

Madas Edit – Haader Lea

ÉRSEKÚJVÁRI KÓDEX

1. Bevezetés	7
1.1. <i>A kódex leírása</i>	7
1.1.1. A kódex ívfüzetei	8
1.1.2. A kódex vízjelei	9
1.1.3. A vízjelek megoszlása az ívfüzetekben (táblázat)	12
1.1.4. A kódex írása és kezei	15
1.1.5. A kódex illusztrációi	16
1.1.6. A kódex kötése	17
1.2. <i>A kódex története</i>	18
1.3. <i>A kódex szerkezete és tartalma</i>	20
1.3.1. Az egyes szövegekről	21
1.3.2. A kódex részletes tartalomjegyzéke, a latin megfelelők, párhuzamos helyek más magyar kódexekben (Összefoglaló táblázat)	30
1.4. <i>A kódex hangjelölése és helyesírása</i>	45
1.5. <i>Irodalomjegyzék</i>	55

1. BEVEZETÉS

Az Érsekújvári Kódex, a második legterjedelmesebb kéziratos magyar nyelvemlék 1529 és 1531 között készült a Nyulak szigeti Domonkos-rendi apácakolostorban. A kódex öt kéz írása, összeállítója és legnagyobb részének másolója Sövényházi Márta soror. A vegyes tartalmú kötet közösségi felolvasásra és magánajátosságra szánt szövegeket egyaránt tartalmaz. Nagybőjttel kezdődően helyet kaptak benne az egyházi év nagy ünnepei, legnagyobb súllyal Krisztus szenvedése és a húsvéti ünnepekör. A szentek legendái gyakran irodalmi igényű olvasmányok, mint a pseudo-ágostoni levél Szent Jeromosról, Sziénai Szent Katalin élete vagy Alexandriai Szent Katalin hazai viszonylatban egyedülálló verses legendája. A másik fontos témakört az üdvösséges életre és a békés kolostori együttélésre tanító szövegek jelentik. Az egész kódexet nagy műfaji változatosság jellemzi. A kódex passió- és halálszövegeit Sövényházi Márta miniatúrákkal illusztrálta, amire nyelvemlékeink körében nincs más példa.

1833-ban Czech János két kódexet fedezett fel az érsekújvári ferencesek könyvtárában, közülük az egyiket a felfedezés helyéről Érsekújvári Kódexnek nevezték el (a továbbiakban ÉrsK.), a másikat a felfedezőről Czech-kódexnek. Golessényi Pantaleo, a mariánus ferences rendtartomány főnöke a két kódexet 1851-ben a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta, ahol az ÉrsK.-et Magyar Codex 2° 81 jelzeten katalogizálták (CSAPODI 1973, 26.). Ma az MTA Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye K 45 jelzeten őrzi. Szalay László 1835-ben készített másolatának jelzete ugyanitt Ms 865, a kódexről készült mikrofilm jelzete Mf. 1243/I.

Először Toldy Ferenc közölte a kódexből részleteket (Alexandriai Szent Katalin verses legendája ugyanazon szentnek két kisebb prózai vitájával együtt, Pest, 1855; Régi magyar passió rajzokkal, Pest, 1856). Az első teljes kiadás Volf György gondozásában 1888-ban jelent meg a Nyelvemléktár 9. és 10. köteteként.

1.1. A kódex leírása

A kódex anyaga papír, terjedelme 291 fólió, 582 pagina. A levelek mérete 279×209 mm. Az írástükör az 1–26., 74., 265., 546–551., 553–577. oldalakon egyhasábos, 210/230×150/180 mm között váltakozik. A 26–73., 75–264., 266–545., 552., 579–584. oldalakon kéthasábos, 210/230×72/75+7/10+72/75 mm között váltakozik. A 26. oldal felső fele egyhasábos, alsó fele kéthasábos. A 14., 446. és a 578. oldalak üresek. A szövegtükör keretvonalai sokszor vakvonalazással vagy grafitlappal megszüntetve meg vannak húzva, de a másoló kezek nem igazodnak pontosan a vonalakhoz. A sorok száma 31 és 54 között váltakozik.

A levelek rektójának jobb felső sarkán ceruzával készült XIX. századi paginaszámozás található (1–584), a jobb alsó sarokban XX. századi levélszámozás ugyancsak ceruzával (1–291). A 97–98-as paginák hiányoznak a kódexből, ezek a XIX. században, amikor Szalay László lemásolta a kódexet, még megvoltak. Mivel a később készült levélszámozás folyamatos, a 48. fólió után megbomlik a lap- és a levélszámozás egyensúlya: a 48. fólió a 95–96. oldal, a 49. fólió a 99–100. oldal. A jelen kiadás visszaállítja a hiányzó [97–98.] oldalakat, a szöveget a Szalay-féle másolatból, a képeket pedig a Toldy Ferenc-féle passiókiadásból átvéve. (E két oldalnak a kiadásban nincs fóliószáma, mert a kódex levélszámozása kötött.) A 35. levél (69–70. oldal) papíránya és írása XVII. századi, a másolás az eredeti levélről történhetett. A kódex hányatott sorsát a levelek állapota is tükrözi, a széleken vízfoltosak, a duplafóliók hajtása és a levelek széle sok helyen ki van egészítve. A XIX. századi restaurálás során sem magukat az ívfüzeteket, sem azok sorrendjét nem sikerült jól rekonstruálni.

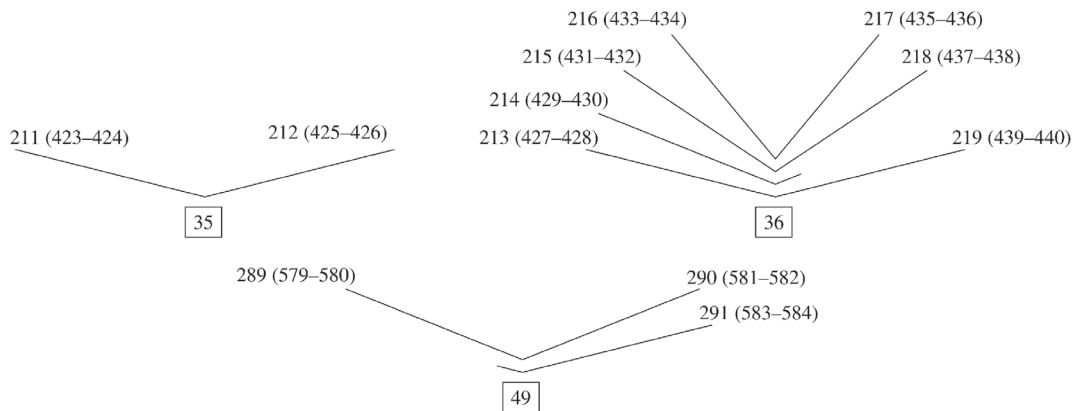
1.1.1. A kódex ívfüzetei

A kódex 49 ívfüzetből áll:

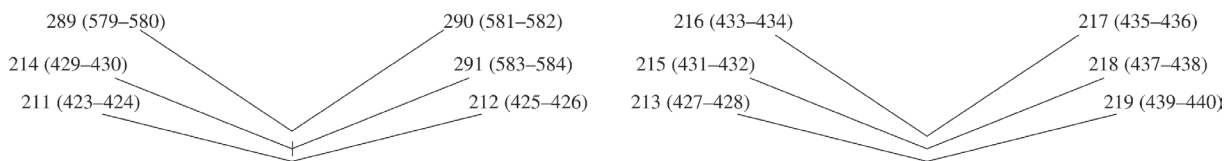
1–8: 8III¹⁻⁴⁸ + **9:** (III-1)⁴⁹⁻⁵³ + **10–25:** 16III⁵⁴⁻¹⁴⁹ + **26:** (III-1)¹⁵⁰⁻¹⁵⁴ + **27:** (II-1)¹⁵⁵⁻¹⁵⁷ + **28–33:** 6IV¹⁵⁸⁻²⁰⁵ + **34:** (III-1)²⁰⁶⁻²¹⁰ + **35:** (III-4)²¹¹⁻²¹² + **36:** (III+1)²¹³⁻²¹⁹ + **37:** (II-1)²²⁰⁻²²² + **38–44:** 7III²²³⁻²⁶⁴ + **45–48:** 4III²⁶⁵⁻²⁸⁸ + **49:** (III-3)²⁸⁹⁻²⁹¹

(A félkövérrel kiemelt számok a kettőspont előtt az ívfüzetek sorszámai. A római számok a bifóliumokat jelentik, II bifólium egy binio, III bifólium egy ternio, IV bifólium egy quaternio stb. A római számok előtt álló arab számok az azonos felépítésű ívfüzetek számát jelzik, mínuszjellel adjuk meg az ívfüzetből hiányzó fóliók számát, az indexben szereplő számok pedig a kódex fóliószámai. (L. még *A vízjelek megoszlása az ívfüzetekben* táblázatot.)

A 45–48. ívfüzet összetartozó duplaleveleit és ívhatárait a restaurálás során nem vették figyelembe, ezek eredetileg négy terniót alkottak. A ma páratlan 288. fólió a 283. levél párja volt. A 35. ívfüzetből kihullott a Szent Orsolya-legenda, amelyet a XIX. századi újrakötésnél a kódex végére kötöttek (49. ívfüzet), s még egy levél, amely a 36. ívfüzetbe került át. Az utóbbi hibát már a XVII. századi használók jelezték: 211^v (p. 424) „*Fordécs két levelet*”; 214^r (p. 429) „*It kezd el*”. A 35., 36. és 49. ívfüzet mai és egykori szerkezetét ábrával illusztráljuk.

Az Érsekújvári Kódex 35., 36. és 49. ívfüzetének mai felépítése

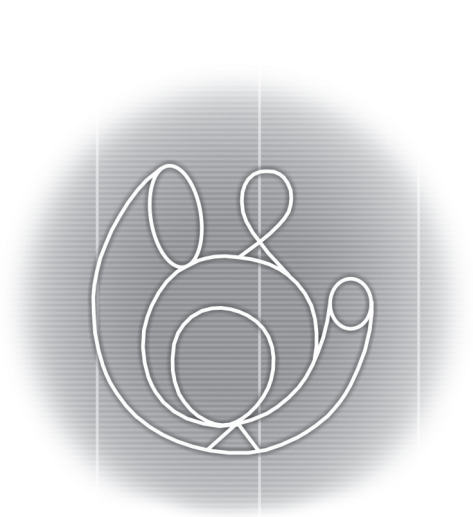
Az egykori szabályos állapot

A szövegek ennek megfelelően helyreállított sorrendje: Sziénai Szent Katalin legendájának vége (423–424, 429–430), Szent Orsolya legendája (579–584), Egyiptomi Mária legendája (425–428), Szent Marina legendája (428, 431–432) és Mária Magdolna legendájának első fele (432–440).

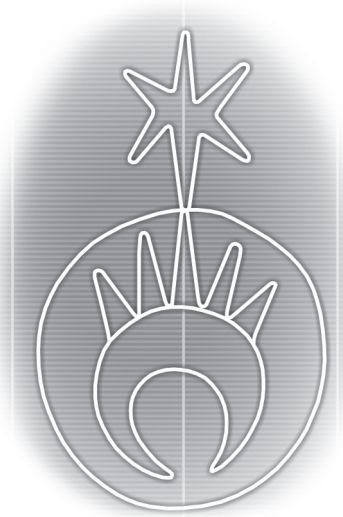
Az ívfüzetek végét általában őrszó jelzi, amelyeknek gyakran csak a maradványa látható, ezeket *A vízjelek megoszlása az ívfüzetekben* táblázaton feltüntettük. A 26., 27., 34. és 37. ívfüzet csonka ugyan, de szöveghiány nem mutatkozik.

1.1.2. A kódex vízjelei

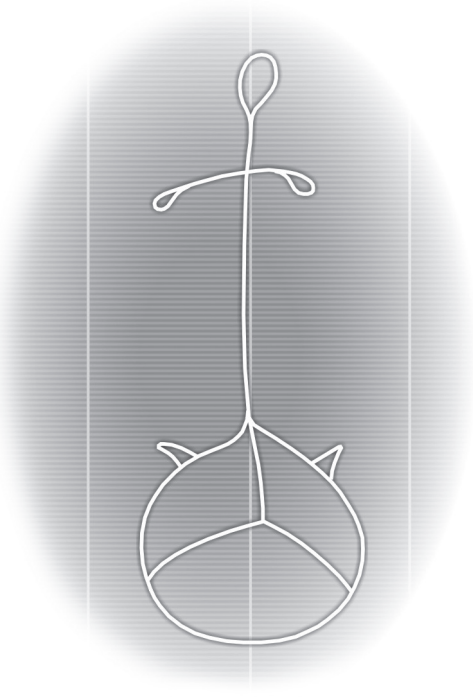
Az ÉrsK. papíryanaga – a többi nyelvemlékkódexhez hasonlóan – itáliai papírmalmokból származik. A sűrűn beírt leveleken 12 vízjel különböztethető meg.¹

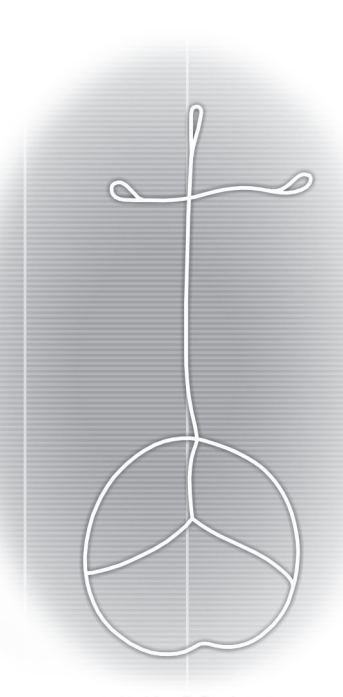
1. Postakürt zsinórral
MVA-22.128²

2. Koronás holdsarló körben
MVA-22.129
Papírmalom: FABRIANO

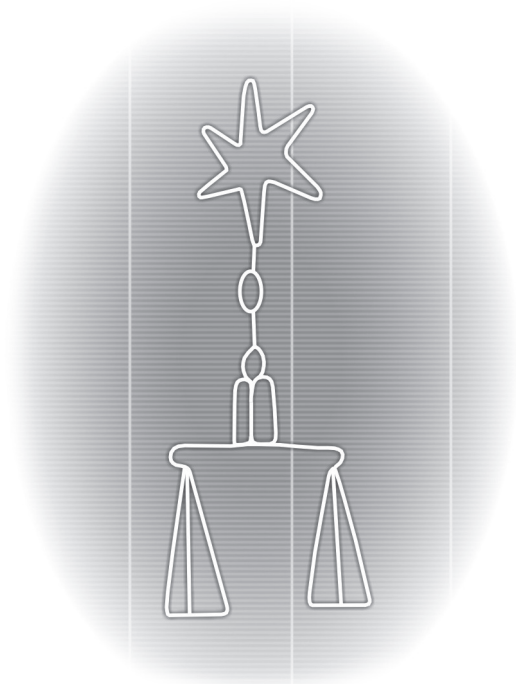
3. Országalma tűskével
MVA-22.133

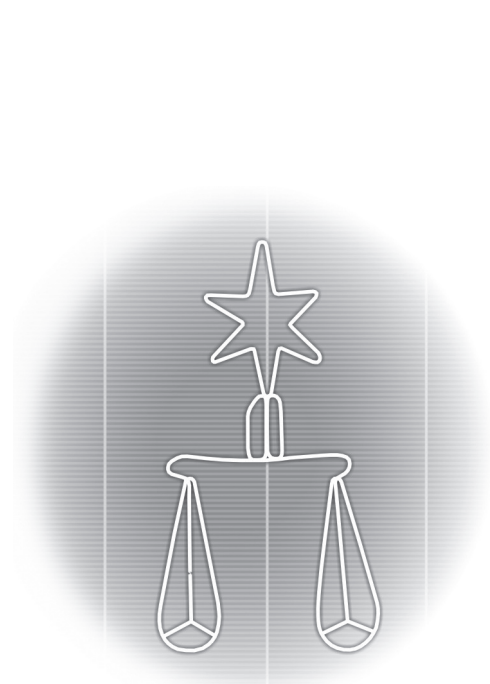
4. Országalma
MVA-22.135

¹ A digitalizált vízjelrajzokat és azok leírását Pelbárt Jenő filigranológusnak köszönjük.

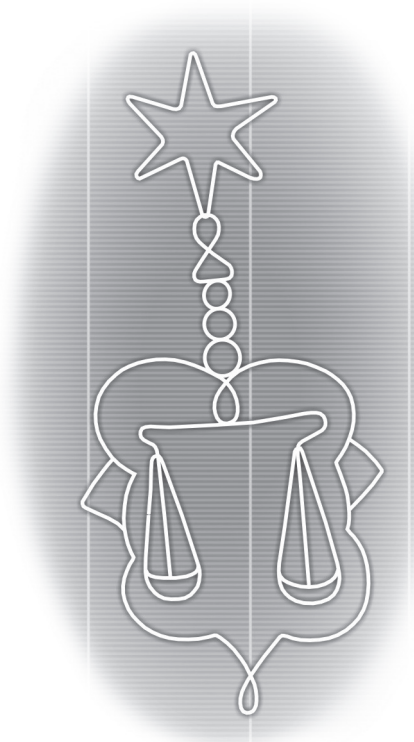
² MVA = Magyar Vízjel Adatbank

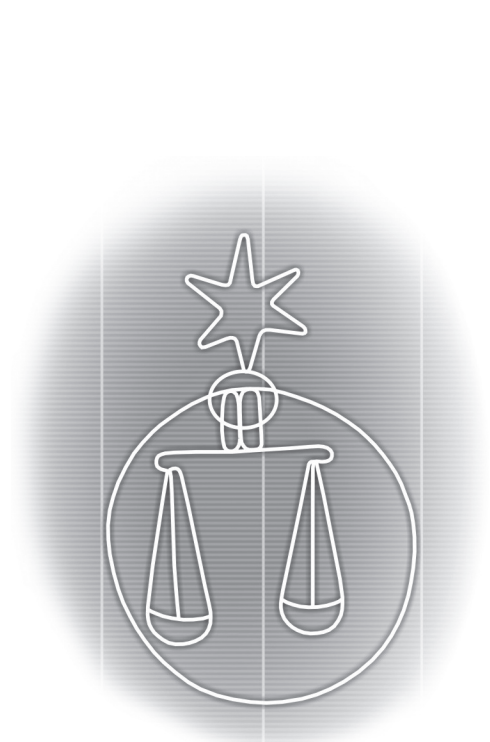
5. Kétkarú mérleg egyenes talpú serpenyőkkel
MVA-22.139

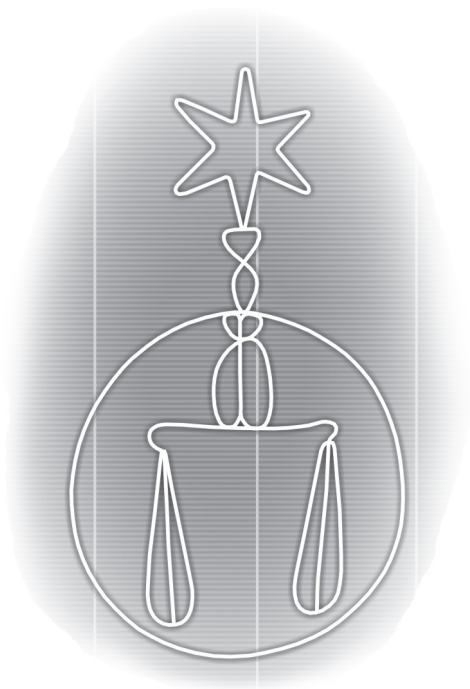
6. Kétkarú mérleg ívelt serpenyőkkel
MVA-22.140

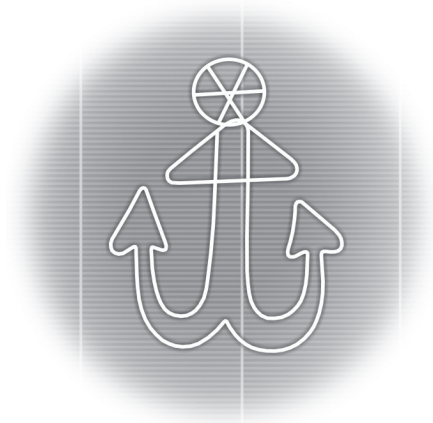
7. Kétkarú mérleg pajzsban csillaggal
MVA-22.141

8. Kétkarú mérleg körben csillaggal
MVA-22.142

9. Kétkarú mérleg körben csillaggal
MVA-22.143

10. Ívelt karú horgony csillaggal
MVA-22.157

11. Ívelt karú horgony csillaggal
MVA-22.155

12. Ívelt karú horgony körben
MVA-22.148

1.1.3. A vízjelek megoszlása az ívfüzetekben

Ívfüzet sorszám, terjedelme, fóliószámok és oldalszámok (a kettő f. 49 után nem fedik egymást)	Levél vízjellel	Vízjel	Kéz
1: III (f. 1-6 = p. 1-12)			1
(Új rész a kódexben)			
2: III (f. 7-12 = p. 13-24)	f. 12	postakürt zsinórral (1. ábra)	1
3: III (f. 13-18 = p. 25-36, őrszó)	f. 14, 16, 18	postakürt zsinórral (1. ábra)	1
4: III (19-24 = 37-48, őrszó)	f. 19, 20, 21	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
5: III (25-30 = 49-60, őrszó)	f. 25, 26, 28	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
6: III (30-36 = 61-72, őrszó)	f. 31, 32, 34	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
	f. 35: XVII. sz. papír		XVII. sz.
7: III (37-42 = 73-84, őrszó)	f. 37, 40, 41	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
8: III (43-48 = 85-96, őrszó)	f. 43, 44	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
	f. 45	ívelt karú horgony csillaggal (10. ábra)	
9: III-1 (49-53 = 99-108, őrszó) (a 97-98. oldal szöveggel együtt hiányzik)	f. 51	ívelt karú horgony csillaggal (10. ábra)	1
	f. 52, 53	koronás holdsarló körben (2. ábra)	
10: III (54-59 = 109-120, őrszó)	f. 54, 55, 56	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
11: III (60-65 = 121-132, őrszó)	f. 60, 63, 64	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
12: III (66-71 = 133-144, őrszó)	f. 66, 69, 70	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
13: III (72-77 = 145-156, őrszó)	f. 72, 73	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
	f. 75	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1
14: III (78-83 = 157-168)	f. 78, 79	mérleg pajzsban csillaggal (7. ábra)	1
	f. 81	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1
(Új rész a kódexben)			
15: III (84-89 = 169-180, őrszó)	f. 87, 88, 89	országalma tüskével (3. ábra)	1
16: III (90-95 = 181-192, őrszó)	f. 91, 92, 95	országalma (4. ábra)	1
17: III (96-101 = 193-204)	f. 100	országalma (4. ábra)	1
	f. 101	ívelt karú horgony csillaggal (11. ábra)	
18: III (102-107 = 205-216, őrszó)	f. 105	országalma (4. ábra)	1
	f. 106, 107	ívelt karú horgony csillaggal (11. ábra)	
19: III (108-113 = 217-228, őrszó)	f. 108, 109, 110	ívelt karú horgony csillaggal (11. ábra)	1

20: III (114-119 = 229-240, őrszó)	f. 116, 118	ívelt karú horgony csillaggal (11. ábra)	1
	f. 119	ívelt karú horgony csillaggal (10. ábra)	
21: III (120-125 = 241-252, őrszó)	f. 122, 124, 125	ívelt karú horgony csillaggal (11. ábra)	1
22: III (126-131 = 253-264)	f. 126, 129	ívelt karú horgony csillaggal (11. ábra)	1
(Új rész a kódexben)			
23: III (132-137 = 265-276)	f. 134, 136, 137	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
24: III (138-143 = 277-288)	f. 138, 142	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
25: III (144-149 = 289-300)	f. 146, 148, 149	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
26 III-1 (150-154 = 301-310) (Az ívfűzet végén hiányzik egy levél, üres lehetett.)	f. 150, 151, 152	koronás holdsarló körben (2. ábra)	1
(Új rész a kódexben, új kéz is)			
27: II-1 (155-157 = 311-316) (Az ívfűzet végén hiányzik egy levél, üres lehetett.)	f. 155	mérleg pajzsban csillaggal (7. ábra)	2
(Új rész a kódexben, új kéz, quaterniók)			
28: IV (158-165 = 317-332, őrszó)	f. 158, 159, 160, 162	kétkarú mérleg körben csillaggal (9. ábra)	3
29: IV (166-173 = 333-348, őrszó)	f. 166, 168, 169, 172	kétkarú mérleg körben csillaggal (9. ábra)	3
30: IV (174-181 = 349-364, őrszó)	f. 174, 177, 180	kétkarú mérleg körben csillaggal (9. ábra)	3
31: IV (182-189 = 365-380, őrszó)	f. 182	kétkarú mérleg körben csillaggal (8. ábra)	3
	183, 184	kétkarú mérleg körben csillaggal (9. ábra)	
32: IV (190-197 = 381-396, őrszó)	f. 190, 191,	mérleg egyenes talpú serpenyőkkel (5. ábra)	3
	f. 192	mérleg ívelt serpenyőkkel (6. ábra)	
33: IV (198-205 = 397-412, őrszó)	f. 198, 199, 201	mérleg ívelt serpenyőkkel (6. ábra)	3
34: III-1 (206-210 = 413-422 őrszó)	f. 207	mérleg egyenes talpú serpenyőkkel (5. ábra)	3
35: III-4 (211-212 = 423-426, őrszó) (A ternióból csak egy duplafólió maradt a helyén, egy levele a 36. ívfűzetbe került, három pedig a 49. ívfűzetet alkotja ma. L. az ábrát.)	f. 211	mérleg ívelt serpenyőkkel (6. ábra)	3, 2
(Itt a kódex másolása közben is lehetett valami zavaró körülmény, nem kezdődik új rész!)			
36: III+1 (213-219 = 427-440, őrszó) (A 35. ívfűzetből került ide a 214. levél, l. az ábrát.)	f. 214, 215, 217	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	2, 3

37: II-1 (220-222 = 441-446) (A négy leveles ívfűzet végéről hiányzik egy levél, türes lehetett.)	f. 220, 222	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1, 4
(Új rész a kódexben)			
38: III (223-228 = 447-458, őrszó)	f. 223, 224, 226	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1
39: III (229-234 = 459-470, őrszó)	f. 230, 232, 234	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1
40: III (235-240 = 471-482, őrszó)	f. 235, 236, 238	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1
41: III (241-246 = 483-494, őrszó)	f. 241, 243, 245	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1
42: III (247-252 = 495-506, őrszó)	f. 247, 249, 251	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1
43: III (253-258 = 507-518, őrszó)	f. 253, 256, 257	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1
44: III (259-264 = 519-530)	f. 259, 261, 263	ívelt karú horgony körben (12. ábra)	1
45: III (265-270 = 531-542 őrszó)	f. 268, 269, 270	ívelt karú horgony csillaggal (10. ábra)	1
46: III (271-276 = 543-554)	f. 272, 273, 276	ívelt karú horgony csillaggal (11. ábra)	1, 4
47: III (277-282 = 555-566)	f. 279, 281, 282	kétkarú mérleg körben csillaggal (9. ábra)	4, 5
48: III (283-288 = 567-578)	f., 285	kétkarú mérleg körben csillaggal (9. ábra)	4, 5
	f. 283, 287	koronás holdsarló körben (2. ábra)	4
49: III-3 (289-291 = 579-584) (A három utolsó levél a 35. ívfűzetből esett ki. L. az ábrát.)			3

Megfigyelhető, hogy ha új rész kezdődik a kódexben, vagy kézváltás történik, gyakran a papír vízjele is változik. Ilyen például a második kéz által írt, rövid 27. ívfűzet vagy a 28. ívfűzettől kezdődően a harmadik kézhez tartozó quaterniók. Csak a harmadik kéz használ quaterniókat. Az is igazolható azonban, hogy a kódex nem különálló művek későbbi összekötéséből jött létre, hanem az első kéz mindenütt jelen van, ő sietteteti az egybekötést is.

1.1.4. A kódex írása és kezei

1. kéz: Sövényházi Márta

1–310; 441–445a; 447–526; 527–544b közepe

A kódex összeállítója és legnagyobb részének másolója Sövényházi Márta. Egyenletes basztarda írásának a vastag és vékony vonalak erős kontrasztja lüktetést ad. Kétféle basztardát használ: az első (1–13; 147b–148a; 163–168; 307–310) egyszerűbb, sűrűbb, a betűk mérete kisebb. A második esetben (15–307, kivéve a fent jelzett oldalakat) nagyobb a betűméret, az írás kissé stilizált, kerekded betűk, lazább íráskép jellemzi. A betűk összeérnek, ezért kurzív hatású, de a scriptor nem folyamatosan írja őket, hanem betűtagonként formálja. (A 168. és 169. oldalakon a kétféle írás jól összehasonlítható.) A majuszkulák közül jellegzetes az *M*: a második és harmadik láb alul ívvel kapcsolódik az előzőhöz. Az *A* többnyire alfa alakú, az *E* egy ívből, két egymásra merőleges vonalkából és egy vesszőből áll. Az *S* íveit olykor pontok képezik, máskor vízszintes hullámvonal. Ugyanez előfordul a *D* ívének alsó részével is. Az *I* és a félkurzív *H* szára előtt gyakran két pont látható. Sövényházi díszítő kedvű másoló, a kézirat szépségére való törekvése látszik miniatúráiban, iniciáléiban, sorkitöltő elemek alkalmazásában, az alsó sor alatt pontokkal díszített hurkokban, valamint a betűk, főleg a majuszkulák vörös megerősítő vonalaiban. A 2. és 3. kézhez hasonlóan kétkolumnás írástükör esetében a kolumnák első betűjét majuszkulaként rajzolja, színezi. A kódex végén a sietséget jelzi, hogy basztarda helyett az írás kurzíva kurrensre vált (4 sor a 13. lap közepén; 527–544b közepéig). Gamma alakú szóvégi *s*-ek, erősen széthúzott *m*, *n*, *w* – amelyek szinte hullámvonalnak látszanak – és nagy hurokkal írt *d*-k jellemzik ezt a fajta írását.

Sövényházi az írása miatt többször mentegetőzik: 73., 161., 526., 544.

2. kéz

311–316; 425–428; 431–440

A keveset másoló 2. kéz írása sűrűbb, kevésbé kerek basztarda, mint Sövényházié, az *m*, *n* és *w* esetében a lábak szorosabban egymás mellett állnak. Viszonylag nagy betűméret jellemzi. Jellegzetes betűje a *cz*: a *z* két tagból áll, felső vízszintes vonala a *c* ívének felső végéhez kapcsolódik, az öblös hurok pedig a *c* ívének alsó végéből fut ki. Ez a megoldás *a* és *e* mellett is előfordul. A *k*-ből, *l*-ből sok helyen hajszálvonalak indulnak (pl. 315a). Az *y*-on hol egy, hol két vessző van, elvéve pont is. A minuszcula *r* mellett 2-re hasonlító kerek *r* is gyakran előfordul a szövegben. Jellegzetes a *h*, melynek szára *L*-hez hasonlít, felső végéből egy ív indul jobbra, de nem hurkolja, lába pedig a szárral nem érintkező vessző vagy ív.

3. kéz

317–424; 429–430; 579–584

Sövényházi Márta után ez a kéz másol a legtöbbet. Igen változékony az írása, az általa másolt rész eleje és vége között nagy a különbség (vö. 317 és 424), s egyre jobban hasonlít a 2. kézre. Eleinte alig használ hurkot, a sor alá nyúló betűtagok csökevényesek, a betűk elemei gyakran nem érnek össze. A 321. laptól vastagabbra faragott tollal ír, ettől tömöttebbé válik az írástükör. 7-hez hasonló *I*-t használ, valamint a maihoz hasonló *Z*-t. Az *S* felső íve olykor pontokból áll, máskor kört zár be, a majuszkula *M* pedig felnagyított minuszcula. A 343. laptól a tömötség lazul, a *z*-nek felül gyakran íve van, alul hurkolt. Az írás egész enyhén balra dől. A kerek *r* *z*-hez hasonlít (317a,19; eleinte nem használja, mert akkor még ugyanilyen *z*-t ír). A *h* alul hurokban zárul. Az *y*-on általában két pont van. Egyenletes, hurkokkal teli, a 2. kéznél kisebb betűméretű íráskép jellemzi az utolsó harmadot. Mind a második kéznél jelzett hajszálvonalak, mind a *z* jellegzetes kapcsolódása a *c*-hez, *e*-hez, *a*-hoz itt is fel-felbukkannak.

4. kéz

86–89 lapszélék; 445b; 544b közepe–551; 555alsó 8 sora–569/14; 570/7–574/4; 576–577

Az általa írt kisebb terjedelmű szövegekben van textuális (pl. 544, 550–551) és kurzíva kurrens változat is, utóbbi jól kiírt, egyenletes, intelligens írás. E kéz jellegzetes betűje a *k*, amelynek hosszú szára jobbra

dől. A „farkas” ő mellékjele a textuálisban és a kurzívban egyaránt az ív folytatásaként lehúzott kis vonal. Az *y*-on pontok vannak.

5. kéz

552–555. (kivéve az utolsó nyolc sort); 569/15–570/6; 574/5–575

Az előző kéznél is rövidebb részleteket ír, a perikópák írása basztarda, a magyarázat kurzíva kurrens. Az előzőnél sokkal egyenetlenebb kurzív, az *m* és *n* széthúzott hullámvonal, melyet szálkás betűszárak akasztanak meg. Az *y*-on vesszők vannak, gyakori az *f* megduplázása, de a hosszú *s* szára is kinyílik olykor, máskor megduplázódik.

1.1.5. A kódex illusztrációi

A Krisztus kínszenvedésével (4–8. tétel) és a halállal kapcsolatos (26–28. tétel) szövegek kiemelt fontosságát jelzik Sövényházi Márta számára, hogy ezeket 16 (ma 14) *historiának* helyet adó képpel, illetve 4 *imago* típusú figurális iniciáléval díszítette. A díszítés minőségét szempontjából szerény.

Krisztus Szent Arca *E* iniciáléban (4. tétel, 19. p.).

Krisztus Szent Arca *E* iniciáléban (7. tétel, 74. p.).

Bevonulás Jeruzsálembe (8. tétel, 77. p.)

Krisztus kiűzi a kufárokat (8. tétel 79. p.)

Krisztus búcsúja anyjától, Szűz Máriától (8. tétel, 85. p.)

Utolsó vacsora (8. tétel, 87. p.)

Krisztus az Olajfák hegyén (8. tétel, 89. p.)

Krisztus Pilátus előtt (8. tétel, 94. p.)

Krisztus Heródes előtt (8. tétel, 95. p.)

Krisztus megostorozása (8. tétel, 96. p.)

[Ecce Homo (8. tétel, 97. p.) – elveszett oldal, TOLDY 1856-ból pótolva]

[Keresztvitel (8. tétel, 98. p.) – elveszett oldal, TOLDY 1856-ból pótolva]

Krisztus a kereszten (8. tétel, 99. p.)

Krisztus sírbatétele (8. tétel, 102. p.)

Krisztus feltámadása (9. tétel, 103. p.)

Vir dolorum *E* iniciáléban (26. tétel, 265. p.)

Szomorkodó Krisztus *O* iniciáléban (28. tétel, 291. p.)

Utolsó ítélet (28. tétel, 293. p.)

A képek a passió legismertebb jeleneteit foglalják magukban. Közülük 7: a Bevonulás Jeruzsálembe, az Utolsó vacsora, a Krisztus Pilátus előtt, a Krisztus ostorozása, a Keresztvitel, a Krisztus sírbatétele és az Utolsó ítélet a Nonnbergi passióként ismert fametszetsorozat (Kalifornia, San Marino, Henry E. Huntington Library, Cod. HM 195) hasonló témájú lapjaival mind méret, mind kompozíció szempontjából megegyezik. Ennek lapjait stílusosan ahhoz a British Museumban őrzött 28 darabos sorozathoz (Department of Prints and Drawings, 1856-10-11-1-28) köti irodalma, amelyet a Bambergben dolgozó, de nürnbergi kötődésű Albrecht Pfister készíthetett és nyomtathatott 1457-ben. A budapesti kódex akvarellal festett képei minden bizonnyal a Nonnbergi passió egy másik példányának felhasználásával készültek. Ez a példány valószínűleg nem volt teljes, Sövényházi Márta ezért más képeket is használt, az eddigiekhez viszonyítva bizonytalanabb rajz alapján nem kopírozással, hanem tükör segítségével.

A négy iniciálé *votívképet* foglal magában. Ezek Krisztus Szent Arcának (Veronika kendője, Sudarium Christi, Laoni Szent Arc stb.), valamint az Ecce Homo, a Szenvedő, illetve a Szomorkodó Krisztus típusának ikonográfiai variánsai. Egyikük a bécsi Albertina 1450–1470 körüli Sudarium Christi kompozíciójának (No. 760, S. 760) redukált változata. Ennek kivételével az iniciálék szabad kézzel készülhettek.

Az ÉrsK. képei a szövegbe jól illeszkednek. Ez a körülmény egységes, nyomtatott képekkel ellátott mintapéldány másolását feltételezné. Ugyanakkor a különböző korú szövegek és képek előzménykénti együttes jelenléte nehezen képzelhető el. Sövényházi Márta nem kész kötetből másolta a szövegeket, és társította hozzájuk a képeket, hanem a kolostorban rendelkezésére álló, különböző eredetű szöveg- és

képanyagból dolgozhatott, válogathatott, és szerkeszthette a kötetet. Míg a képek rajzolásában nem, azok kifestésben önálló volt, nem követte előképeinek feltehetően színezett tollrajz technikáját, színvilágát. Valószínűleg volt a kolostorban egy metszetekkel díszített passió, ez adhatott ösztönzést a további szövegek egyszerűbb díszítéséhez. Az ÉrsK. – a készítésére vonatkozó észrevételek ismeretében – az eddignél megbízhatóbb képet nyújt a kolostori könyvmásolás és -festés mikéntjéről, valamint ezzel összefüggésben az eddig ismerteknél pontosabban tájékoztat a Nyulak szigeti kolostor XV. századi könyvállományáról és a kolostorban őrzött, ismert és tisztelt képekről is. A könyvmásoláshoz természetesen kölcsönzött kötetekhez is folyamodhattak. Jellemző lehet, hogy 1529–1530 körül Sövényházi Márta jó fél évszázaddal korábbi metszetekhez fordul. Sövényházi nem volt professzionális miniátor, de a képek didaktikus szerepével és ájtatosságot előmozdító funkciójával tisztában lehetett.

Az ÉrsK.-et a középkori könyvmásoló-díszítő gyakorlatnak megfelelően a temperával festett képeken és a figurális iniciálékon kívül igényesebb, tollal és temperával készült iniciálék, egyszerű tollrajzos iniciálék, rubrikák, díszítőlécek, sorzáró lécek díszítik, a szöveg majuszkuláit pedig többnyire vörös vonallal emelték ki.

A szerény díszítés az ÉrsK. törzsanyaga három fő másolójának tulajdonítható. Mindhárman a későgótika formakincséből merítették lombarda és fraktúra típusú betűiket és egyéb díszítőelemeiket. Emellett egymás munkájára is támaszkodtak.

Sövényházi Márta a képek és figurális iniciálék mellett a fontosabb fejezeteket osztott törzsű, olykor ornamentális motívumokkal gazdagított vörös, kék, zöld, borsó és barna színekkel festett iniciálékkal, az egyes oldalak első sorainak fekete majuszkuláit pedig vörös és zöld vonalas tollrajzzal emelte ki. Ezekhez lombarda és fraktúra típusú iniciálékat egyaránt hasznosított. Kedvelte a nagy íves hurkokat. Néhány színes díszítő és sorzáró lécet is rajzolt.

A második másolót néhány biztos kézzel rajzolt majuszkula jellemzi. Fraktúra típusú iniciáléihoz a lombardák mintájára fekete helyett vörös vagy kék színt használt. Az ő szövegrészében az első sorok majuszkuláinak többsége fekete vonal mellett vörössel rajzolt.

A kódex harmadik kezét bizonytalan vonalvezetés jellemzi. Festett iniciáléi kevés színnel készültek, az első szövegsorok majuszkulái a feketén kívül vörös és zöld színt is kaptak.

Az ÉrsK. esetében a szöveg és a díszítőelemek helyének tervezése egyedül a képekkel is illusztrált tartalmi egységben jelenthetett komolyabb feladatot. Ebben a részben az iniciálék számára fenntartott, ám üresen maradt helyek mutatják, hogy a díszítés a szöveg másolását távolabbról követte. Az igényesebb díszítést nem igénylő textusok esetében az írás és díszítés kapcsolata közvetlenebb volt.³

1.1.6. A kódex kötése

A kódexet a Nyulak szigeti Domonkos-rendi apácák kolostorában másolták. Minthogy ez a magyar nyelvemlék elkészülte óta az országon belül, a történelmi Magyarország területén maradt, minden bizonnyal itthon is kötötték be.

A kódex ma látható kötése: a 294×213×70 mm méretű könyvtáblát barna bőrrel átkötötték. Erre az új alapra ragasztották fel a XVI. század első harmadából való vaknyomásos díszítésű, fekete bőrkötésmaradványt, amelynek mérete az előtáblán 242×158 mm, a háttáblán 244×157 mm. Ez a régi kötésdarab mindkét táblán azonosan van díszítve. A külső kerete üres, a második keretben rácsdíszítmény látható. A középső rövidebb oldalain fölül és alul pálcán áthurkolódó gótikus indabélyegzők sorakoznak. A szerény kötést tehát mindössze kétféle gótikus motívum díszíti, felépítését tekintve azonban centrális elrendezésű reneszánsz típusú. Nem tudni, hogy ez a XVI. század első harmadában készült kötésdarab a fólió méretű kódex eredeti kötésének részlete-e. Az új bőrkötés álbordás, a kódexet átkötéskor befűrésztették, és zsinigre fűzték újra, eltüntetve a középkori bordákat. Az új egybefűzés után a körbevágott kódexnek márványozott, színes metszést csináltak. A kötésen hat XV. századi gótikus és két új, pótolta réz sarokveret, egy-egy gótikus középveret s két új kapocs látható. A gótikus veretek nürnbergiek, ezeket hosszú éveken keresztül árucikként hozták onnan Budára is, és sokáig, a XV. sz. utolsó és a XVI. sz. első

³ A kódex illusztrációiról írottakat Wehli Tündének köszönjük. (L. még WEHLI 2009.)

harmadában használták, különösen nagyméretű könyvek kötésein. Restauráláskor ezeket később is mindig újra alkalmazták.

A gerincen mind a mezők, mind az álbordák fekete nyomású, neobarokk egyesbélyegzőkkel vannak díszítve historizáló stílusban. A második gerincmezőben címfelirat: „*Érsekujvári codex*”, a negyedikben évszám: *1530-I*, legalul „*M.Acad*” felirat olvasható. Ez utóbbi arra utal, hogy a kódexet az Akadémiára kerülését követően (1851) az Akadémia hozatta rendbe, majd köttette újra. A kötés előtábláján belül az előzőkre Szily Kálmán főkönyvtárnoknak a provenienciára utaló bejegyzése 1920. március 17-én kelt.

Koroknay Éva a *Magyar reneszánsz könyvkötések. Kolostori és polgári műhelyek* című, 1973-ban megjelent könyvében a 76-os számon vette jegyzékbe az ÉrsK. kötését, de nem sorolta egyik csoportba sem, nem kapcsolta könyvkötőműhelyhez. Mindenesetre a régi kötésmaradvány magyarországi, a XVI. század első harmadában működő könyvkötőműhelyből származik.⁴

1.2. A kódex története

A Nyulak szigeti domonkos apácakolostorban íródott kódex keletkezési idejét Sövényházi Márta jóvoltából ismerjük. A 310. lap végén, miután első nagy másolási egységét befejezte, a kolofonban ezt írja: „*Ez ýrasnak wege wagon vr fýw zýletethnek wtanna ezer oth zas Harmýncz eztendewben wýz kerez octawaján sewenhazý soror marta keze mýath...*”. Az évkezdeti időpont (január 13.) feltételezi, hogy a műnek már 1529-ben készülöbben kellett lennie (vö. VOLF 1888, VII). A második dátum a kódex vége táján, az 544. lapon található: „*ez ýrasnak weege wagýon wgýan azan ýdóben mýkoron wr fýw zýletetnek wtana ezer oth zas harmycz egý ezendóben yrnanak*”. A kézirat tehát 1529 és 1531 között keletkezett – Mohács után, immár a török fenyegetettség árnyékában. A török veszélyre magában a műben is található utalás, az ítélet napjáról szóló prédikációban: „*Ez ýllýen nyomorwsagh leezen elewzer az Ismaeelnek fýajý mýat az az ez atkozot hýtetlen tórkók mýat kýk ez wýlagon felewttel hatalmaznak*” (571). Az apácák 1541-ben, Buda eleste után menekülni voltak kénytelenek a szigetről. Az útvonal főbb állomásait Kósa Jenő 1768-ban írt ferences rendtörténete is rögzíti (SCHWARCZ 2003, 189, 199–201). Az apácák – és velük együtt könyveik – vándorlásának egykori állomásai: Várad (1541–1566), Nagyszombat, dominikánus kolostor (1566–1615), Nagyszombat, klarissza kolostor (1615–1618), majd 1618-tól Pozsony, klarissza kolostor. Az utolsó „fehér apáca” 1637-ben távozott az élők sorából.

Az ÉrsK. Pozsonyig nem érkezett már el az átköltöző apácákkal, ahogy a másik Sövényházi írását tartalmazó Thewrewk-kódex, továbbá a Czech-kódex és a Jordánszky-kódex sem – szemben például a Ráskay másolta kéziratokkal. A szigeti könyvállomány kétfelé válásának pontos okát nem ismerjük. Némi lehetséges magyarázatot talán Kósa Jenő feljebb említett rendtörténetében lelhetünk: „*Midón pedig ezen által költözés el haladna és már az ő Klastromokat a Jesus Társasága el foglalta volna, egy üdeig azon Fehér Apácák ezen Nagy Szombati Clárisssak Klastromában le telepedtek, meglen az után 1618^{dik} esztendőben egymás után által költöztek, egy beteg Fehér Apácán kívül, mely ezen Nagy-Szombati Conventben az után holt meg, és azért ezen Fehér egy Apácának gondviseléséért és reá tett költségért hagytak ezen Nagy-Szombati Klastromban egy ezüst Kelhet...*” (SCHWARCZ 1994a, 114)⁵. Az ápolásért Nagyszombatban hagyott tárgyak leltározása meglehetősen pontosnak tűnik, könyvről azonban nincs szó benne. Nem elképzelhetetlen viszont, hogy a folyamatos, nem egyszerre történő átköltözés miatt – ami három évet vett igénybe – a még visszamaradó apácák használatára hagytak Nagyszombatban könyveket. Azt, hogy az ÉrsK.-et a nagyszombati klarisszák birtokolták, egy bejegyzés minden kétséget kizáróan bizonyítja. A régi kötésből megőrzött és a jelenlegibe beragasztott előzéklap alsó bejegyzéséről van szó, amely így hangzik: „*Ez a konuf Testeletes becoletes Conuetti Melet egi apaca Irta Mater Anna Franciska harmic Noci ezdedos koraban holt megh die 18 Juli Anno*” 16502 [!]. Orbovai Jakusich Anna Franciska, akinek halálhíre itt adatik tudtul, 1646–1652-ig volt a kolostor apátnője (SCHWARCZ 1994b, 79). Az újabb kutatások további bizonyosságot hoztak: Újfalusi Judit, nagyszombati klarissza apáca munkájába, a *Makula nélkül való tükörbe* (1712) szövegrészeket vett át a kódexből, ezek kezdetét és végét keresztekkel meg is jelölve a szövegben. A kézirat tehát a XVIII. század elején is biztosan Nagyszombatban volt (LAUF 2012).

⁴ A kötés leírását Rozsondai Marianne-nak köszönjük.

⁵ A rendtörténet kiadva Schwarcz 1994a és 2003-ban is, kisebb helyesírási eltérésekkel.

Annak, hogy az ÉrsK.-et, illetőleg annak bizonyos részeit a klarisszák olvasták, szövegbeli nyomai is maradtak: jegyezték a margókra, igazították a hangjelölésen, kicserélgettek számukra már elavultnak tetsző szavakat (vö. HAADER 2005).

A kódex a nagyszombati klarissza kolostorból Érsekújvárra, a ferencesekhez került. Ennek pontos idejét és okát a vonatkozó szakirodalom eltérései alapján biztonsággal nehéz meghatározni. Többnyire II. Józsefnek a kolostort feloszlató rendeletéhez kapcsolják, és időpontját 1782-re teszik (többek között N. ABAFFY–CSAPODI 1990, IV; SCHWARCZ 2003, 17). Ugyanakkor a nagyszombati kolostorban 1619 után a történelmi események (Bethlen Gábor, Rákóczi György, Thököly csapatainak behatolása) miatt nyugtalanná vált az élet, az apácáknak négy ízben is (olykor évekre) menekülniük kellett a kolostorból. A rendtörténet szerint „Nagyszombatban mind azon által hagyván Tiz Apáczakat, /: amint az előtt is valahányszor el bujdosnak, Mindenkor meg maradtak némellyek a Conventnek es annak jóságaihoz Portekáihoz való Jussoknak életek vesztésével is fönt tartására :/...” (SCHWARCZ 2003, 191)⁶. A könyvek sorsáról a hányattatás időszakaiból nincs adat, nem tudni, hogy Nagyszombatban maradó „portekának” számítottak-e, vagy az apácák vitték őket magukkal a menekülések során (valószínűbbnek ez tűnne). 1645 augusztus vége és 1683 között „csendesebb és békeesebb üdöket” élt a kolostor, Jakusich Anna Franciska halála és az erről szóló bejegyzés erre az időszakra esik. 1683-ban azonban tűzvész pusztította a várost, „Mely iszonyú tűzben ezen Cláriszák Klastromának is nagyobb része el égett, sok hozzá tartozandó Pártékaival együtt”. Az örökdő tűz apáca egyike is a tűz áldozatává vált (SCHWARCZ 2003, 191). Hogy az ÉrsK.-et milyen módon kerülte el a megsemmisülés, kideríthetetlen, mindenesetre 1712 táján a kolostorban volt Újfalusi Judit soror kezeügyében (vö. LAUF 2012). A klarisszáktól feltehetően 1782-ben, II. József feloszlató rendelete következtében került el. Czech János az 1626–31 között Pázmány által építtetett érsekújvári mariánus ferences kolostorban fedezte fel 1833-ban. Nagyszombatban is létezett egy konventuális ferences kolostor (F. ROMHÁNYI 2000, 46), amely 1786-ban szűnt meg, ez akár köztes állomáshelye is lehetett a kódexnek, bár erre adat nincs.

A feltalálás előzményeként a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Osztálya 1832-ben felhívást tett közzé a „históriai kéziratok” felkutatására, lemásoltatására és kiadására (MTTÉ I. 1833. 94). Czech János, Győr város tanácsnoka hamarosan levélben jelezte két kódex (CzechK., ÉrsK.) feltalálását (1833. augusztus 22), majd hamarosan leírásukat is küldte (1833. augusztus 25; vö. RAL 67/1833). A ferencesek a két kódexet másolás céljára kölcsön is adták Czechnek (vö. RAL 89/1833), aki a kisebb terjedelmű, később róla elnevezett kódexet hamar le is másolta, és 1834 januárjában beküldte az Akadémiának (N. ABAFFY–CSAPODI 1990, V). A nagyméretű ÉrsK. leírására azonban nem vállalkozott, ennek másolatát 1835-ben Szalay László készítette el (Ms. 865). A másolás több hónapot vett igénybe, Döbrentei Gábor 1836. október 15-én olvasta egybe a másolatot (ill. annak egyes részeit) az eredetivel.

Ez a Szalay-féle másolat lett az alapja későbbi kiadványoknak: Toldy Ferenc, Régi magyar passió rajzokkal című, 1856-os munkájának, továbbá a Volf György-féle kiadásnak is, amely a Nyelvméltár 9–10. kötetét foglalja el. Volfnak a nyomdászokhoz intézett ceruzás utasításai a mai napig láthatók a másolaton. Ezekből lehet következtetni arra is, hogy ő 1888-ban valószínűleg még látta azt a fóliót (97–98. oldal), amely azóta már nincs meg a kéziratban.

A két eredeti kódex kölcsönként az Akadémia levéltárába került letétbe. Tulajdonná válásukat Reguly Antal eszközölte ki Pozsonyban járva a Mária-tartománybeli ferencesek főnökétől, Golessényi Pantaleo provinciálístól. Az Akadémia a két régi magyar kézirat átengedéséért „190 darab új és közhasználatú munkát ajánl” cserébe (RAL 30/1850), amelyek „a bolti ár szerint 120 ezüst forintba tehetők”. Toldy Ferencnek a levélhez mellékelte listájában többek között nyelvtudományi, filozófiai, történettudományi, törvénytudományi, természettudományi, matematikai pályamunkák, szótárak, Cicero válogatott munkái, Kazinczy eredeti munkái, magyar és külföldi „játékszínek”, orvosi munkák, Werbőczy Hármaskönyve stb. szerepelnek. A provinciális az átengedésért cserébe azt kérte, hogy a „folio-codex ezentúl „Érsekújvári codex” néven levén őrizendő” (Akadémiai Értesítő 11: 20).

Az adományozás ténye és körülményei a kódex egyik előzéklapján vannak megörökítve: „A Mária-tartománybeli ferencziek főnökének, Golessényi Pantaleo provinciálisnak 1851. január 20-án tartott összes ülésen bejelentett ajándéka (Lásd M. Akad. Értesítő 1851 évf. és Magyar Nyelv XVI. évf. 29. lap). Bejegyeztetett 1920. márczius 17-én. Szily Kálmán főkönyvtárnok”. Ezzel megegyező bejegyzés a CzechK.-ben is található.

⁶ L. az előző jegyzetet.

1.3. A kódex szerkezete és tartalma

Bár korábban ferences eredetűnek tartották az ÉrsK.-et, rendi hovatarozását egyértelműen eldönti, hogy Szent Domonkos „atyánk”-nak nevezik a másolók, míg a ferences Szent Bonaventura vagy Kapisztrán Szent János neve mellől hiányzik ez az attribúció (VOLF 1888, VIII–IX). Számos ferences szerző szövege valóban helyet kapott a kódexben, de például Sziénai Szent Katalin olyan karakteres rendi szent, hogy legendájának szerepeltetése önmagában is meghatározó. A mű kolostori használatra készült, a hallgatóságot, illetve az olvasót a „szerelmes atyámfiai”, „tisztelendő szüzek”, „tisztelendő hűgaim”, „Krisztusnak szerelmes jegyesi” stb. megszólítás illeti meg (VOLF 1888, XVII–XIX). A Domonkos-rendi apácakolostor csak a rangos scriptoriummal rendelkező Nyulak szigeti Boldogasszony kolostor lehet, amely szoros „könyves” kapcsolatban állt a Duna túloldalán fekvő óbudai klarissza kolostorral. A műhelyből kikertült kódexek, s a legjelesebb scriptoregyéniség, Ráskay Lea tevékenysége jól ismert (HAADER 2004, Uő. 2008a–b, Uő. 2009, LÁZS 2009). Az 1510 és 1522 között munkálkodó Ráskay a könyvtár tudatos építője volt, közösségi felolvasásra szolgáló, tartalmilag egynemű, kis terjedelmű könyveket másolt: a rendalapító Szent Domonkos életét, a kolostor szentjének, Margitnak az életét, egész évre szóló prédikációkat és legendákat (Cornides-kódex) stb. A puritán, díszítetlen, elsősorban az olvashatóságra törekvő Ráskay-kódexekkel szemben az ÉrsK., a kolostor utolsó közösségi használatra készült kódexe igen terjedelmes, vegyes tartalmú és gazdagon van díszítve. A vegyes tartalom első látásra a zűrzavar benyomását kelti, a terjedelem mindenestre arra vall, hogy nagy mennyiségű olvasnivalót igyekeztek egy kötetbe foglalni. Ennek oka a töröktől való fenyegetettség lehetett, készenlét a menekülésre, az egyszerűbb szállíthatóság. A díszítés ízlésbeli változást is jelent, de a Krisztus szenvedését ábrázoló miniaturák elsősorban a személyes meditáció eszközei. Sövényházi Márta, a kódex összeállítója és legfőbb másolója magányos olvasókra is számít: „*Ne gondolj wele, ha nem zepen jrtam, de nezyed jdwesseges haznalattjat, ha ky olwassa es rola gondolkodjyk*” (73. old., hasonló a 121. oldalon is). A kódex szövegei latinból készült fordítások többedik másolatai – Szent Katalin verses legendáját kivéve, melynek önállósága a többi szövegénél jóval nagyobb lehet.

Az egyes szövegeket önálló fejezetben mutatjuk be röviden (1.3.1.), a kötetben való tájékozódást *Összefoglaló táblázat* (1.3.2.) segíti. Sövényházi Márta szerkesztői koncepcióját és munkamódszerét azonban érdemes az ívfüzetek, a vízjelek, a kezek (1.1.3.), valamint a tartalmi egységek és az utólagos bejegyzések együttes vizsgálata alapján lehetőség szerint rekonstruálni.

A kódex történetét bemutató fejezet (1.2.) a 310. és az 544. oldalról idézi Sövényházi 1530. vízkereszt nyolcadában és 1531-ben kelt kolofonját, amellyel a munka két nagy szakaszát lezárja. Ez komolyan vendő. Az első szerkezeti egység (1–310) teljes egészében Sövényházi Márta gondosan felépített, saját kezével másolt műve. Három fontos témakört fog át: az első egy rendszeres, de műfajilag változatos szövegegyüttes hamvazószerdától pünkösdig, a középpontban Krisztus kínszenvedésével és feltámadásával (1–12. tétel). Mivel az utolsó (14.) ívfüzetből maradt még hét üres lap, ezeket a második témakörre, a szerzetesi életre vonatkozó rövid tanításokkal, példákkal töltötte ki (13–16. tétel). A második nagy tartalmi egység reprezentáns műve a Szent Bernátnak tulajdonított *Liber de modo bene vivendi*, az erényes, elmélyült szerzetesi életre nevelő tanítás (17. tétel). Itt is az utolsó ívfüzetben (22.) maradt még nyolc üres lap, amelyekre – a témához hűen – példákat és „tanulságokat” másolt Sövényházi (18–25. tétel). A harmadik témakört a halállal kapcsolatos szövegek jelentik: a halálra való készenlétet életünk során és konkrét teendőinket annak küszöbén (26–28. tétel). Az utolsó, 26. ívfüzet négy maradék lapjára ezúttal egy hosszú példa került (29. tétel), s ezután következik az említett kolofon. A miniaturák a passiószövegeket és a halálszövegeket illusztrálják.

A második nagy szerkezeti részben (311–584) a szentek élete dominál. Ez a rész kevésbé szerves, mint az előző. Sövényházi mellett négy másik kéz is másol, Sövényházi is egyre jobban siet. Az 527. oldaltól kurzívra vált, az 544. oldalon pedig megjegyzi, hogy „*byzony, igen syettem wele*”. Az első tíz ívfüzet (27–36.) elejét és végét a második kéz, legnagyobb részét a harmadik kéz másolta, ő ráadásul új vízjeleket tartalmazó quaterniókon dolgozik (30–47. tétel). A 37. ívfüzetrel Sövényházi átveszi a munkát, s Mária Magdolna legendáját ő fejezi be. A 38. ívfüzetben új fejezetet kezd *Alexandriai Szent Katalin verses legendájával*, amelyet ismét egyedül másol (48. tétel). Ezt követően megint a jó szerzetesi életre nevelő kiegészítő szövegek következnek (49–59. tétel), míg a jelzett kolofonnal le nem zárja a maga részét. A kódex végére a 4. kéz példákat másol (60. tétel), majd az 5. kézzel felváltva prédikációkat (61–68. tétel). Az utolsó egy

nagyböjti prédikációciklus eleje, amely mondat közben szakad meg. Mivel a verzó üres, egyszerűen csak abbahagyták az írást. Egy nagylélegzetű műbe kezdeni 575 oldalnyi szöveg után amúgy is különösnek tűnik. Sövényházi mindenesetre egy kötetbe köttette a két részt, és gondosan korrigálta is a szövegeket.

A több mint két évet igénybe vevő hatalmas vállalkozást siker koronázta. Egy olyan sokoldalú mű jött létre, amely mind közösségi felolvasásra, mind magánhasználatra alkalmas volt, és tökéletesen kiegészítette a már meglévő könyvtárat. Legendái közül például – Jeromos (30., 34.), Márton (35.), Flórián (36.), Adorján (37.), Sziénai Szent Katalin (43.), Egyiptomi Mária (44.), Marina (45.), Mária Magdolna (46.), Alexandriai Szent Katalin (48.), Orsolya (68.) – egy sem fordul elő a CornK.-ben (MADAS 2011).

1.3.1. Az egyes szövegekről

I. a. *De tempore* rész, húsvéti ünnepkör

1. János evangéliumának kezdete (1). – A kódex János evangéliumának elejével (Jn 1,1–14) kezdődik. A perikópa kiemelt szerepére a domonkos liturgiában Timár Kálmán mutatott rá: a szerzeteseknek ezt a bibliai szakaszt kívülről kellett tudniuk (latinul), hogy szükség esetén más evangéliumi perikópát helyettesíthessenek vele (TIMÁR 1931a, 70). Lázs Sándor arra figyelt fel, hogy a részlet a JordK. fordításával szinte teljes egyezést mutat (LÁZS 2010, 101). Mivel ez az azonosság az ÉrsK. többi perikópája és a JordK. között nincs meg, nem biztos, hogy közvetlen másolatról van szó, a kivételes egyezés a perikópa önálló életének is a következménye lehet.

2. Nagyböjti evangéliumi perikópák (1–13). – A hamvazószerdával kezdődő nagyböjti hétköznapijainak is van saját miséje, így saját evangéliuma is. A „*Kezdehnek evangeliumok kjk bejtenben naponked olwastatnak*” címfelirat után 13 perikópa követi egymást: hamvazószerdától az első böjti vasárnapot követő hétfőig szabályosan, a második vasárnapot követő szombatig pedig kihagyásokkal, pótlásokkal (1. az *Összefoglaló táblázatot*.) Ez a teljes sorozatnak mintegy egynegyede. Az evangéliumi perikópák szöveg közben olykor kis magyarázatokkal vannak kiegészítve. (A domonkos rítust követi, amely a második vasárnapon eltér a ferencestől.)

3. A szüzek közös evangéliuma Guillelmus Parisiensis posztillájával (15–18). – Az okos és a balga szüzekről szóló evangéliumi szakasz (Mt 25,1–13) gyakran fordul elő a női szentek miséjében, így joggal kapott helyet a kódex elején. A perikópát Guillelmus Parisiensis posztillája kíséri, amely sorról sorra értelmezi az evangéliumi szöveget. Guillelmus fontos forrása az ÉrdyK. evangéliummagyarázatainak is (MADAS 1989, 212–217).

4. A Krisztus kínszenvedéséről való elmélkedés hasznossága (19–24). – Az ÉrsK.-ben ez az első passióelmélkedés, s az elején az első figurális iniciálé Krisztus szent arcával. A magyar nyelvű forráskódexben – amely talán maga az óbudai klarissza eredetű Nádor-kódex – hosszabb szöveg állt Sövényházi Márta rendelkezésére. A szentáldozásról szóló első részt tudatosan elhagyta, s csak a második részt, illetve mindkét rész rövid összefoglalását másolta le. (Az áldozásra utaló néhány összefoglaló sor csak véletlenül maradhatott a szövegben.) A traktátus forrására Katona Lajos hívta fel a figyelmet a NádK. kiadásának előszavában (KATONA 1908, XXIX), később röviden foglalkozott vele Pusch Ödön és Timár Kálmán is (PUSCH 1910, 37–38; TIMÁR 1927, 213). A kínszenvedésről való elmélkedés 12 hasznáról szóló tanítás Iohannes Herolt *Sermones Discipuli* c. prédikációgyűjteménye nagypénteki beszédének (48. sz.) kivonata. (L. még PUSZTAI–MADAS 1994, 12.)

5. Passióelmélkedés a zsolozsma hét kánoni órája szerint (25–64). – A Krisztus kínszenvedéséről szóló elmélkedés egy bevezetést követően hét fejezetből áll a zsolozsma hét órája szerint (kompléta, veternye [matutinum], első, harmadik, hatodik, kilencedik óra, vecsernye). Az elmélkedés alapja a *De meditatione passionis Christi per septem diei horas* c. mű, amelynek szerzője ismeretlen, a kódexekben hol Béda, hol Szent Bernát, hol Szent Bonaventura neve alatt olvasható. A *Patrologia Latina*ban a kérdéses Béda művek között szerepel (PL 94, 561–568). Az alapszöveget először egy prózai passióval egészítették ki fejezetről fejezetre. Egy másik kompilátor a *Speculum humanae salvationis* ugyancsak órákra osztott 43. fejeze-

téből emelte ki a hórainádságokat, s illesztette a megfelelő fejezetekhez úgy, hogy eléjük sorban betoldotta még Krisztus „hét szavát” is a kereszten. A Miskolci Töredék (1–12) és a hozzá tartozó Vitkovics-kódex (73–103) az első kompiláció (megcsonkult) fordítását tartalmazza, az ÉrsK. a kétszeresen kiegészített szerkesztmény fordítását. A kérdéssel Vargha Damján foglalkozott legeredményesebben (VARGHA 1912, 441–445; uő. 1921, 83–84), de 1921-ben megjelent tanulmánya – egy előadás kézírata – nagyon elnagyolt, később feledésbe is merült. Timár Kálmán utalt ugyan rá, s a problémát megoldottnak hitte (TIMÁR 1926, 43), de a közvetlen forrás nincs meg. A kutatást érdemes folytatni.

6. Arma Christi. A passió eszközeinek eredete polemikus zsidó hagyomány alapján (65–73).

– A bizzar információkat tartalmazó szöveget először Toldy Ferenc, legutóbb pedig Bálint Sándor (TOLDY 1856, 156–171 és BÁLINT 1976, 227–231) közölte, de Horváth János figyelmét is felkeltette (HORVÁTH 1931, 238). A szerző Izsák rabbira hivatkozva a passió eszközeinek ótestamentumi eredetét és Krisztus kínszenvedésének ismeretlen részleteit mutatja be, utóbbit kihívó naturalizmussal. A mű latin forrását és annak izgalmas művelődéstörténeti összefüggéseit Tóth Péter tárta fel a közelmúltban (TÓTH 2011). Az *Ista sunt quedam notabilia de passione Christi extracta de Biblia Hebreorum ...* című mű a XIV. századi konvertita Izsák rabbi előadásain alapul, amelynek egy hazai változatát használhatta a magyar fordító. A szöveghez közeli párhuzam olvasható az OSZK Cod. Lat. 402 jelzetű kódexének 288–336. levelein.

7. „Siket péntekre való prédikáció” (74–77).

– „Siket vasárnapnak” (még *Iudica*, feketevasárnap, a szenvedés vasárnapja) nagybőjt ötödik vasárnapját, vagyis a virágvasárnap előtti vasárnapot nevezték, ez már a húsvét közvetlen előkészületi ideje. Az ezt követő péntek a „siket péntek”. Az idézett címfelirat után a kódexben nem prédikáció olvasható, hanem János evangéliumának 11. fejezete: Lázár feltámasztása, s hogy a főpapok elhatározzák Krisztus megölését. Az első rész (Jn 11,1–45) a szenvedés vasárnapja előtti péntek evangéliuma, a folytatása (Jn 11,47–54) a „siket pénteki” evangélium, de ezúttal az egészzet erre a péntekre szánták. A 4. tételhez tartozó Krisztus-arc újra feltűnik itt is a szövegkezdő iniciálében.

8. Devóciós passió (77–102).

– A fejezet címfelirata: „*Passio Domini nostri Iesu Christi secundum Mattheum*”. A fejezet fontosságát jelzi, hogy a szöveget Sövényházi Márta 12 passiójelenettel illusztrálta, amelyekből mára az egyik levéllel (pp. 97–98) együtt két kép elveszett (1.1.5. és Wehli 2009). A szöveget a XIX. századi másolat, a képeket Toldy Ferenc passiókiadásának metszetei megőrizték (TOLDY 1856, 224, 226). A képek a magányos elmélkedést, nem pedig a közösségi felolvasást szolgálták, de erre utal a gyakori „ő, ember, gondoldjad meg ...” felszólítás is. A passió a virágvasárnap eseményeivel kezdődik és a nagyhét napjai szerint tagolódik. Valóban hosszabb szakaszokat idéz Máté evangéliumának 21., 26. és 27. fejezetéből, de a nagy átéléssel megformált szöveget az elmélkedések során elképzelt dialógusok és a történetet pontosító, más, ugyancsak képzelet szülte részletek uralják. Jellegében hasonlít a korábban Bonaventurának tulajdonított, legutóbb Iohannes de Caulibus neve alatt kiadott *Meditationes vitae Christi* passiófejezeteihez. A műfaj rendkívül gazdag, a mű közvetlen forrása ismeretlen, hasonló passió több nyelvemlékkódexünkben olvasható (l. az *Összefoglaló táblázatot*).

9. „Húsvétnek szentséges innepéről való prédikáció” (103–123).

– A szöveget Krisztus feltámadását megjelenítő miniatura vezeti be (1.1.5. és WEHLI 2009, 164, 168–169). Forrása az apokrif *Nikodémus-evangélium* 14–26. fejezete lerövidítve (TIMÁR 1926, 269–270). A feltámadt Krisztust Nikodémus javaslatára keresni kezdik a zsidó főpapok, több tanút kihallgatnak, akik hitelt érdemlően bizonyosságot tesznek mellette. Simeon feltámasztott fiai az alvilágban tett látogatásáról vallanak. Timár Kálmán C. Tischendorf *Evangelium Nicodemi* kiadásával hasonlította össze szövegünket, s felvetette, hogy az ÉrsK. fordítója esetleg ősnymtatvány-kiadást használt. A szövegvariánsok jelen vizsgálata Timár feltevését igazolta. Ezúttal sikerült két Timár által azonosítatlanul hagyott hely forrását is megtalálni: a *Cum rex gloriae Christus* híres húsvéti processziós antifóna textusa és fordítása az egyik betoldás az apokrif evangélium szövegébe (109,25–110,5), a másik pedig a *Iesu Christe qui passurus* verzus a nagycsütörtöki liturgiából (117,3–117,22). A „predikáció” utolsó három oldala szintén nem a *Nikodémus-evangéliumból* származik, hanem a *Meditationes vitae Christi* (cap. 82–84) menetét követi: Krisztus megjelenik anyjának, a szent asszonyok látogatása a sírnál, Krisztus megjelenik Mária Magdolnának. A közvetlen forrás nem a *Meditationes*, de egy hozzá hasonló mű, amely forrása volt a 8. tételnek is. Krisztus és a Szűzanya mo-

nológokkal és dialógusokkal megelevenített találkozásának leírása a 63. tétel részeként, egy második húsvéti prédikációban ismét helyet kap. A forrás közös, a két másolat független egymástól.

10. Evangéliumi perikópák húsvét után (123–127). – A húsvéti ünnepkörhöz tartoznak a húsvétot követő napok és hetek. A húsvéthétfőre, -keddre, húsvét nyolcadára, valamint a húsvét utáni második vasárnapra rendelt evangéliumi szakaszok fordítása szerepel a kódexben.

11. Az Úr mennybemenetelének ünnepe (127–144). – *Ascensio* ünnepére Sövényházi Márta szentleckét, evangéliumot, szekvenciát és prédikációt is kínál. Kiemelendő közülük a *Sursum sonet laudis melos* kezdetű szekvencia. A kódex szerint a szerző „*az zent attya, kapyztranos Ianos*”. A szekvenciát a kódex állításával szemben szűk körben használták, két változatát egy zágrábi és egy domonkos nyomtatott misszáléból közli G. M. Dreves (*Analecta Hymnica* 10, Nr. 36). A rövidebb változat csak magyarországi forrásokból ismert. Mivel két XIV. századi kéziratot zágrábi liturgikus kéziratban is szerepel (HOLL 2012), Kapisztrán szerzősége kizárt. A prózai fordításban, dialogizált formában előadott költeménybe magyarázatot is illesztett az átdolgozó: az angyalok egy része nem ismerte Krisztust „embersége szerint”, nekik mondják el az eseményt a magasabb karokhoz tartozók. Szokás volt mise közben egy levegőbe emelkedő Krisztus-szoborral megjeleníteni a mennybemenetelt, ezt kísérte a szekvencia felelgetős előadása (BÁLINT 1976, 329–330). Előadás emlékét őrző szöveg olvasható Laskai Osvát *Biga Salutis* (De tempore, sermo 65) és *Gemma fidei* kötetében is (sermo 16; TIMÁR 1908, 337–339; MADAS 2012), ez azonban nem közvetlen forrása a magyar szövegnek. A prédikáció, a „*historica expositio*” három részből áll: az evangélium értelmezéséből Nagy Szent Gergely pápa áldozócsüörtöki homíliája alapján, a mennybemenetel módjáról hat pontban és az utolsó ítélet három „szózatáról”. A *Legenda aurea* és Temesvári Pelbárt e napra vonatkozó szövegei a középső résszel érintkeznek.

12. Pünkösd ünnepe (144–161). – A ünnep fontosságát jelzi, hogy a közismert pünkösd anti-fóna után, amely a Winkler-kódexhez hasonlóan latinul és magyarul is olvasható a kódexben, szentleckét, két pünkösd szekvencia fordítását, evangéliumot és egy hosszú prédikációt is nyújt az alkalomra Sövényházi Márta. A sermo forrása Temesvári Pelbárt 35. számú pünkösd beszéde (HORVÁTH C. 1891a, 396–398).

(A 13–16. tétel kiegészítés)

13. Példa a tunyán zsolozsmázó szerzetesekről (161–163). – Két doktorra egy erdőben ráestek, és betérnek egy kísértetkolostorba, ahol a szerzetesek zsolozsma helyett csak azt hajtogatják: „*Oh, wr myndenheto ysten, myre hagyal el engemet!*”. Kiderül, hogy nem élő szerzetesek ezek, hanem a kolostor egykori lakói, akik így vezekelnek, amiért életükben a zsolozsmát tunyán, áhítat nélkül mondták. A példa több latin variánsa ismert, de közvetlen latin forrása egyelőre nincs. A magyar változatról Bognár András és Levárdy Ferenc feltételezik, hogy hazai szerkesztmény, amely először a Példák Könyvében kapott helyet (BOGNÁR–LEVÁRDY 1960, 190–195), ez a forrása a Nagyszombati Kódex azonos példájának, az ÉrsK. szövege pedig ez utóbbival áll közvetlen kapcsolatban.

14. Pater noster-magyarázat (163–166). – Az „*ymaczagok kewzeth nagyob es yob nynczen mynth az pater noster*”, jelenti ki a szerző az Úr imájának sok más kommentátorához hasonlóan. Ennek három indokát adja, majd – főként Szent Tamásra hivatkozva – az imába foglalt hét kérést kommentálja. A fejtegetés azzal zárul, hogy az Atya elutasítja azok imádságát, akik halálos bűnben vannak. A NagyszK.-ben ugyanez a fordítás olvasható, a Székelyudvarhelyi és a Debreceni Kódexszel a téma közös (PUSCH 1910, 69).

15. Az áldozásról (166–168). – Gondos testi és lelki felkészítés olvasható itt az Úr testének vételére.

16. Az igaz szerzetes meghal a világ számára (168). – A rövid tanítás forrását sikerült azonosítani: Iacobus de Voragine nagybőjti beszédciklusának nagyszombati beszédéből van kiemelve, amelyben Krisztus sírjáról van szó. A szerzetes számára a kolostor hasonló a sírhoz, mert ahogy a halottnak nincs többé tulajdona, a szerzetesnek sincs, test szerint nem gyönyörködik, és nincs akarata, amely kolostorba helyezik, ott marad, illetve csak az elöljáró rendelkezésére kerülhet máshova. A befejezés független a sermótól (MADAS 2011).

I. b.

17. A jó élet módja (169–256). – A XIX. század közepéig a Szent Bernátnak tulajdonított *Liber de modo bene vivendi ad sororem* című, 73 fejezetből álló tanítás/elmélkedés a forrása kódexünkben a következő, közös címmel el nem különített 34 fejezetnek (PUSCH 1910, 68–94; VARGHA 1943). Az ismeretlen szerző apácahúga számára írta a könyvet, s mint a szerzetesi élet tükrét ajánlotta kezébe. A bő válogatás nem követi az eredeti latin fejezetek sorrendjét. A magyar fordító-szerkesztő apácaközösség számára szánta a szerkezetében átalakított művet, amit az „én szerelmes atyámfiái” vagy a „tisztelendő szüzek” megszólítás is jelez. A szerzetesi élet szempontjából fontos fejezeteket őrizte meg (gyónás, penitencia, áldozás, hallgatás, szegénység, engedelmisség stb.), a teológiai kérdéseket tárgyaló fejezeteket részben elhagyta, részben a mű második felére csoportosította át. Így az – mint a lelki élet iskolája – az egyszerűtől halad az elvontabb felé (KORONDI 2005). A Winkler-kódexben egy egész és két csonka fejezet, a Guary-kódexben egy fejezet szerepel a műből, a három kódexbe különböző fordítások másolatai kerültek.

(A 18–25. tétel kiegészítés)

18. Példa Albert püspökről (256–258). – A püspök misézés közben, amikor kezében tartotta a szent ostyát, megkérdezte Jézustól, hogy mely dolgok kedvesek Jézus számára, s hasznosak a saját lelki üdve szempontjából. Tíz szerény keresztényi cselekedetet sorolt fel egy hang, szembe állítva azokat a túlzott aszkézissel vagy a végrendelkezéssel, illetve a mások közbenjárása által szereshető érdemekkel. A példa forrása ismeretlen, más fordításban a Lázár-kódexben olvasható (TIMÁR 1931b, 284).

19. A hallgatásról (258–261). – Jóllehet e fejezet címe a kódexben a *Szentséges életnek módja*, egy rövid bevezetés után, amely „a kisded vétkek” jelentőségére figyelmeztet, csak a vesztegsgtartásról van részletesen szó. Öt pontba foglalja a szerző a hallgatás fontosságát a szerzetesi életben. A forrás ismeretlen, de ugyanez a fordítás olvasható a Winkler.-ben (PUSCH 1910, 96; PUSZTAI 1988, 27).

20. Szűz Mária öt keserősége (epesége) János evangélista látomásaként elbeszélve (262). – A keretes elbeszélés Iohannes Herolt példagyűjteményében egy „szent atya” látomásaként szerepel. A Szűzanya elmondja Szent Fiának élete öt legnagyobb fájdalmát (Simeon töre, a 12 éves Jézus elvesztése, elfogatása, keresztre feszítése, amikor a halott Jézust ölében tartotta). Krisztus azoknak, akik ezekről megemlékeznek, öt lelki ajándékot ígér. A LázK. hasonló szövegében egy „szent jámbor” a beszélgetés tanúja, Temesvári Pelbárt *Stellariumában* pedig Szent Erzsébet (TIMÁR 1926, 172–174). Az elbeszélést imafüzérként is feldolgozták, ezt a változatot őrzi a CzechK. és a Gömör-kódex (HAADER–PAPP 2001, 60–62). Utóbbiak latin forrása Nicolaus Salicetus *Antidotarius animae* c. imádságos könyve. Az imádságot megelőző rubrikában a szerző hosszasan utal János evangélista látomására (*Antidotarius animae*, Nürnberg, 1494, 129v).

21. Öt tulajdonság, mely könnyen bűnbe visz (262). – Egyszerű felsorolás: gazdagság, szépség, bátorság, hivalkodás, nyájasság.

22. A világi élet csalárdságáról (262–263). – Egy traktátus vagy sermo rövid részlete, amely az emberi élet esendőségére figyelmeztet. A tisztséget, gyönyörűséget, gazdagságot hajhászó világ becsapja az embert.

23. Részlet a *Secretum secretorum*ből (263–264). – A középkorban népszerű könyvecske egy fajta fejedelmi tükrő, amely Arisztotelész nevében Nagy Sándorhoz írt leveleket tartalmaz morális, politikai és táplálkozási tanácsokkal. Az ÉrsK.-ben a 68. fejezet egy rövid részlete olvasható: eszerint nincs olyan tulajdonság az állatokban, amely ne lenne meg az emberekben. Ezután az egyes állatfajtákra jellemző tulajdonságok felsorolása következik. Király György azonosította a forrást (KIRÁLY, 1918, 142), de csak egy 1530-ban készült német fordításhoz fért hozzá (i. h. 136), ezért tér el a nála szereplő fejezetszám az interneten is elérhető ősnymtatványtól.

24. Példa egy domonkos barátról, akinek Szűz Mária segít a szerzetességben kitartani (264). – Egy fiatal szerzetes erős kísértést érzett rendje elhagyására, de kitartóan imádkozott Szűz Máriához, aki

hozzásegítette a szent életben való végig megmaradáshoz. Holik Flóris *Indexébe* felvette, de nem talált forrást a példához (HOLIK 1920, Appendix).

25. Erények, amelyeknek megtartói üdvözlnek (264). – Erények és cselekedetek tömör felsorolása, „*kýk teznek zerzeteseketh angýalokhoz egyenlöketh (Lk 20,36) az erek djczewseghben*”.

I. c.

26–28. A halálról (265–268, 268–291, 291–307). – Három halállal kapcsolatos szöveg követi egymást a kódexben. Az első a haldokló imádsága őrangyalához: öt részből álló hitvallás és három üdvös kérés. Fontos, hogy kellő időben kéznél legyen. Pál bíró imádságaként egy közeli változata olvasható a Gyöngyösi Kódexben. A második a halálra való felkészülés kis kézikönyve, latin forrását Szabó Flóris azonosította (SZABÓ 1964, 683–685). A fametszetekkel ellátott, több ősnymtatvány-kiadást megért *Ars moriendi* az interneten is hozzáférhető. Az Arisztotelész-idézettel kezdődő *Ars moriendi* szövegét kódexünkben egy rövid bevezetés előzi meg, ennek forrása egyelőre ismeretlen. A harmadik szöveg közvetlenül az érzelmekre hat, a haldokló kétségbeesett önmarcangolása ez, hol a halálhoz, hol Istenhez, hol az őt körülvevőkhöz kiabál ijedtében, de tudja, hogy már mindennel elkésett. Ugyancsak Szabó Flóris azonosította latin forrását egy XIV. századi anonym szerző művével. Az összevetést egy bécsi kézirat alapján végezte, amelyből csak részleteket idéz (SZABÓ 1964, 685–687), a teljes szöveg egy grazi kódexben az interneten ugyancsak hozzáférhető.

(A 29. tétel kiegészítés)

29. Példa Titus császárról és Focus kovácsról (307–310). – Titus császár megtiltatja, hogy fia születésnapján dolgozzanak az emberek. Focus kovács nem engedheti meg magának, hogy pihenjen, mivel napon-ta nyolc pénzt kell keresnie: kettőből kölcsönt törleszt (apja eltartásával), kettőt kölcsön ad (fia nevelésével), kettőt elveszít (feleségére költve), kettőt elkölt (vagyis ebből él). Az allegorikus-morális magyarázat szerint Titus császár az Atyaisten, fia születésnapja az Úr napja, vagyis vasárnap, Focus kovács pedig az igaz keresztény. Kódexünk két példájának (29. és 51. sz.) is a *Gesta Romanorum* című népszerű középkori exemplumgyűjtemény a latin forrása, a jelen példa az 57. fejezet fordítása (KATONA 1899b, 306–307).

II. Szentek élete, *de tempore*-szövegek és egyéb tanítások

30. Szent Jeromos élete (311–316). – A legenda forrása a *Legenda aurea* (1998) 142. fejezete. Kódexünkben két Jeromos-legenda olvasható, a 34. tétel forrása egy pseudo-ágostoni levél. Az ÉrdyK. Szent Jeromos életrajza a két forrásból van kompilálva (HORVÁTH C. 1911, 39–41).

31. Prédikáció Mária Magdolnáról Krisztus sírjánál (317–321). – A húsvét vasárnap utáni csütörtökön olvasták azt az evangéliumot, amelyben az üres sírnál kesergő Mária Magdolnának megjelenik a föltámadt Krisztus (Jn 20,11–18). A perikópa első sorával kezdődik a beszéd, amely Mária Magdolna Krisztus iránti szeretetéről szól, s valójában nem is prédikáció, hanem húsvéti játékra emlékeztető folyamatos dialógus. Latin forrása nem ismert, de nincs kizárva, hogy csak távolabbi latin előzménye van.

32–33. Prédikáció karácsony estére és karácsony napjára (321–324, 324–332). – A prédikációk forrása Ferreri Szent Vince (1350–1419) spanyol domonkos prédikátor *Sermones de tempore* beszédgyűjteménye. A népszerű prédikátor mindkét alkalomra egy-egy beszédet kínál, a magyar fordító az elsőt nagyobb kihagyásokkal, a másodikat teljesebben fordítja. A karácsony esti beszédben hivatkozik forrására, Szent Vince doktorra (323,33). (TIMÁR 1926, 269.)

34. Pseudo-Augustinus: Szent Jeromos élete (332–343). – A Szent Ágoston nevében írt, népszerű, Szent Jeromosról szóló levél fordítása (CSAPODI 1973, 25) a második Jeromos-*vita* a kódexben (I. még a 30. tételt).

35. Szent Márton püspök élete (343–353). – A legenda forrása a *Legenda aurea* (1998) 162. fejezete. Az ÉrdyK. Szent Márton-legendájának is ez a forrása, a két fordítás azonban eltér egymástól (HORVÁTH C. 1911, 53).

36. Szent Flórián élete (353–355). – A legenda latin forrása a *Legenda aurea* (1890) 198. (195.) fejezete, az új kiadásban (1998) nem szerepel.

37. Szent Adorján élete (355–361). – A legenda forrása a *Legenda aurea* (1998) 128. fejezete. A NádK. Adorján-legendájának is ez a forrása, a fordítás is azonos (HORVÁTH C. 1911, 21).

38. Szép tanúság az szerzetes embereknek (361–363). – A rövid tanítást fontosnak érzi a kódex szerkesztője, amit a címbeli ajánlás és a záró mondat is jelez. Maga a szöveg nincs gondosan megszerkesztve. Első része a napi lelkiismeretvizsgálat/gyónás fontosságát hangsúlyozza, nyolc pontban felsorolva a lehetséges vétkeket. A második rész azt mondja el, mivel foglalja el magát a szerzetes a bűnök távoltartására, a harmadik, hogy milyen „kisdéd bűnök” jelentenek nagy veszélyt, s végül hat pontba foglalva, hogy hogyan viselkedjék. Forrása ismeretlen.

39. Példa egy öt éves gyermekről, aki a minoriták öltözékét akarta viselni (363–365). – Egy gyermek, miután minorita fráterekkel találkozott, kérte, hogy ő is viselhesse az öltözéküket, s felvette szokásaikat is. Környezetét szent életre tanította, így amikor hét éves korában meghalt, szülei beléptek a Domonkos-, illetve a ciszterci rendbe. A példa forrása Iohannes Herolt *De tempore* ciklusának 20. beszéde (KATONA 1899a, 246–249), ugyanez a fordítás olvasható a PéldK.-ben is (BOGNÁR–LEVÁRDY 1960, 216–229, a latin eredetivel együtt).

40. „Szerzeteseknek életükről igen szép tanúság” (365–378). – A hat fejezetre osztott tanítás középpontjában a zsolozsma áll, a kánoni órák beosztásának magyarázata, az isteni szolgálat teljesítésének fontossága és módja. Ez átfogja a szerzetes egész napját (az éjszaka egy részével együtt). A többi teendő és szükséglet a lelkiismeret-vizsgálattól a közgyónásig és az étkezésig ugyancsak helyet kap a napirendben. A forrás egyelőre ismeretlen.

41. Példa egy remetéről, akit a betegek tanítottak meg imádkozni (378–379). – Egy különlegesen jól imádkozni tudó remetét arra kértek az emberek, hogy tanítsa meg őket is imádkozni. A remete elmondta, hogy amint a szegények és betegek felfedik nyomorúságukat, és megindítják az embereket, úgy kell a felfedett bűnök nyomorúságával megindítani Istent.

42. Kilenc grádics, amelyen a mennyországba jutunk (379–382). – A rövid tanítás forrása Ferreri Szent Vince (l. 32–33. tétel) *Sermones de tempore* beszédgyűjteményének Szentháromság vasárnapjára szóló 4. beszéde. A sermót a fordító erősen lerövidíti, címét a tartalommutató tabulából kölcsönzi: „*Gradus per quos ascendimus in celum novem sunt*”. (TIMÁR 1926, 269.) A kilenc lépcsőfok a bűn felismerésétől a gyónáson és az elégtételen át az oltáriszentség vételéig tart.

43. Sziénai Szent Katalin élete (382–424 és 429–430). – Sziénai Szent Katalin (Sziéna, 1347. március 25. – Róma, 1380. április 29.) domonkos harmadrendi szerzetes, korának nagy befolyású, misztikus-aszkéta személyisége, 1461-ben avatták szentté, 1970 óta egyházdoktor. Életrajzát lelki vezetője, Capuai Boldog Rajmund domonkos szerzetes írta meg a szentté avatás érdekében. Művei az isteni gondviselésről szóló, gyakran elragadtatott állapotban diktált *Dialógus*, valamint rendkívül kiterjedt levelezése. Az ÉrsK. legendájának latin eredetijét Katona Lajos azonosította (KATONA 1906, 191–199). Antoninus Florentinus (firenzei) érsek *Chronicon* című műve már ismert volt a Nyulak szigetén, Szent Domonkos életének (DomK.) is ez a mű az egyik fontos forrása. A Sziénai Szent Katalin-legendá (pars III., tit. XXIII., c. 14) fordítója a fordítás során kisebb részeket összevon, kihagy. A krónikából merített életrajzot a kódexben megelőzi Szent Katalin *Dialógus*ának egy részlete az engedelmisségről (kompiláció a 154., 155. és 159. fejezetekből). Ezt a részletet Sövényházi Márta a legenda egy konkrét pontjához utalja. A kódex bekötésekor a legenda utolsó levele két hellyel odébb, a következő mű lapjai közé keveredett.

44. Egyiptomi Mária élete (425–428). – A legenda latin forrása a *Legenda aurea* (1998) 60. fejezete. A NádK. is ezt a legendaváltozatot tartalmazza más fordításban (HORVÁTH C. 1911, 52).

45. Szent Marina legendája (428–432 [429–430 a 43. tétel része]). – A legenda latin forrása a *Legenda aurea* (1998) 79. fejezete. Az ÉrdyK. Marina-legendája a *Vitae patrumból* származik (HORVÁTH C. 1911, 51).

46. Mária Magdolna legendája példákkal (432–445). – A legenda és a legenda végén olvasható hét példa latin forrása a *Legenda aurea* (1998) 92. fejezete. Az ÉrdyK.-ben is ez a legendaváltozat olvasható, a két fordítás azonban eltér egymástól (HORVÁTH C. 1911, 52–53).

47. Példa egy atyáról, aki Isten „titkon való ítéletét” tudakolta (445). – Az exemplum az oldal alján megszakad, annyira csonka, hogy a történet nem értelmezhető.

48. Alexandriai Szent Katalin verses legendája (447–520). – A kódex irodalomtörténeti szempontból legjelentősebb szövege a 4074 soros verses Katalin-legendáé. A szentnek a X. században megírt vértanútörténetét a XIII. században egészítették ki megtérésének, majd születésének regényes históriájával. Costus, a gyermektelen alexandriai király a bölcs Alforabius tanácsára képet csináltatott az istenek Istenének, hozzá fohászolt a gyermekért. Leánya született, akit egy remete keresztelt Katalinnak. Krisztus eljegyezte a királylányt. Katalin vitába szállt a keresztényeket üldöző Maxentius császárral, s a meggyőzésére kiállított 50 pogány bölcset megtérítette. Miután minden kínzást erős lélekkel kiállt, a császár lefejeztette. A legenda prózai változata a DebrK.-ben és az ÉrdyK.-ben olvasható, forrásuk Temesvári Pelbárt *Pomeriuma*. A teológiai fejtegetésekben és fordulatos filozófiai vitákban bővelkedő vers is latin előkép alapján készült, de mint vers jóval önállóbb lehet fordításaink többségénél. Közvetlen forrása és szerzője, aki föltehetően Temesvári Pelbárttal közös forrásból dolgozott, ismeretlen. A szöveget jól értve, latinizmusoktól menten, könnyedén versel. A jó ritmusú, páros rímű nyolcas a többszöri másolás és javítgatás miatt sokat romlott. A külföldi kutatások tükrében szükség lenne új, monografikus feldolgozására.

(A 49–59. tétel kiegészítés Sövényházi Mártától)

49. Mária nevének betűiről (520–521). – A rövid elmélkedés forrása Temesvári Pelbárt *Stellariuma*. Mária nevének öt betűje öt drágakő kezdőbetűje, e drágakövek tulajdonságai Máriát jellemzik. A szöveg – más feldolgozásban – szerepel a Teleki- és a Kazinczy-kódexben (HORVÁTH 1891/b 24–25; PUSCH 1910, 50).

50. Példa egy szerzetes és egy apáca megkísértéséről s megmenekülésükről Szűz Mária segítségével (521–525). – Egy ciszterci kolostor Jeromos nevű sekrestyése jó kapcsolatban volt a női testvérkolostor Barbara nevű kusztoszával, akinek imádságokat és legendákat másolt. A Szűzanyához buzgón imádkozó szerzetest Barbara képében kísértette meg az ördög, és rávette, hogy a kolostor kincseit ellopva szökjenek meg. Az ördög ezután fellármázta a testvéreket, akik elfogták Jeromost, de miután imádkozott, lelepleződött a gonosz mesterkedés. Pelbárt *Stellariumában* és Iohannes Herolt példagyűjteményében az exemplumnak egy egyszerűbb változata olvasható (HOLIK 1920, 101. sz.).

51. Példa a gonosztevőről, aki három igaz állításért megszabadult a halálbüntetéstől (525–526). – Egy király úgy törvénykezett, hogy három igaz állítással bármely bűnös megválthatta a rá kiszabott halálos ítéletet. A példa morális tanítása a bűnbánatról szól, forrása a *Gesta Romanorum* 58. elbeszélése. A fordító korabeli nyomtatott kiadást használhatott a PéldK. (8–12) fordítójához hasonlóan, a két fordítás azonban nem függ össze egymással, a PéldK. fordítása hívebb és teljesebb (KATONA 1899b, 307–309; BOGNÁR–LEVÁRDY 1960, 157–165).

52. „Szent Ágoston próféciája az ítéletnek napjáról” (527). – Az utolsó ítélet témája többször előkerül a kódexben. Ezúttal a gonoszság elhatalmasodásáról van szó, amely Krisztus második eljövetelét megelőzi. A „prófécia” forrása egyelőre ismeretlen.

53. Az üdvözülő lélekről (527–529). – A címben Szent Ágostonnak tulajdonított rövid szöveg az üdvözülő lélek ragyogó fehér ruhájáról és fényes koronájáról szól, amelyet 12 drágakő díszít. Az ékkövek a lélek 12 különleges képességét jelentik. Forrása ismeretlen.

54. „A léleknek ő nemességéről” (529–530). – A rövid fejezet valójában egy idézetfüzér, 33 idézet követi egymást Jeromostól, Ágostontól, Nagy Szent Gergelytől, Bernáttól stb. A szerző maga is utal erre a szöveg végén: „Ezek egybe zedettenek leeleknek o nagy nemesseghereul”.

55. „Ördögnek kísérteti ellen” (530–534). – A lendületes stílusban megírt/lefordított „tanúság” a fényesség angyalaként kísértő sátán ellen kívánja felfegyverezni az embert. A lelket kincseskamrához, léket kapott hajóhoz vagy ellenségtől körülvelt várhoz hasonlítja a szerző. Ezt a metaforát részletesen ki is fejti, a hét halálos bűn ellen például a kapuk gondos őrzésével, vagyis az érzékszervek megregulázásával lehet védekezni. A szöveg latin forrása nem ismert.

56. „Öt jószágról való igen szép tanúság” (534–541). – A bűnbánat szentségének hagyományos felosztása: a szív töredelmessége, a száj gyónása és a cselekedettel való elégtétel, melynek három része van, a böjt, az alamizna és az imádság. Ez az az öt jószág, amelyet a traktátus öt fejezetben fejteget. A forrást sikerült azonosítani, Hugo a Sancto Caro nagyböjt 4. vasárnapjára írott 2. beszédéről van szó (39. sermo), amelyet a fordító kissé átalakított, például a sermo elejét és végét elhagyta (MADAS 2011).

57. A lelkiismeretről (541–544). – A két legfontosabb erény a szeretet és a tiszta lelkiismeret. A számos auktoritással megerősített tanítás forrása nem ismert.

58. A keskeny útról (544). – Rövid tanítás Máté evangéliuma 7. fejezetének 14. verséhez a Krisztust követő kemény életről, amely megöli a bűnt, kioltja a testi vágyat, a jó tulajdonságokat élteti, a lelket megerősíti, az elmét a mennyország felé emeli.

59. A béketúréről (544). – Az előzőhöz hasonló rövid tanítás a béketúréről Krisztus példája nyomán, amelynek nagy jutalma lesz a mennyek országában. Mindkét szöveg latin idézetre épül.

(A 60–67. tétel kiegészítés a 4. és 5. kéztől)

60. „Üdvösséges példák” (544–551). – **a./** Egy ifjú nemes eltékozolta vagyonát, majd gonosz sáfára segítségével az ördöggel szövetekezett, hogy visszaszerezze azt. A Szűzanyát azonban nem volt képes megtagadni, aki közbenjárta érte, így megbocsátást nyert, és vagyonát is visszakapta. **b./** Egy gazdag ember egész életében nem törődött az őrangyalával. Öregkorában az őrangyal nemes ifjúként megjelent az ágyánál, jól elverte, és megtanította egy imádságra, így végül örök dicsőségre jutott. **c./** Egy szászorosági kolostorban egy beteg apácát a fejedelemasszony az éjszakai zsolozsmán ágyba parancsolt, ő azonban az ajtóban megállt és a *Te Deum* alatt mennyei látomásban részesült: látta, amint a szentek a himnusz rendjében térdre borulnak, s a szüzek között saját szerzetesnővéreit is megpillantotta. **d./** Példa egy szegény pásztorgyermekről, aki Boldogasszony ünnepén a templomba ment és Szűz Máriához imádkozott. A példa az első mondat közepén megszakad.

61. Püünkösöd utáni 4. vasárnap, evangélium és prédikáció az irgalmasságról (552–555). – A prédikáció az irgalmasságról és önmagunk helyes megítéléséről szóló evangélium (Lk 6,36–42) tételes kifejtése, forrása nem ismert.

62. Úrnapi prédikáció (555–561). – Az Oltáriszentség ünnepe (Corpus Christi) a Szentháromság vasárnapját követő csütörtök volt, IV. Orbán pápa rendelte el az egész egyház számára 1264-ben. Az ÉrsK. úrnapi prédikációja szerkezetileg és stílusát tekintve is hasonlít az ÉrdyK. *de tempore*-beszédeinek első sorozatához, amely sorozat azonban farsang vasárnapjával megszakadt. A prédikáció előtt olvasható az úrnapi perikópa (Jn 6,56–59), előtte pedig Guillelmus Parisiensis posztilláskönyvéből a bibliai szakasz történeti összefüggéseit tisztázó rövid bevezetés. A beszéd hivatkozik IV. Orbán bullájára, ezt követően pedig Temesvári Pelbártnak az ünnepre adott első és harmadik sermóját használja forrásul (HORVÁTH C. 1891b, 24; MADAS 1989, 207–208).

63. Húsvétvasárnapi evangélium és prédikáció (561–567). – A kódexben a második húsvétvasárnapi prédikáció, amelyet a 4. kéz másolt, a Sövényházi Márta által leírt prédikációnál (9. tétel) hagyományosabb szerkezetű. Az olvasmány összeállítója először három „nemes lelki tanúságot” von le az evangéliumból: az első a passióelmélkedés és a penitencia fontosságára vonatkozik, a második helyen hat dolog szerepel, amelyeket Isten e napon cselekedett, a harmadik az angyalokkal kapcsolatos. A második részben a feltámadt Krisztus megjelenéseiről van szó. Az elsőt, a Szűzanyával való találkozást „az evangélisták nem írták meg”. Ennek a hosszú, dialogizált jelenetnek ugyanaz a meditációs célra szánt Jézus-életrajz a forrása, amelyet az első húsvéti beszéd is felhasznált (MADAS 1989, 210, 218–221). Az evangéliumok által említett 10 találkozás csak listászerűen van felsorolva ezt követően. A prédikáció forrásai egyelőre ismeretlenek.

64–65. Prédikációk az utolsó ítéletről (567–572, 572–574). – Az egyházi év végén, a pünkösd utáni utolsó vasárnapon a ferenceseknél (illetve a római rítus szerint) az evangélium az utolsó ítéletről szól (Mt 24,15–35). Az ÉrsK.-ben ez a perikópa olvasható, s hozzá kapcsolódóan egy prédikáció az Antikrisztus eljövételéről és az egyház megrendüléséről. A beszéd forrása Temesvári Pelbártnak az erre a napra adott 77. számú beszéde, kiegészítve a 80. beszéd egy részletével (HORVÁTH 1891a, 395–396). A következő rövid beszédhez tartozó perikópa Máté evangéliumának folytatása (Mt 24,36–42). Az ezt követő beszéd valójában a Krisztus eljövételét megelőző 15 nap csodáinak és jeleinek felsorolása. Horváth Cyrill szerint a forrás Pelbárt advent első vasárnapjára adott második beszéde (HORVÁTH 1891a, 395–396), amelyben valóban olvasható egy hasonló felsorolás, a kettő azonban nem azonos. (Pelbártnak ezt a helyét az ÉrdyK. idézi.) Közelebb áll szövegünkhöz az a felsorolás, amely a domonkos Iohannes Herolt advent 2. vasárnapjára adott 6. sz. beszédében olvasható, itt viszont az egyes jeleket rövid fejtegetés kíséri. Pelbárt is, Iohannes is az „Erunt signa in sole” (Lk 21,25–33) evangélium kapcsán szól az egyházi év elején az utolsó ítéletről, a perikópát a ferencesek advent első, a domonkosok advent második vasárnapján olvassák.

66. Szentháromság vasárnapi evangélium és rövid prédikáció (574–575). – Az evangéliumi perikópát bevezető sorok Guillelmus Parisiensis posztillás könyvéből származnak (az ünnep a kötet végén, a *comune sanctorum* után található, a János-evangélium a második választható perikópa). A négy tanulságból álló prédikáció forrása ismeretlen.

67. Nagyböjti prédikációciklus eleje (576–577). – A kódex utolsó tétele – Szent Orsolya legendája másodlagosan került a kódex végére – egy nagy lélegzetű mű első két oldala, a másolás a lap alján megszakad, a levél verzója már beíratlan maradt. A prédikációszerzők gyakran szenteltek önálló kötetet a nagyböjti beszédeknek, Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát is közéjük tartoznak. A nagyböjt a bűnbánat időszaka, amit előmozdított a napi prédikációhallgatás. Az ÉrsK. egy magyar nyelvű *quadregesimale* prológusát és a farsangvasárnap utáni hétfőre szánt beszéd elejét őrizte meg. A prológust bevezető címfeliratról következtethetünk a mű tartalmára és jelentőségére. Nagyböjt hamvazószerdával kezdődik, a jelen mű érdekessége, hogy már két nappal korábban is nyújt beszédet (MADAS 1989, 205–207).

68. Szent Orsolya és a tizenegyezer szűz legendája (579–584). – A hun-magyar azonosság hiedelme miatt a középkorban és azt követően is magyar vonatkozású legendának tartották, ezért a magyar egyház különös tisztelettel ülte meg az ünnepet. Magyar nyelvű kódexeinkben is népszerű, négy kódexünkben maradt fenn (l. az *Összefoglaló táblázatot*). A hun-magyar azonosságra valamennyi változat utal. Az ÉrdyK. Orsolya-legendájának forrása Temesvári Pelbárt *Pomeriuma*, a másik három változat a *Legenda aureán* alapul. A KazK. összeállítója, F. fráter példaként idézi a legendát, és erősen megrövidíti, a végéről pedig a Iacobus de Voragine által adott exemplumokat elhagyja. Sövényházi Márta és a NádK. másolója két különböző fordítást használt, mindkettő viszonylag hűen követte a *Legenda aureát* (HORVÁTH C. 1911, 55–72).

A Szent Orsolya-legendá, mint korábban már szó esett róla, a kódex használata során kiesett eredeti helyéről, a 35. ívfüzetből. A XIX. századi újrakötéskor került a kódex végére. A szöveg eredeti helye a kódex 424. lapja után volt, tehát Sziénai Szent Katalin és Egyiptomi Mária legendája között.

1.3.2. A kódex részletes tartalomjegyzéke, a latin megfelelők, párhuzamos helyek más magyar kódexekben
(Összefoglaló táblázat)

Tétel- szám	A kódex oldal- száma	A tétel címe és incipitje	A latin megfelelő, egyéb megjegyzések	Párhuzamos helyek magyar nyelvű kódexekben	Kéz (ívfű- zet)
1.	1	János evangéliumának kezdete „In principio erat verbum...” (Jn 1,1–3) „Kezdehben wala yghe...” (Jn 1,1–14)	Evangéliumi perikópa: Jn 1,1–14	Biblia: MünchK. 85ra–b; JordK. 135va–b; Bibliai perikópa: FestK. 414–416; DöbrK. 271–272, GömK. 47–48; PeerK. 367; ÉrdyK. 113–114	1. (Első füzet kezd.)
2.	1–13	Nagyböjti evangéliumi perikópák „Kezdehnek ewangeliomok kyk beytben naponked olwastatnak...”			1.
	1–2	a. Hamvazószerda „Az Idewben monda Idwezeyttenk yesws az ew thanytwanyanak Mikoron böytlötk...” (Mt 6,16–21)	Evangéliumi perikópa: Mt 6,16–21. A perikópákba néhány magyarázó szó vagy mondat van fűzve.	Biblia: MünchK. 12va; JordK. 88rb; Bibliai perikópa: DöbrK. 300–301; ÉrdyK. 136; SzékK. 367–368	
	2–3	b. Hamvazószerda utáni csütörtök „AZ Idewben Mykoron Iesws bee ment volna Capharnawmban Meene ew hozya centwryo...” (Mt 8,5–13)	Evangéliumi perikópa: Mt 8,5–13	Biblia: MünchK. 13vb–14rb; JordK. 89ra; Bibliai perikópa (Vízkereszt utáni 3. vasárnap Mt 8,1–13): DöbrK. 286– 287; ÉrdyK. 138; SzékK. 360–361	
	3	c. Hamvazószerda utáni péntek „AZ Idewben monda Iesws az ew thanytwanyanak Hallottatok mert mondwan wayon az regyeknek zereszed az te rokonodat...” (Mt 5,43–48; 6,1–4)	Evangéliumi perikópa: Mt 5,43–48; 6,1–4	Biblia: MünchK. 11vb–12rb; JordK. 87vb–88ra; Bibliai perikópa: DöbrK. 491–492; ÉrdyK. 138; SzékK. 368–369	
	3–4	d. Hamvazószerda utáni szombat „Az Idewben Mikoron estwen wolna Wala az Hayo...” (Mk 6,47–56)	Evangéliumi perikópa: Mk 6,47–56	Biblia: MünchK. 42ra–b; JordK. 105vb–106va; Bibliai perikópa: SzékK. 369–370	
	4–5	e. „böyth elew wasarnapy ewang’elyom” „AZ Idewben wytetheek Iesws leelektwl az pwztaban...” (Mt 4,1–11)	Evangéliumi perikópa: Mt 4,1–11	Biblia: MünchK. 9vb–10rb; JordK. 87ra; Bibliai perikópa: DöbrK. 302–303; SzékK. 370–371	
	5–6	f. Hétfő nagyböjt I. vasárnapja után „AZ Idewben monda Iesws az ew thanythwanyanak Mykoron el yewend embernek fya...” (Mt 25,31–46)	Evangéliumi perikópa: Mt 25,31–46	Biblia: MünchK. 31ra–32ra; JordK. 99ra–b; Bibliai perikópa: SzékK. 372–373	

6–8	g. Szerda nagyböjt I. vasárnapja után „AZ Idewben yarwlanak Idwezeyttenkhez yras twdo sydok ees zerzetes sydok mondwan Mester akarwnk te twled czodat...” (Mt 12,38–50)	Evangéliumi perikópa: Mt 12,38–50	Biblia: MünchK. 18vb–19ra; JordK. 91va–b; Bibliai perikópa: SzékK. 375–376	
8–9	h. „böythben masod wasarnapy ewang’elyom” „AZ Idewben ky menwen Iesws az az genaseoknak földből holoth az yrastwdo Es zerzetes sydok...” (Mt 15,1–2; 18–28)	Evangéliumi perikópa: Mt 15,1–2; 18–28, a domonkos perikóparend szerint! Hosszabb magyarázattal kiegészítve.	Biblia: MünchK. 21va–22ra; JordK. 93rb–94va; Bibliai perikópa: WinklK. 301–303; DöbrK. 303–305	
9–10	i. Csütörtök nagyböjt II. vasárnapja után „AZ Idewben monda Iesws az ew thanytwanynak yllyen peelda bezedet nemynemw ember wala kazdag...” (Lk 16,19–31)	Evangéliumi perikópa: Lk 16,19–31 Rövid magyarázattal kiegészítve.	Biblia: MünchK. 75rb–75va; JordK. 127vb–128ra	
11–12	j. Szombat nagyböjt II. vasárnapja után „AZ Idewben monda Iesws ew thanytwanynak Ilyen pelda bezedeth nemynemø embernek wala keet fya...” (Lk 15,11–32)	Evangéliumi perikópa: Lk 15,11–32	Biblia: MünchK. 74ra–74va; JordK. 126vb–127rb	
12	k. „AZ Idewben monda Iesws ew thanytwanynak keryeetek Es adatyk thynektek...” (Lk 11,9–13)	Lk 11,9–13 Betoldás, nem tartozik a nagyböjti perikópák közé. Az első rész befejezetlen, általában hiányoznak az iniciálék is. A munka hirtelen abamarad, piros hurkokkal tölti ki Sövényházi Márta az oldalt. Itt vége az első ívfüzetnek is.	Biblia: MünchK. 68va; JordK. 123ra–b; Bibliai perikópa: DöbrK. 331–333 (Keresztjáró napok, Ascensio előtt Lk 11,5–13)	
13	l. Péntek nagyböjt I. vasárnapja után „AZ Idewben wala sydoknak Innepek napya Es fel mene Iesws Ierwsalembe...” (Jn 5,1–15)	A következő mű fontosságát jelzi, hogy üres levéllel kezdődött az ívfüzet, a rektóra később, talán az összekötéskor írt még két fontos perikópát pótlólag Sövényházi. Evangéliumi perikópa: Jn 5,1–15 Néhány soros expositióval.	Biblia: MünchK. 89ra–89rb; JordK. 138va–b; Bibliai perikópa: WinklK. 314–316; DöbrK. 492–493	1. (2. füzet kezd.)
13	m. Szombat nagyböjt I. vasárnapja után „AZ Idewben fel weewe Iesws Petert es Iacabot es Ianost...” (Mt 17,1–8)	Evangéliumi perikópa: Mt 17,1–8. Az oldal teljesen díszítetlen.	Biblia: MünchK. 23rb; JordK. 94ra–b; Bibliai perikópa: (Úr színe változása) DöbrK. 492–493; ÉrдыK. 458	
14	Beíratlan			

3.	15–18	A szüzek közös evangéliuma posztillával „AZ Idewben Monda Idwezytthenk Iesws... Illyen peelda bezedet Hasonlathos mennyeknek orzagha thyz zyzekhez...” (Mt 25,1–13)	Itt egy nagylélegzetű mű kezdődött. Evangéliumi perikópa: Mt 25,1–13	Biblia: MünchK. 30vb–31ra; JordK. 98vb; Bibliai perikópa: Érdek. 150	1.
		„Az Idewben azaz Mykoron Idwezytthenk harmincz harom eztendey wala...”	Guillermus Parisiensis: <i>Postilla super Epistolas et Evangelia</i> . Aliud evangelium de virginibus. (MADAS 1989, 212–217)		
4.	19–24	„Capitulum primum Iesws marya Kezdetyk az my nemes ydwezyteneknek zent kennyanak zent halalanak gondolyattanak haznaltossaga...” „Elsew Haznalyatta...”	Iohannes Herolt: <i>Sermones Discipuli de tempore</i> , sermo 48. De memoria passionis Christi. (PUSCH 1910, 37–38; TIMÁR 1927, 213; TIMÁR 1930, 411–412; LÁZS 2009, 137) ÉrsK. szövegét közli TOLDY 1856, 63–73.	Nagyon közeli párhuzam: NádK. 41–63	1.
5.	25–64	Passióelmélkedés a zsolozsma hét kánoni órája szerint „... Ez könynek elsew rezeben kőwetköznynek ... thanwsaghok... Crystwsnak kennyarol ees halalarol... napnak het oraya zerent” „Dragalathos attyamfya gyakor- tha Kertheel engemeth...”	Ps.-Beda: <i>De meditatione passionis Christi per septem diei horas</i> . PL 94,561–568; <i>Speculum humanae salvationis</i> , c. XLIII. (PUSCH 1910, 35–37; VARGHA 1912, 441–445; VARGHA 1921, 83–84; TIMÁR 1926, 43) ÉrsK. szövegét közli TOLDY 1856, 74–156.	Részben azonos forrásból más fordítás: MiskTör. 1–12 és VitkK. 73–103	1.
6.	65–73	Arma Christi. A passió eszközeinek eredete polemikus zsidó hagyomány alapján „It ymmar Kezdetnek Crystwsnak kenn’arol walo twdasok a feg’werőkről... mel’yekel cristust kenztak...” „Mykeppen az sydo doctorok mong’ak...”	<i>Notabilia de passione Christi extracta de Biblia Hebraeorum</i> . (TÓTH 2012) ÉrsK. szövegét közli TOLDY 1856, 156–171.		1.
7.	74–77	János evangéliumából „siketh pentekre walo predycacyo” „Eegy Nemyemő Kor wala betanyaban...” (Jn 11,1–57)	Jn 11, 1–57 ÉrsK. szövegét közli TOLDY 1856, 171–178.	Biblia: MünchK. 96vb– 98rb; JordK. 144ra–145vb; Bibliai perikópa: (Jn 11,1– 44) Winkl.K. 319–327	1.
8.	77–102	Devóciós passió „Passio Domini nostri Iesu Christi secundum Mattheum” „Ees ymmar mykoron el kezelgetne az my nemes ydwezeyttenk iesus Cristwsnak...”	Közvetlen forrása ismeretlen. (VARGHA 1899) ÉrsK. szövegét közli TOLDY 1856, 179–238; KARDOS 1960, 411–423.	Csak a téma párhuzamos: WinklK. 137–234 és NádK. 143–307 egy- mással azonos fordítás, DebrK. 607–624 és WeszpK. 1–112 is rokon velük, de más fordítás. LobkK. 153– 174 és DebrK. 305–326 egymással azonos fordítás (Bonaventura); DöbrK. 1–13; Apork. 157–186	1.

9.	103–123	„Hwswetnak zentseges yneperöl ualo predicacio” „Benedictus Dominus Deus Rex sanctorum Abraham...” Aldoth wr ysten Abraamnak...	103–120: <i>Evangelium Nicodemi</i> , cap. XIV–XXVI kivonata. (TIMÁR 1926, 269–270)	ÉrsK. 121a,8 – 122a,22 és ÉrsK. 565,28–566,24 azonos forrásból származik, de egymástól független másolat. (VARGHA 1899, 127–133; MADAS 1989, 210, 218–221)	1.
10.	123–127	Evangéliumi perikópák Húsvétvasárnap után			1.
	123–125	a. „...olwastatyk hwswet masod napwan” „Az ydöben Ieswsnak tanytwaany kezzwl ketten mennek wala...” (Lk 24,13–35)	Evangéliumi perikópa: Lk 24,13–35	Biblia: MünchK. 84ra 84va; JordK. 134va–134vb Bibliai perikópa: DöbrK. 317–320; Winkl.K. 271–275	
	125	b. „...hwswet harmad napyan” „Az Idewben meg alla Iesws az ö tanytwany kezet Es monda ö nekyk bekesegh...” (Lk 24,36–47)	Evangéliumi perikópa: Lk 24,36–47	Biblia: MünchK. 84va–b; JordK. 134vb–135ra Bibliai perikópa: DöbrK. 320–322	1.
	126– 127	c. „...husuet nyolczad napyan” „Az Idewben Mykoron estwe wolna az napon ynnep masod napyan...” (Jn 20,19–31)	Evangéliumi perikópa: Jn 20,19–31	Biblia: MünchK. 107ra–107va; JordK. 150vb–151ra; Biblia perikópa: DöbrK. 322–325	1.
	127	d. Húsvét utáni 2. vasárnap „Az Idewben monda yesws ew tanytwanyanak En wagyok yo paztor...” (Jn 10,11–16)	Evangéliumi perikópa: Jn 10,11–16	Biblia: MünchK. 96ra; JordK. 143rb–143va; Bibliai perikópa: DöbrK. 325–326	1.
11.	127–144	Az Úr mennybemenetelének ünnepe „De Ascensione Domini nostri Iesu Cristi redemptoris”			1.
	127–129	a. „epistola diei festi...” „Primum quidem sermonem feci...” (Ap. csel. 1,1) O en thyztelendew barathom theophille ...” (Ap. csel. 1,1–11)	Szentlecke: Ap. csel. 1,1–11	Biblia: JordK. 152ra; Bibliai perikópa: DöbrK 335–336	
	129	b. „Evangel’ium diei festi...” AZ Idewben ez kedyglen wala fel thamadasnak wtanna Mykoron az thaanythwanyok egybe gywltenek...” (Mk 16,14–20)	Evangéliumi perikópa: Mk 16,14–20	Biblia: MünchK. 53va–53vb; JordK. 112vb–113ra; Bibliai perikópa: DöbrK. 336–337	
	129–131	c. „Prosa diei festi” „Sursum sonet laudis melos...” „Ez zentseges dyczeretet mongya...” Nagy edesseges Dyczeretnek enekleese zengedez...”	Szekvencia: <i>Sursum sonet laudis melos</i> . Analecta Hymnica 10, Nr. 36 (kódexünk tévesen Kapisztrán Jánosnak tulajdonítja). (TIMÁR 1908, 337–339; BÁLINT 1976, 329–330; HOLL 2012, Nr. 756; MADAS 2012)		

	131–144	d. „Istorica expositio eiusdem festi” „My nemes wrwnk Ieswsnak Crystwsnak bodogsagos Es dyczeseges fel thamadasanak wtanna...”	132–133 pp. Gregorius Magnus: <i>Homiliae in evangelia</i> , hom. 29 első része (Madas Edit). Nem közvetlen forrás, de érintkező szövegek: Pelbartus de Temesvar: <i>Pomerium sermonum de Sanctis</i> , pars hyemalis, sermo 89; <i>Legenda aurea</i> 1998, c. 67, De ascensione Domini. (HORVÁTH C. 1891b, 24)	Azonos ünnep, más forrás: CornK. 118–127	
12.	144–161	Pünkösöd ünnepe „De sumpma festivitate Spiritus Sancti videlicet Penthecostes”			1.
	144	a. „Veni Sancte Spiritus reple tuorum...” „Iwy el wyghazthalo Zent lelek tőczed...”	Antifóna: <i>Veni Sancte Spiritus reple tuorum...</i> (RMKT I., 1877, Nr. 45, 195/370)	WinklK. 33 (latinul), 37 (magyarul, eltérő fordítás)	
	144–145	b. „Epistola diei festi” „Dum complerentur dies... (Ap. csel. 2,1) Mykoron beeh thellyesedneenek pynkest Innepeenek napyay...” (Ap. csel. 2,1–11)	Szentlecke: Ap. csel. 2,1–11	Biblia: JordK. 152va; Bibliai perikópa: DöbrK. 340–341	
	145–146	c. „Prosa sacro sancta diei festi” „Sancti Spiritus assit nobis gracia... Iwyen el my hozyank dyczeseges wyghazthalo zent leeleknek malaztya...”	Szekvencia: <i>Sancti Spiritus assit nobis gracia</i> Analecta Hymnica 53, Nr. 70		
	146–147	d. „Prosa alia sacro sancta eiusdem festi” „Veni Sancte Spiritus et emitte... Iwy el Dyczeseeghes zent leelek Es boczassad...”	Szekvencia: <i>Veni Sancte Spiritus et emitte</i> Analecta Hymnica 54, Nr. 153		
	147–148	e. Evangélumi perikópa „Az Idewben monda Idwezittenk Iesws az o thanythwaninak Valaky engem zeret...” (Jn 14,23–31)	Evangélumi perikópa: Jn 14,23–31	Biblia: MünchK. 101rb–101va; JordK. 146vb–147ra; Bibliai perikópa: DöbrK. 3341–342	
	149–161	f. Pünkösdi prédikáció „Paraclitus Spiritus quem mittet... (Jn 14,26) Ez Igeketh Irta megh zent Ianos Ewangelystha...”	Pelbartus de Temesvar: <i>Pomerium sermonum de tempore</i> , pars paschalis, sermo 35, A–D (!) (HORVÁTH C. 1891a, 396–398)	Azonos ünnep, más forrás: CornK. 128–139	
13.	161–163	Példa a tunyán zsolozsmázó szerzetesekről „Zol it az iras az Zerzetessekrel kik twnyan es resten mongyak meg Zolosmayokat” „Wala keth doktor es mykor az thanwsaghnak heleerol...”	Közvetlen forrása ismeretlen, egy korai változata Jacques de Vitrynél olvasható. (BOGNÁR–LEVÁRDY 1960, 190–195)	Azonos mű, azonos fordítás: PéldK. XXI. példa, 25–28, [43–45]; Még szorosabb egyezés: NagyszK. 399–403	1.
14.	163–166	Pater noster-magyarázat „Pater noster” „Iollehet nagy eerdemővek Es nagy aittatosok...”		Azonos mű, azonos fordítás: NagyszK. 343–351; Hasonló mű: SzékK. 119–136, DebrK. 472–490	1.

15.	166–168	Az áldozásról „Wrwnk Ieswsnak Crystwsnak zent testenek weeterewl” „Myeerth Zent apostol mongia hogy az meg monthatatlan nagy zentseget...”	S. Bonaventura: <i>Regula novitiorum</i> , c. IV De communione. Opera omnia VIII, Quaracchi, 1898, 480–481. (PUSCH 1910, 69)	Azonos mű, párhuzmos fordítás: VitkK. 37–43	1.
16.	168	Az igaz szerzetes meghal a világ számára „mynd el temettetewn Cristussal zent pal Romayaknak yria... (Rm 6,4)” „Ez temetes awagy koporso kibem temettetewn...”	Iacobus de Voragine: <i>Sermones quadragesimales</i> , sermo 91, Sabbato Pasche (részlet). (MADAS 2011)		1.
17.	169–256	A jó élet módja	Ps.-Bernardus: <i>Liber de modo bene vivendi</i> . PL 184, 1199–1306. (PUSCH 1910, 68–94; VARGHA 1943; KORONDI 2005)		1. (15. füzet kezd.)
	169–170	„gyonasrol” „Ember Akoron kezd lennye Igaz...”	c. XXVII. De confessione peccatorum et poenitentia (PL 184, 1247D–1248C)		
	170–177	„penytencyarol”	(PL 184, 1248C–1251C)		
	177–181	„Commonycalasarol”	c. XXVIII. De communione (PL 184, 1251C–1253C)		
	181–183	„gondolathrol”	c. XXIX. De cogitatione (cap. 89., 1254C) (PL 184, 1253C–1254C)		
	183–185	„Veztegeghrol”	c. XXX. De silentio (PL 184, 1254C–1255B)		
	185–186	„Hazwkrol”	c. XXXI. De mendacio (PL 184, 1255B–1255D)		
	186–187	„Hamys hythrol”	c. XXXII. De periurio (PL 184, 1256A–1256B)		
	187–188	„Raghalmassagrol”	c. XXXIII. De detractioe (PL 184, 1256B–1257A)		
	188–189	„Iregyseghrol”	c. XXXIV. De invidia (PL 184, 1257A–1257B)		
	189–190	„haragossagrol”	c. XXXV. De ira (PL 184, 1257B–1258A)		
	190–192	„gywleserghrol”	c. XXXVI. De odio (PL 184, 1258A–1258C)		

192–193	„Kewelseghrol”	c. XXXVII. De superbia (PL 184, 1258C–1259A)		
193–195	„Maghahanyasrol”	c. XXXVIII. De iactantia (PL 184, 1259A–1260A)		
195–197	„Halazathossaghrol”	c. XXXIX. De humilitate (PL 184, 1260B–1261A)		
197–198	„Bekeseghrewl”	c. XL. De patientia (PL 184, 1261A–1261C)		
198–201	„Egyesseghrewl”	c. XLI. De concordia (PL 184, 1261C–1262D)	Eltérő fordítás: GuaryK. 131–133	
201–203	„Zenwedetteseghrewl”	c. XLII. De tolerantia (PL 184, 1263A–1264A)		
203–207	„Betheghseghrewl”	c. XLIII. De infirmitate (PL 184, 1264A–1265D)		
207–208	„fesweenseghrol”	c. XLIV. De avaritia (PL 184, 1265D–1266B)		
208–209	„Kewansaghrol”	c. XLV. De cupiditate (PL 184, 1266B–1266D)		
209–212	„Zegensegröl”	c. XLVI. De paupertate (PL 184, 1266D–1268B)		
212–215	„Zwghodasrol capitulum”	c. XLVII. De murmuratione (PL 184, 1268C–1269D)		
215–216	„Egyenlő banathrol”	c. XIV. De compassione (PL 184, 1224D–1225C)		
216–217	„Irghalmassaghrol”	c. XV. De misericordia (PL 184, 1225C–1226A)		
217–222	„Zenteknek peldayrol”	c. XVI. De exemplis sanctorum (PL 184, 1226A–1228C)		
222–226	„Wethekewdessewl”	c. XVII. De contentione (PL 184, 1228C–1230D)		
226–230	„Thanwsaghrol”	c. XVIII. De disciplina (PL 184, 1230D–1233A)		
230–234	„Engedelmessegröl”	c. XIX. De obedientia (PL 184, 1233A–1235B)		

	234–237	„Zomorwsaghrol”	c. XI. De tristitia (PL 184, 1219A–1220C)		
	237	„Egyenlo banathrol” (ld. p. 215, a fejezet első tizenöt sorát írja le még egyszer)	c. XIV. De compassione		
	238–241	„Isteny Zeretethrol”	c. XII. De dilectione Dei (PL 184, 1220D–1222D)	Eltérő fordítás: WinklK. 357–368	
	241–245	„Attyafywy zeretetrol”	c. XIII. De dilectione proximi (PL 184, 1222D–1224D)		
	245–250	„Az el kezdekwrewl”	c. XX. De perseverantia (PL 184, 12535C–1238B)		
	250–252	„Az zyzeseeghrewl”	c. XXI. De virginitate (PL 184, 1238B–1239B)		
	252–256	„Isteny dyczeerethrol”	c. LII. De psalmis et hymnis (PL 184, 1274A–1276A)		
18.	256–258	Példa Albert püspökről „Olvastatik Zent Adalbert pyspekröl...” „Vram Iesus Crystus teged en addygh el sem bozathlak...”		Eltérő fordítás: LázK. 93–108	1.
19.	258–261	A hallgatásról „Wrnak neweben kezdetyk zentseges eletenek mog’a” „Minden yol veeg’e ezeben...”		Azonos fordítás: WinklK. 123–135	1.
20.	262	Szűz Mária öt keserősége János ev. látomásaként elbeszél- ve „Nemes azonywnk zyz Maryanak menyorzaghban menetynek wtanna ...”	Hasonló: Iohannes Herlot (Discipulus): <i>Promptuarium exemplorum</i> . De miraculis BMV, exemplum 12. (TIMÁR 1926, 172–174; HAADER–PAPP 2001, 60–62)	Műfaji (látomás-keret) és tartalmi hasonlóság: LázK. 108–119; Imádság: GömK. 11–13; CzechK. 88–100	1.
21.	262	Öt tulajdonság, mely könnyen bűnbe visz „Walamily emberben ez ewth wagyon hamar bynben esyk...”			
22.	262–263	A világi élet csalárdságáról „Zent bonaventura azt mong’a Myeerth az hogy my eleetwnk semmy egyeb ne legyen hanem eletrwl halalra menendew...”			1.
23.	263–264	Szűz Mária öt keserősége „Arystoteles irya világ biro zandornak Alkozik nemes feyedelem...”	[Ps.-]Aristoteles: <i>Secretum secretorum</i> . [Reutlingen] [ca. 1483]. C. 68. (KIRÁLY 1918, 142: c. 65)		1.

24.	264	„Pelda” egy domonkos barátról, akit Szűz Mária segít a szerzetességben kitartani „Egy wy barat my Zerzeetwnkben wala...”	(HOLIK 1920, Appendix)		1.
25.	264	Erények, melyeknek megtartója üdvözül „Egy nyhan yozagok vannak ...”			1.
	265–307	A halálról			
26.	265–268	Az őrangyalnak tett hitvallás halálunk óráján „Eezok Az wallasok kyket kel tenny embernek o halalanak ydeyen...” „En ki wagyok aldot Ieswsnak Crystusnak meltatlan zolgaya...”		Más fordítás: GyöngyK. 44–49	1. (23. füzet kezd.)
27.	268–291	Ars moriendi „Mynden ember ky az o halalarol akarand meg emlekeznye...” „Kylemb Kylemb keppen zolnak Doctorok Az keserw Es rettenetes halalnak o mywoltharol...”	<i>Ars moriendi ex variis scripturarum sententiis collecta cum figuris</i> . Incipit: „Quamvis secundum philosophum”. Leipzig, ca. 1497/98. Hain*1833 (SZABÓ 1964, 683–685)	Hasonló „vallások” 271–273: GyöngyK. 53–54	1.
28.	291–307	„Halalnak Rettenetes es zernyw uol’tarol’...” „OH Halal mely keserwseges thenekewd Emlekozeted...”	<i>Memoria improvisae mortis</i> . Incipit: „O mors, quam amara est memoria tua cordi iocundo”. Graz, UB, Ms 968, 229r–239r. (SZABÓ 1964, 685–687)		1.
29.	307–310	Példa Titus császárról és Focus kovácsról „Titws czazar Romay warosban orzagla...”	<i>Gesta Romanorum</i> vulg., cap. 57. (KATONA 1899b, 306–307)		1.
30.	311–316	Szent Jeromos élete „Immar kezdetik zent yeronimos doktornak ew bodogsagos eleti ezenkepen” „Ieronymws ewsebyws new nemes embernek wala fya...”	<i>Legenda aurea</i> 1998, c. 142. De sancto Ieronimo (HORVÁTH C. 1911, 39–41; VARGHA 1923, 35)	ÉrdyK. 560–566 (a 30. és a 34. tétel forrásából kompilálva)	2. (27. füzet)
31.	317–321	Prédikáció a Húsvét utáni csütörtökre Mária Magdolnáról és a feltámadt Krisztusról (Jn 20,11–18) „Arrol walo predicacio mykeppen hswsweh napyan maryaa magdalena syratta awwaagh kereste wrwnk yeswsth” „Az wdøben az az hswsweh napyan reggel al wala marya az koporsonal...”			3. (28. füzet kezd.)
32.	321–324	Prédikáció karácsony estére „Ez az karacson eestyn walo predycacyo...” „Leletek ew meheben walwaan zenth lelektwl (Mt 1,18) ez bezedeketh irta megh...”	Vincentius Ferrerius: <i>Sermones de tempore</i> , pars hyemalis, In vigilia nativitatis Christi (TIMÁR 1926, 269)		3.

33.	324–332	Prédikáció karácsony napjára „Ez az karacson napyay predycacyo...” „Natus est nobis hodie saluator (Lk 2,11) ez ygeketh yrya zenth lwkacz...”	Vincentius Ferrerius: <i>Sermones de tempore</i> , pars hyemalis, In nativitate Christi (TIMÁR 1926, 269)		3.
34.	332–343	Ps.-Augustinus: Szent Jeromos élete „Ezenkepen yr wala zenth agoston doktor egy leweleben... bodogsagos zenth yeronymosnak nagy dwczesegheerl...” „Bodogsagos zenth yeronnymws...”	<i>Epistula s. Augustini ad Cyrillum Hierosolymitanum de magnificentiis b. Hieronymi</i> . PL 22, 281–289. (CSAPODI 1973, 25)	ÉrdyK. 560–566 (a 30. és a 34. tétel forrásából kompilálva)	3.
35.	343–353	Szent Márton püspök élete „Íth kezdetyk Zenth Marton pwspeknek ew elethy” „Marton magyraztatyk Bethew Zerenth mykenth halalth tartwan...”	<i>Legenda aurea</i> 1998, c. 162. De sancto Martino (HORVÁTH C. 1911, 53; VARGHA 1923, 35)	Azonos latin forrásból: ÉrdyK. 623–626	3.
36.	353–355	Szent Flórián élete „dwczewseges zenth Floryan elete kezdetyk...” „Dwczewseges Zenth floryan kenya...”	<i>Legenda aurea</i> 1890, c. 198 (195). De sancto Floriano (VARGHA 1923, 31)		3.
37.	355–361	Szent Adorján élete „Wrnak neweben yt ymmar el kezdetyk dwczewseges zent adoryan martyromnak martyromsagarol walo yraas...” „Adorÿan wr ystenek zeretw zenty...”	<i>Legenda aurea</i> 1998, c. 128. De sancto Adriano (HORVÁTH C. 1911, 21; VARGHA 1923, 34)	Azonos mű, azonos fordítás: NádK. 544–575	3.
38.	361–363	„Zep tanwsagh ez Zerzethes embereknek...” „Mynden zerzetes embernek mynden napon egyzer megh kel gyonnya...”			3.
39.	363–365	Példa egy ötéves gyermekről, aki a minoriták öltözetét akarta viselni „Olvastatyk nemely pelda egy artatlan gyermekrewl...” „Eegy nemynemø warosban wala egy gyermek...”	Iohannes Herolt: <i>Sermones Discipuli de tempore</i> , sermo 20, Q. (KATONA 1899a, 246-249)	Azonos mű, azonos fordítás: PéldK. XXV. példa, 37–43, [55–61]	3.
40.	365–378	„Zerzeteseknek eletekrewl igen zep tanwsag...” „Ezenkepen zerzetesseknek eletirewl ugy mond Magiarazo yras...”			3.
41.	378–379	Példa egy remetéről, akit a betegek tanítottak meg imádkozni „ymmar ym eel kezdetyk egy pelda” „Vgy olvastatyk zent atyaknak elettekben...”			3.
42.	379–382	„Kilencz fog garadycz wagyon kyn fel kel menny embereknek mennyeknek zent orzagaban” „Elsew fog garadycz bwneknek meg esmerety...”	Vincentius Ferrerius: <i>Sermones de tempore</i> , pars aestivalis, De s. Trinitate, sermo 4. (TIMÁR 1926, 269)		3.

43.	382–424 és 429–430	Sziénai Szent Katalin élete (Sövényházi a margókra írt bejegyzéseivel kissé átszerkeszti a legendát. Az általa javasolt sorrend: 388b10–402b2, 382a12–388b9, 402b3–424b.)	Antoninus Florentinus: <i>Chronicon</i> , pars III, tit. XXIII, c. 14. és Szent Katalin <i>Dialógus</i> c. művének 154, 155 és 159. fejezete. (KATONA 1906, 191–199)	Tartalmi egyezés: ÉrdyK. 275–284	3.
	382a12–388b9	Az Atya Isten tanítása az engedelmességről Katalin látomásában „Az felseges atya myndenhato ysten fordytta... zemejt... katernyna azonra es mondaa En edes es zerelmes leanyom ...x... kyt engegyen mynekwnk atya fyw zent lelek”	Dialogus, c. 154, 155, 159. Sövényházi a margón jelzi a beillesztés helyét: „ez wtan kyt kel mondany het levelen keressed Ihlee az kegelmes vr isten katernynak o elmeyeiben etc.”		
	388b10–402b2	Ith el kezdetyk ymmar seenabely dwczewseges apacha zwz zent katernyna azzonak ew eelete...” „Dwczewseknek kyralyanak tyztesssegere ...x... Hogy az my zerelmwnk ne latatneyeek zolgay zerelemnek.”	<i>Chronicon</i> , pars III, tit. XXIII, c. 14, Introductio, § 1–4. Sövényházi bejegyzése: „Thyzed level elot keressed az kyt ez arant kel mondanod holot az wagon Az felseges attia...”		
	402b3–424b	„yhlee azerth az kegielmes wr ysten ...”	<i>Chronicon</i> , pars III, tit. XXIII, c. 14, § 5–8, 9–12, 14.		
	429–430	A legenda utolsó levele hibás bekötés folytán két lappal hátrébb került (l. még a 35. és 36. sz. ívfüzetek rekonstruált rajzát). „hogy tw az tw bwnetektbewl ky nem tertek ...x... kit engegien mynekwnk attya fyw zent lelek amen.”	<i>Chronicon</i> , pars III, tit. XXIII, c. 14, § 14, 19.		
		(Itt volt eredetileg a Szent Orsolya-legenda, a jelenlegi 68. tétel. L. a 35., 36. és 49. sz. ívfüzetek rekonstrukcióját a következő legendákhoz is.)			
44.	425–428	Egyiptomi Mária élete „Kezdetyk ymmar zent egypciaca maryarol walo legenda” „Marya egipciaca ky mondatyk bwesnek...”	<i>Legenda aurea</i> 1998, c. 60. De virgine quadam Antiochena (HORVÁTH C. 1911, 52; VARGHA 1923, 30)	Más fordítás: NádK. 658–669	2
45.	428, 431–432 [429–430 a 43. tétel része]	Szent Marina legendája „Kezdetik zent marina legendaia...” „Zyz zent marina wala ew atyanak egietlen egi leanya... ,”	<i>Legenda aurea</i> 1998, c. 79. De sancta Marina virgine (HORVÁTH C. 1911, 51; VARGHA 1923, 32)	Vitae patrumból: ÉrdyK. 338–341	2., 3., 2.
46.	432–445	Mária Magdolna legendája példákkal „Zent Maria magdalenanak legendaia...” „Maria Magdalenanak eez kepen czoda...”	<i>Legenda aurea</i> 1998, c. 92. De sancta Maria Magdalena (HORVÁTH C. 1911, 52–53; VARGHA 1923, 32)	Eltérő fordítás: ÉrdyK. 424–427	2., 1.

47.	445b	Példa egy atyáról, aki Isten „titkon való ítéletét” tudakolta (csak az eleje van lejegyezve) „Wala egy nemynemõ helyen egy zent atya...”			4.
	446	Beíratlan oldal			
48.	447–520	Alexandriai Szent Katalin verses legendája „Prologus. Istennek kegyelmessége ees õ neky dwczõsege...” „Incipit execucio” „Mykoron bew waala pogansag...”	Kiad.: TOLDY 1855, 1–200; RMKT I., 1877, 31–159.; RMKT I., 1921, 246–416.	Prózai változatok: DebrK. 491–557; ÉrdyK. 656– 675	1. (38. füzet kezd.)
49.	520–521	Mária nevének betűiről „Kezdetyk az edes Zyz maryanak neweben walo dyaky bõtwkrõl egy kwsded predycacyo” „Ugy monda Zent lwkacz ewangelista...”	Pelbartus de Temesvar, <i>Stellarium</i> , lib. VI, pars 1. art. 2 (!). (HORVÁTH 1891/b 224–25; PUSCH 1910, 50)	Azonos forrás, eltérõ feldolgozások: TelK. 328–334; KazK. 59–70	1.
50.	521–525	Példa egy szerzetes és egy apáca megkísértésrõl s megtérésükrõl Szûz Mária segítségével „pelda azzonywnk maryanak yo teterõl...” „Eegy nemynemw warosban walanak keeth monostorok...”	Pelbartus de Temesvar, <i>Stellarium</i> , lib. VI, pars 2, art. 2. Nem közvetlen forrás. (HOLIK 1920, 101. sz.)	Szó szerinti egyezés: KazK. 62–70	1.
51.	525–526	Példa a gonosztevõrõl, aki három igaz állításért megsza- badult a büntetéstõl „Olwastatyk egy pelda” „Wala egy nemynemõ kyalay romayak kõzõt...”	<i>Gesta Romanorum</i> , c. 58. De milite salvato per tres veritates (KATONA 1899b, 308–309; BOGNÁR–LEVÁRDY 1960, 157–165, latin szöveggel)	Azonos forrás, eltérõ fordítás: PéldK. 8–12	1.
52.	527	„Zenth Agostonnak Profecyaya Itheletnek napyarol” „Mydõn ez wylagnak wtolso veege...”			1.
53.	527–528	„Zenth agoston wgy mond az Idwezwlõ leelõkrõl” „Idwezwlõ leelek az testtwl el walwa...”			1.
54.	528–530	„Az leleknek õ nemessegerewl” „Vgy mond moisses Oh ember orizied te magadat...”	(PUSCH 1910, 100)	Csak a téma érintkezik: NagyszK. 230–242	1.
55.	530–534	„Ordõgnek kesertety ellen walo tanwsag...” „Mert satan oly Igen erõskõdik embernek zywet...”	(PUSCH 1910, 104)		1.
56.	534–541	„...õt yozagokrol walo ygen zeep thanwsagh...” „Ez õt yozagok kellemetesek...”	Hugo a Sancto Caro: <i>Sermones de evangeliiis dominicalibus</i> , sermo 39. Kiad. BARTKÓ 2003. (MADAS 2011)		1.
57.	541–544	„...kewetkezyk az lelky ysmeret...” „Docktoroknak mondasok zerent kettew wagyon...”	(PUSCH 1910, 101)		1.

58.	544	A keskeny útról „Arta enim et angusta est via...” (Mt 7, 14) „Igen kemény es ygen zoros az wt...”			1.
59.	544	A béketűrésől „Paciencia in aduersis...” „Az beekesegwel walo bozzwsag zenwedees...”			1.
60.	544–551	„Kezdetnek ydwesseeges peeldak			4.
	544–548	a. Mária segít a hozzá könyörgőnek „Vala egy nemynemő warasban egy yffyw...”	Pelbartus de Temesvar, <i>Stellarium</i> , lib. 12, pars 3, c. 7, miraculum 4. Nem közvetlen forrás. (HOLIK 1920, 209. sz.)		
	548–550	b. „Mas peelda” „Wala egy warasban egy nagy kazdak ember...”			
	550–551	c. „Harmadyk pelda” „Vala nemet orzagban saxoniaban egy kalastrom...”			
	551	d. „Vala egy warasban egy zegen paztor gyermek...” (csak az elejét jegyzik le a lap aljára)			
61.	552–555	Pünkösöd utáni 4. vasárnap, evangélium és prédikáció az irgalmasságról „Ez may zent ewangelyomoth yrta megh zenth Lucach... Az ydöben monda Iesus ew tanoythwanynak Leegyetek azert irgalmassok... (Lk 6,36–42)	Evangéliumi perikópa: Lk 6,36–42	Biblia: MünchK. 61rb–61va; JordK. 118ra–b; Bibliai perikópa: DöbrK. 353–354	5.
		„Ez may zent ewangeliomban az my edes...”			
62.	555–561	Úrnap evangélium és prédikáció „Az zentseges wr napyarol walo aytatos zeretety predycacyo” „Ez may zent Ewangelyomot yrta megh bodogsagos zent yanos... Az ydewben monda Iesus ew tanythwanynak es az sydo seregeknek az en testem... (Jn 6,56–59)	Evangéliumi perikópa: Jn 6,56–59	Biblia: MünchK. 91va; JordK. 140ra–b; Bibliai perikópa: DöbrK. 345–346; PozsK. 29–30	4.
		„Zerelmes attyamfyay hywseges kereztyenek...”	556/19–25: <i>Bullarium diplomatum et privilegiorum SS. Romanorum Pontificum</i> . Augustae Taurinorum, 1958, III, 705–708; Pelbartus de Temesvar: <i>Pomerium sermonum de sanctis</i> , pars aestivalis, De festo Corporis Christi, sermo I, III. (HORVÁTH C. 1891b, 24; MADAS 1989, 207–208)		

63.	561–567	Húsvét vasárnapi evangélium és prédikáció „Hwsweth ynnepenek ewangelyoma ezenkeppen kezdety el” „Ez may zent Ewangelyomot yrta megh zent mark... Az ydewben Maria Magdalena...” (Mk 16,1–7)	Evangéliumi perikópa: Mk 16,1–7	Biblia: MünchK. 53rb–53va; JordK. 112va–b; Bibliai perikópa: DöbrK. 316–317; PozsK. 28–29	4.
		„Ez may zenth ewangelyiomnak ertelmebowl...”		ÉrsK. 565,28–566,24 és ÉrsK. 121a,8 – 122a,22 azonos forrásból származik, de egymástól független másolat (VARGA 1899, 127–133; MADAS 1989, 210, 218–221).	
64.	567–572	Pünkösöd utáni utolsó vasárnap, evangélium és prédikáció az Utolsó ítéletről „Az rettenetews yteletnek napyarol walo predykacyo” „Ez may zent ewangelyomoth yrta megh zent mathe... Az idewben monda Iesws ew tanytwanyynak mykoron latang’atok...” (Mt 24,15–35)	Evangéliumi perikópa: Mt 24,15–35	Biblia: MünchK. 29vb–30rb; JordK. 98rb–98va	4., 5., 4
		„Mynek okaerth ydwezyttenk...”	Pelbartus de Temesvar: <i>Pomerium sermonum de tempore</i> , pars aestivalis, sermo 77. (HORVÁTH 1891a, 395–396)		
65.	572–574	Evangélium és prédikáció az utolsó ítéletről „Ez wtolso zent ewangelyomot yrta megh zent mathe... Az idewben monda yesws ew tanytwanyynak az naprol kedyg es orarol...” (Mt 24,36–42)	Evangéliumi perikópa: Mt 24,36–42	Biblia: MünchK. 30rb–30va; JordK. 98va–98vb	4.
		„Cristws yeswsban en zerelmes attyamfyay...”	Hasonló: Iohannes Herolt: <i>Sermones Discipuli de tempore</i> , sermo 6, L., valamint Pelbartus de Temesvar: <i>Pomerium sermonum de tempore</i> , pars hyemalis, sermo 2. (HORVÁTH 1891a, 395–396)	Pelbártból fordítva: ÉrdyK. 7–8 Tartalmi hasonlóság: VirgK. 114–120 (Lk 21,27-hez, TIMÁR 1926, 267)	
66.	574–575	Szentháromság vasárnapi evangélium és rövid prédikáció „Az dyczewseghes zenth haromsag napyarol walo zent predycacyo” „Ez may zent ewangelyomot Irtta meg bodoghssagos zent Ianos... Az ydewben vala egy ember...” (Jn 3,1–15)	Evangéliumi perikópa: Jn 3,1–15	Biblia: MünchK. 86vb–87ra; JordK. 136vb–137ra; Bibliai perikópa: (Inventio crucis) DöbrK. 395–396	5.
		„Zenth doctoroknak magyarazatyok szerenth...”			

67.	576–577	Nagyböjti prédikációciklus eleje „In nomine domini amen. Pars quadragesimalis modo wulgari...”	(MADAS 1989, 205–207)		4.
	576–577	„Prologus” „Myeerth aldot wr yeswsban crystwsban tyztelendew...”			
	577	„Incipit sermo primus secunda feria quinquagesimale de cognitione originalis peccati” „Minek okaerth Crystws yeswsban Zerelmes attyamfyay ...x... kyrewl meg emlekeezween”	A szöveg a lap alján mondat közepén megsza- kad a verzó már beíratlan.		
	578	Beíratlan lap			
68.	579–584	Szent Orsolya és a tizenegyezer szűz legendája „Kezdetyk zwz zent wrswlaa azzonnak eley ees... tyzenegh ezer zwzeknek kennyok” „Brytanyaba wala egy nemes yo kereztyen kyral... (A legenda eredetileg Sziénai Szent Katalin legendája /43. tétel/ után következett.)	<i>Legenda aurea</i> 1998, c. 154. De undecim milibus virginum (HORVÁTH C. 1911, 55–72; VARGHA 1923, 35)	Más fordítás: NádK. 455–482; Más fordításból kivonat: KazK. 156–166; Más forrás: ÉrdyK. 591–593	3.

1.4. A kódex hangjelölése és helyesírása

A scriptorok helyesírásának alábbi bemutatásakor nem teszünk különbséget az *y*, *ÿ*, *ÿ̄* és *ÿ̇* grafémák között. A táblázatokban – mint a legtöbbször előforduló variáns – az *ÿ* szerepel. A hangérték szempontjából a mellékjelek hiányának, meglétének vagy eltéréseinek jelentősége nincsen, a kezek elválasztását azonban segítheti.

1. kéz: Sövényházi Márta

1–310; 441–445a; 447–526; 527–544b közepe

Helyesírását Kniezsa a keverék-helyesírások III.D típusába sorolja (Kniezsa 1952, 136).

A hangjelölések:⁷

hang	betű	példa	betű	példa	betű	példa	betű	példa
á	a	nalanal orchajokat wczakban	aa	aal halaalawal fogadaak				
c	cz	wczakban tornaczjaban aarczwl	ch	wchaj̄n orchaj̄okat Archwl	c	penÿtencÿat Cellaj̄aban centwryo		
cs	cz	czak keczkeektwl lwkacz	c	cak				
é	e	wltepek zerezwen mÿkeppen	ee	eelet leen Keerdhetnee				
gy	gÿ	hogÿ meg agÿa awagÿ	ġ	hoġ ġonasbā auaġ	gi	hogi wgi egi	g	hog
			ġ̄	wġ̄				
i, í	ÿ	ÿghe mÿatta semÿ	i	wilagh siet mikoron	ÿi (hosszú- ságra?)	zÿiz		
j	ÿ̄	ÿeÿ̄ thwlaÿdon ÿrÿa	i	iai bÿriatok ÿria				
k	k	mikoron kÿ dokthor	c	Caÿffas Calastromba doctor	ck	Dockoroknak [!]		
ly	lÿ	olÿ molÿ tellÿes	l̄	mēl̄	li	ili		
ny	nÿ	nÿolchad bÿzonÿ	ń	keñuenek aññadnak tanÿtwañanak	n	nÿlwan meg nÿttata eneztwen	nÿ̄	azzoñnÿwnk aññad meñÿeÿ̄
	ni	twdomaniban						
ó	o	mÿndenható vÿlagossaghrol haj̄obol	oo	zool latook				

⁷ Bizonyos esetekben, ha egy-egy hangnak túl sok betűvariáns felelt meg, hogy a lehetőségek kiferjenek, meg kellett osztani egyes mezőket. Az eljárásnak elvi oka vagy jelentősége nincs.

ö, ő	o	o böjtölöknek mýnemö	ew	ewtet felewl fewlden	eu	ereus eut geureg zeurzete	oo	Zölook
	ó	ó neekyk órdeg						
sz	z	malasztual zent böjtölz	s	sentencýath sýdon socrates	sc	scemet		
ty	tý	atýanak walogattýa	t'	kerez'ten	ti	atiā		
u, ú	w	wram wcakra lattwnk	v	Vram Vchakra vrozýak	u	nýugogýek bozzuallasnak		
ü, ú	w	wltepek tw kezdettwl	u	nekul elunk erkulcz ýstentul	ú	zúksegh úteth	ý	ý ýnon ýtet
v	w	wala nýlwan tanýthwanýt	u	uala malasztual thanýthuanýok uýtez	v	vala		
z	z	azoknak parazna nemzettel	s	esedöses ýsrael Iesws				
zs	s	rosda sýdok alamýsnat morsalekokbol						
néma h	h hosszú- ságra, ill. szó elején)	hahzara bohhdogsag hew (=ó)	th	latha legotthan thörný	gh	megh leghottan	egyéb	retezh

Az 1. kéz hangjelölése ötvözi az egyjegyű mellékjeles és a többjegyű mellékjeltelen helyesírás sajátosságait. Kniezsa egy helyen azt említi, hogy Sövényházi Márta helyesírása Ráskay Leához hasonlóan meglepően következetes, és hogy a másolandó szöveg kevésbé befolyásolja (i. m. 180). Ez a megállapítás azonban kevésbé tűnik indokoltnak. Sövényházi hangjelölése – mint ez a táblázatból kitűnik – tarka, kiforrott hangjelölési rendszere nincsen, nagyon valószínű, hogy a másolandó szöveg helyesírása erősen hatott rá. Erre utaló jelnek tekinthető, ha egy új szövegegységben megváltoznak az alkalmazott hangmegfelelések vagy azok arányai. Az *ý* jelölést *ü* hangértékben például egy szövegegységben belül (74–77) gyakran alkalmazza (sőt egyszer még *u* értékben is használja a 75. lapon: *Ýram*), majd a rákövetkező szövegben már nyoma sincs. A 39–43. lapokon az *o* igen gyakorivá válik, megjelenik a *i^c x^c* rövidítés, lényegesen gyakoribb a palatálisok mellékjelezése és a nazálisok rövidítése. (Egészében véve ebben a szövegegységben a MünchK.-féle helyesírás felé hajlik.) A 142–148. lapokon megszorodnak a néma *h*-k, és gyakoribb lesz az *i* jelölés. A 221–226-ig terjedő szövegegységben kérdőjelek tűnnek fel (ún. karthauzi kérdőjelek, vö. az ÉrdyK.-ben), de egészen rendszertelen alkalmazásban. A Katalin-legenda (447–520) helyesírásában bizonyos archaikus elemek látszanak, egyebek mellett pl. az *ö eu* jelölése, és ismét gyakoribbá válik ilyen hangértékben az *ew* is. Úgy tűnik, hogy Sövényházi az *o*-t szabadabban, természetesebben kezeli, az *ew* jelölés sok esetben rögzült, bizonyos szavakhoz kötődik (pl. *idewben*, *ewteth*). Főleg a kezdeti szövegegységekről lehet ezt elmondani, ahogy halad előre a másolásban – a jelentős keveredés, ingadozás ellenére – szaporodnak az egyjegyű mellékjeles betűk.

Egymáshoz közeli helyeken eltérő hangjelölési megoldások:

Naagi ~ nagy (449); *legjen ~ legen* (449); *wala ~ uala* (449); *eut ~ ot ~ ewt* (455); *vilagosojth ~ wylagossagh ~ vylagossagh* (1); *hog ~ hogy* (39); *aarczwl ~ Archwl* (39); stb. Az sem ritka, hogy egyazon szón belül vannak jelölési különbségek: *egygwgw* (41); *éggysesgeeth* (225), *zjiz* (484) stb. Benkő Loránd a hasonlóan gyakori nyelvjárási következetlenségekből mutat be néhányat, megemlítve, hogy ezek Sövényházi Márta másolási módjából fakadnak (BENKŐ 1957, 43).

A kettőzött magánhangzók ebben a korban általában a hosszúság jelölésére szolgáltak. Sövényházi azonban (akárcsak a kódex egyéb kezei is) az *aa* betűkapcsolatot nemcsak *á* hanem *a* értékben is használja: *Naap* (145), *aayandekozad* (146), *aaŷandeeokknak*, *waala* (447) *kaazdagsagal*, *aalkolmas*, *waalokra*, *walaa* (448), *warbaa* (453), *wjghasaghbaan* (454), *aaz* (522) stb. – megjegyzendő, hogy ezek egyes szövegegységekben sűrűsödve és többször sorvégen fordulnak elő. Ugyanígy az *ee* betűkapcsolat nemcsak *é*, hanem zárt és nyílt *e* jeleként is használatos: *ember* (447) *eegy*, *kjккеel*, *leweleeket*, *kedwee*, *meegh rakodek* (448), *eel* (igekötő; 449), *neem* (449, 451), *seem*, *twleetek* (451), *ejerree* (453) stb., és részben itt is lehet szerepe a sorvégi pozíciónak.

Nem is ritkán felcserélődik az *o* és *o*: *dologh* (4) *erodestwl*, *Erodeshez*, *olljathanok* (41), *aloytja* (223), *sok* (447), *haalando* (449) stb., továbbá: *ezbol* (8), *ywolthenek* (38), *ywoltessel* (40), *gyothrelmeketh* (226), *bolcz* (449 és 520) stb. Sövényházi Márta előszeretettel alkalmazza a *h* javítóbetűt: *gondhlattyanban* (23), *hasonlahtosokath* (30), *jerwsalembohn* (77) stb.

Többször fonetikusán ír: *keesercz*, *mongya* (4), *walczaga* (6), *hajczadle*, *njugogyek* (38), de vö. *mondya* (7). Előfordul néhány hasonlatlan szóalak: *ezbol* (8), *hozjawk* (10), *Hagyapakual*, *akaratwal* (39) stb., továbbá depalatalizált alakok: *pogan*, *poghanok* (8), *hel*, *helnek*, *heltwl* (10), *kemen*, *kyralsag* (447) stb.

Szövegtagolása kevésbé grammatikai, inkább kézirat-csinosítási célokat szolgál. Elsősorban rubrumozott nagybetűkkel tagol. Újdonság néhány helyen zárójel alkalmazása (pl. 16–18).

A karthauzi eredetű kérdőjeleket már említettük. A sorvégi elválasztás és a betoldás jele két kis ferde vonal.

2. kéz

311–316; 425–428; 431–440

Helyesírását Kniezsa a keverék-helyesírások III.C típusába sorolja (KNIEZSA 1952, 132).

A hangjelölések:

hang	betű	példa	betű	példa	betű	példa	betű	példa
á	a	mondasa labajt arrat	aa	baalwant haznaal waalaztatek				
c	c	penytencianak cellamat harminc	cz	njolcz maracz harmyncz				
cs	cz	kenczed czak czynala	c'	c'azar				
é	e	lewel peneg tegedet	ee	ees meeh				
gy	gy	hogy gyermek wagyon	g	hog gwytwen nag	gi	hogi magiar nagi	g'	hog' wag'on wgan
i, í	y	ygen romay dyak'y	i	ighen kezetik ewneki				
j	y	yanos hayloknak yambor	i	ieronymost eyiel haragiaban				

k	k	baratoknak kýt yelek	c	predýcal abracat clastromnak				
ly	lÿ	walya ÿlyen	l	el 'ily'				
ny	nÿ	kenÿwekwt nyomorÿt nyelweken	ń	ńakamat ńallÿa anńanak	ni	barani nielwen	n	zegenÿt feneskedek
ó	o	mohon rola zolasraa						
ö, ő	ew	ew bewlcz gewrreg	ø	ø newø kewzotte	eu	eu feuldewn kibeul eurdegeket	eew (diftongus?)	eew (csak E/3. személyes névmásban)
sz	z	zent zabadon azonÿalat	s	crístws				
ty	tÿ	kereztyennek giertyawal	ti	lankasztia atíafÿakwal	t'	kerez'ten at'ának		
u, ú	w	wram, baratoktwl ewsebÿws	u	futasra Cristusnak	v	Vranak sÿrivs		
ü, ú	w	ÿwwenek bwtwre serwt	u	juwe				
v	w	warosbol weuek towaaba	u	uala uermet auağ				
z	z	kezdetik mezithelen eezkepen	s	moÿsesnek ewsebÿws				
zs	s	sÿdoÿra soltar zolosmakat	z	zolosmat				
néma h	th	thartek	gh	kedÿgh				

A hangjelölések tarkasága ellenére a 2. kéz vegyes helyesírásában alapnak – a jelölések gyakoriságát is figyelembe véve – a többjegyű mellékjeltelen helyesírás látszik.

A helyesírás a másolás előrehaladtával arányaiban változik: pl. a 311–316. lapok közötti szövegben kezdetben a *hogy* dominál, amely később keveredik a *hogi*-gyal. Egy következő szövegben már a *hogi* van többségben. Hasonló állapítható meg az *i* és *ø* jelölések terjedéséről is. Tévesztések: *o~ø: koporsotol* (434); *kebzom* (312).

Változó írásmódok egymással közeli helyeken: *nelwen, nielwen, nyelweken* (316); de egyetlen szóalakon belül is: *kewzotte* (314).

Ez a kéz a nazálisokat gyakran rövidíti.

Az *aa, ee* betűkapcsolatokat a magánhangzó-hosszúság jelölésén kívül jelentős mértékben alkalmazza (rövid) *a* és zárt és nyílt *e* jeleként is: *zolasraa* (311), *paapoknak* (312), *wolnaa* (313), *czaak* (314), *aazzony* (428) stb., valamint: *Tee* (435), *peteernek* (435), *emberneek* (311), *terheelh* (315), *isteenek* (431), *eengegien* (428) stb. Egyes esetekben úgy tűnik, hogy a kolumna szélén a kettőzésnek helykitöltő funkciója van: *Maryaa* (432b/29), *walaa* (432b/9) stb.

Az E/3. személyes névmás *eew* jelöléseinek háttérben diftongusos ejtés állhat.

A *-val/-vel* rag igen gyakran nem illeszkedik: *napwaal* (316), *teweekwel* (315), *kotelwel* (315), *kazdaksagwal* (435), *felesegedwel* (435), *bwsegwel* (439) stb.

Néhány esetben a scriptor a sorok végén ún. őrbetűt hagy: *olw|wasta* (312), *egyh|hazban* (312).

Szövegtagolásra piros nagybetűket használ, helyenként a sorok végére rubrumos kettőspontot tesz. Az elválasztójel két kis ferde vonalból áll.

3. kéz

317–424; 429–430; 579–584

Helyesírását Kniezsa – hasonlóan az 1. kézhez – a keverék-helyesírások III. D típusába sorolja (Kniezsa 1952, 138).

A hangjelölések:

hang	betű	példa	betű	példa	betű	példa	betű	példa
á	a	draga labayth lazon	aa	koporsonaal magaaban ynkaab				
c	ch	temlecheben apacha marach	c	ffranciay predicacio penytenciara	cz	teethczyk fwcz	? tz	koltogatz (csak ha fonetikus az írásmód)
cs	cz	czaczogasa mýczoda karacson						
é	e	mýkeppen nez mesterenek	ee	tewredelmesseegel dýczeeretre erdemeebewl				
gy	gý	hagýa fogýatkozok ymagýa	gi	awagi hogi ýgiekezig	g	hog nagob	g̃	lẽgen tẽgek ẽgeb
i, í	ý	semmý mýkeppen sýratta	i	kezdetik ruhai itataroth				
j	ý	napýan ýeth aýtatosok	i	iolleheth haio ostorozia				
k	k	akar kenok ýstennek	c	caifas ýllýc conkolth bolondoscodnýa	ch	lwchacz archangyal mýcheeas		
ly	lý	olýha helyeketh melý	li	oliha helien	l̃	mẽlet		
ny	ný	tanýtwanýok azzoný zewrnýw	n	nýttya fene, feneý (= fénye, féneyei) sengnere (=sengnyire)	ni	gienierkettetneýe nierneýe	ń	keńweth azzonńaal
	ýn	býzoýn					ńý	keńńýergeseketh
ó	o	walo farkasbol gýonto						

ö, ő	o	o wdoben ozwe	ew	elewzer tewrtennek	ev	ev zeplevsyttet	w	ketelkedwm reemmenkedwm
			ew	ewrdewgegtwl	eu	dwceusegwel sebebeul		
	eo	tewreo						
s	s	soha mesterenek sýrasson	zs	kerezsed (=keressed) nemezs				
sz	z	zenth elezer erteez	s	sentencýajanak senaba (= Sziénába) proceszowal	? cz	felcz sýrcz czerelem ertecz	? ch	kewanch
ty	ty	banattýa attýamfýaý twdhatýa	t	part'an				
u, ú	w	fwthwan ýllatw hwsweh	u	mutogatnáya wrsula				
ü, ú	w	nekwnk bwne keserwseges	w	k'wlemb ertheгыwkw ewrwlenek	u	reggeltul wetelenekul	v	newv
v	w	wala hwsweh tawozýk	u	uala bezedeguel	w	kew'weteket	v	ýwvesegre
z	z	ez hozza lazaron	s	ýeswsth basýlyaaý				
zs	s	sydotwl hasartos ersebeth	z	zozozmaknak				
néma h	th,	zenth	gh	betegh	lh	wolhna	h (nyúj- tásra)	ehýel wahdolýaa halahlahoz
			dh	waryadh				

Hangjelölése az összes kéz közül a legvariábilisabb. A másolandó szöveg erősen befolyásolja, cserélgeti az egyes jelöléseket, illetve változtatja azok gyakoriságát. A Sziénai Szent Katalinról szóló szövegegyiségben pl. a *gy* fonéma addig szokásosabb *g* jelölése helyett a *gy* és a *gi* lesz jóval gyakoribb, mint ez a *hog(h)* helyett megjelenő *hogý* és *hogi* változatokból látszik. Ugyanígy megsaporodnak ebben a szövegegyiségben az *i-k* (*y* helyett), a zöngésült *tý-k*: *nem lagýatoke* (352), *batgýa*, *bagýa* (390 – bátyja), *fordýgia* (389) stb.

Más különös hangjelölések is sűrűsödve fordulnak elő az egyes szövegegységekben, pl. a Mária Magdalenáról szólóban. Ilyenek az *sz* értékű *cz*, az *ö* értékű *w* (vö. táblázat) stb.

Jelentős mértékű ennél a kéznél az *o* és *o* felcserélése: *zolando* (317), *el ozoztak* (317), *Býzón* (318), sőt egyszer *hýwolkodew* (318); illetve: *bwnosnek* (318), *felol* (322) stb.

A jelölések változatosságának érzékeltetésére l. az alábbi egymáshoz helyileg közel álló, eltérő hangjelölésű szóalakpárokat: *katerýnanak* (391) ~ *katerinaanaak* (392) ~ *katerýnanaak* ~ *kaaterýnanak* (393); *eu* ~ *o* ~ *ew* (325); *pencth* ~ *pencth* ~ *pencth* (326); *predicacio* ~ *predykacionak* (317); *el ozoztak* ~ *eel orozhtak* (317) stb. Egyetlen szóalakon belül: *tewreo* (354).

A betűkettőzések (*aa*, *ee*) igen gyakran nem a megfelelő hosszú magánhangzót jelölik, hanem *a*, illetve zárt és nyílt *e* értékűek: *marýaa* (317), *Aaz* (317), *walaa* (317), *akaar*, *awwaagh* (317), *haalgata* (323), *sorornaak* (421), *odaa* (580), *maagýar* (582); illetve: *zereelem* (317), *lellýeem*, *eennek* (319), *beernald*, *haneem* (322), *Dee* (317), *eel* (317 – igekötő), *seemyth* (322); sőt elvéve az *o* esetében is találkozni ezzel a jelenséggel: *wagýook* (421 – E/1. igealak).

A fonetikus írásmód a gyakoribb: *telczemegh* (320), *mongyák* (322), *ymagya*, *ymaczagokat* (319, 323), *onczatok* (319), *engegyen*, *wjaskogyek* (388) stb., de vannak etimologikusan írt szóalakok is: *twddya* (319), *mondya*, *mondjad* (320), *adya*, *ymadsagra* (323), *ymadyak* (324) stb.

A *-val/-vel* rag inkább nem illeszkedik: *batorsagwal* (320), *alazatosagwal*, *tjztessegwel* (324), *kemensegwel* (390), *bezedwel* (393), *zerweel* (393, 579), *bezedeguel* (581) stb., de illeszkedő alakok is előfordulnak: *ewremmel* (393). Egyéb nem hasonult alakok: *fwsyatok*, *wadnak* (319), *azkoron*, *ezrewl* (324).

Az *eew* 'ő' jelölés háttérében (pl. 388, 419) diftongusos ejtés állhatott.

A scriptor számos alakot hagy javítatlanul: *annemal*, *azzomywnk* (326), *do*, *da* (322 = de), *mem* (318 – kétszer), *nem adok addok allasth* (319) stb.

E kéz fontos megkülönböztető jellemzői közé tartozik a nem szótagoló elválasztás: *nee|m*, *kjwql* (317), *h|ogh*, *ho|l* (319), *m|ongyák* (322), *ta|rtasara* (322), *ysten|y* (323), *me|gh* (323), *ze|nth* (323), *ang|yala* (323), *wagh|yon* (324), *agh|yatok* (324), *yess|wth* (326), *menyorza|gban* (389), *m|as* (393), *malaz|tnak* (429) stb.

Jellemző továbbá az őrbetűk gyakori használata is: *oro|oznj* (319), *mjr|re* (320), *han|nem* (322), *ok|ka*, *yjg|gen*, *ym|madkozjk*, *bjzons|sagath* (323), *nem|mes* (325), *aw|wagy* (326), *az|zert*, *bonaw|wentwranak*, *orch|chadath* (392), *yow|waal* (419), *walam|mjth* (580) stb.

Ötletszerűen, esetleg az előzményszövegtől függően alkalmazza a szókezdő *ff*-eket: *ffeelel* (319), *ffenesb*, *ffelned*, *ffogwa* (323), *ffya* (324), *ffranciaj* (581), *ffallarjus* (582), *ffogada* (583).

A szövegtagolás fő eszköze a rubrumozott nagybetű. Az elválasztójel formája két kis ferde vonal, amelynek használata a 355. laptól szaporodik meg. A sorvégeken helyenként rubrumos kettőspontok állnak.

4. kéz

86–89 lapszék; 445b; 544b közepe–551; 555alsó 8 sora–569/14; 570/7–574/4; 576–577

Kniezsa – Volf nyomán – ezt a kezdet nem tartotta külön kéznek. Munkáját szétosztotta a kódex 2. és 3. scriptora között (KNIEZSA 1952, 132, 138, 168).

A hangjelölések:

fonéma	betű	példa	betű	példa	betű	példa	betű	példa
á	a	safara banatomnak peeldak	aa	kaart aal zaaz				
c	c	penýtencyanak predycacyo tercýara processyot	ch	apacha nyolch orchadnak wchajya	cz	apacza		
cs	cz	erkylczet czak segyczed	ch	tarchanak	tz	nyntzen		
é	e	peldat eletyrol ezkeppen	ee	peeldak meeg zegenseegre				
gy	gy	gyen hogy gyenyjerwseegben	g	hog nag wagok				
i, í	y	eletyrol my ym						
j	y	yozagal zolgajya nyery						
k	k	kyk kynyr kedeg	c	predycalnanak completoryomra doctornak				

ly	lÿ	melÿ hallÿa folÿ	l	talalfa				
ny	nÿ	kenÿweet nÿwgonnek gÿenÿerwseegben	n	kÿnÿr nÿtwan menÿ (=mennyi)	ń	azoń tewrweń		
ó	o	bankodol egÿhazbol zot	oo	zool				
ö, ő	ew	ew ÿdew dÿczewseges	o	nemÿnemø ordok elot	ev	ev	eew (difton- gus?)	eew, tÿweleteewk
s	s	sohol safara zÿksege						
sz	z	bÿrz weztegete zerenth	s	salomenak sentseegbe wÿgasa				
ty	tÿ	attya akarattÿa	tÿ	malaztÿiat				
u, ú	w	sokasagw wtan magatwl	v	vram	u	sokkasagu		
ü, ű	w	ÿwne gÿenÿerwseegben	(?) ew	fel ewle (=felüle) sewrwben (=súrúben)				
v	w	warasban maradwan wala	v	Vala	u	uala loua		
z	z	zalagba azt	s	ÿeswst moÿses ÿsaÿas				
zs	s	sÿros soldot Isaaknak	z	zolosmat				
néma h	th	thamad magokath mÿattha	gh	megh ÿrgalmassaghabol	h (hosszú- ságra, ill. szó elején)	beeh (=be) ÿgehben tÿztessegeht heedøseegben		

E kéz keverék-helyesírásában egy-egy fonéma megjelenítési formája jelenthet egyetlen vagy csak néhány előfordulást (pl. az *u~ú* jelölésére a *v*, ill. az *u*; az *ny* jelölésére az *ń* stb.), de lehet aránylag stabil váltakozás is, mint pl. az *ö* esetében. A jelölés ingadozására l.: *ewrølwen* (572 –örölvén), *tewltøm*, *kewnÿørgeseet* (566) stb. Bizonyos szavakban rögzült használat látszik, pl. a *dÿczewseges* szóban az *ew* következetes használata, a *nyolc*, *kilenc* és szóalakjaikban mindig *ch* alkalmazása (pl. 559, 561, 567).

Az előzményszöveg hatására lehet gyanakodni például a különböző szövegegységek *ew~ø* jelöléseinek arányeltolódásaiban. Az is megfigyelhető, hogy a betoldásokban gyakrabban alkalmazza az egyjegyű mellékjeles hangjelölést, mint egyébként, pl. *nağ*, *o* (558, 564, 568). Ennek a sűrűn írt kurzív szövegben a helytel való takarékoskodás is kiváltója lehetett.

Az *ee* betűkapcsolat a hosszúságon kívül zárt és nyílt *e*-t is jelölhetett: *tewredelmessegheel* (556), *eewägÿelÿom* (567), *ees* ‘is’ (572, 574) stb.

A scriptorra a fonetikus írásmód jellemző: *tarchanak*, *twgÿok*, *montak*, *Wÿteseeg* (559), *mongÿa* (560), *tapogathÿa* (566) stb., de elvétve: *fogÿÿon* (89). A két írásmód keveredésére: *tetcÿk* (568). A mássalhang-

zó-rövidülések és -nyúlások tekintetében igen változatos a gyakorlata: *zýzekezet* (550, – szűzek között), *akor* (551), *akorys* (549), *ereke* (560); de: *hallagýa wala* (550 – haladja vala), *annýa zent egýhaz* (562), *annýa zent egýhaznak* (563, 567), *tengewrren* (567) stb.; valamint többször találkozni a zöngés–zöngétlen mássalhangzók cseréjével is: *tanýczmek* (549), *menýorzakba* (551), *mýk eele* (548); illetve *býnesegek* (547, – bűnösöknek), *mýth feltegh* (563).

Korábbi – Nyulak szigeti – gyakorlatra megy vissza a *h*-nak mint javítóbetűnek a használata: *hatahra* (548), *teh* (549), *zolgalhtatasatwl* (568), *fekhzýk* (570), *magzahtogban* (577) stb. (ahol a *h* minden esetben téves betűt fed le); továbbá olykor egy-egy őrbetű kitétele: *ým|madsagot* (570).

Különösen sorvégen vagy betoldásban használja a nazálisok szokott jelölését: *bankodō*, *wrā*, *tanaczōnak* (545), *nē* (550), *bennē* (557) stb.

Talán beszélt nyelvi alakok megjelenítéseként találkozni depalatizált alakokkal: *hanta*, *remensege* (547), valamint *l* kieséssel: *hotom* (548), *hotan wtan* (550), *wona* (557).

Az E/3. személyes névmás *eew* megjelenési formája mögött diftongusos ejtés feltételezhető, l. még: *tyweleteewk*.

Előfordul néhány hasonulatlan szóalak: *regwel* (562), *eztwl* (567), *az rol* (576), *teezýwk* (577); de jellemzőbbek a hasonultak: *eremmel es dýczzerettel* (562) stb.

Egy-egy javításból arra lehet gyanakodni, hogy másolás közben alakított is a szöveg: *dýczewseges* → *dýczewsegel walo*, *tamadasaban* → *tamadasat* (564), *zýzessegek* → *zýzesseggos zýleýenek* (565) – mindezek egy szövegegységben belül.

Szövegtagolásra virgulát, a szóelválasztásra kis ferde vonala(ka)t használ.

A 4. kéz gyakorlottnak látszik a latin szöveg írásában, benne rövidítéseket is alkalmaz.

Egészében véve ha nem is következetes (ezt sem a kor kívánalma, sem az előzményszövegek tarka helyesírása nem segítette elő), de jó intellektusú kéz.

5. kéz

552–555 (kivéve az utolsó nyolc sort); 569/15–570/6; 574/5–575

Kniezsa – Volf nyomán – ezt a kezét azonosnak tekinti a 2. kézzel, ezért rendszerében a keverék-helyesírások III. C. típusba tartozik.

A hangjelölések:

fonéma	betű	példa	betű	példa	betű	példa	betű	példa
á	a	tanosag magath orzagara	aa	tanosaag magaat wýlaagh				
c	cz	harmýncz leczke	c	predýcacýo	ch	harmýnch		
cs	cz	czoda boczassatok czak	ch	gýchenek (=gyűjtsenek) Lucach				
é	e	mertekwel es	ee	meerteeket keetkeppen ees	? é, è	tanéth ygèreth mezètelensegh		
gy	gý	gýergý ýngýen	g	hog gýchenek (=gyűjtsenek) wgan ezen	ğ	wğan Awağ	gi	wagi
							gi	wagiō
i, í	ý	maý ýrta mýkoron	i	sentenciat dauid				
j	ý	napýa yo ýerwsalemben						

k	k	leczke kýwel	c	Lucach predicallana doctoroknak				
ly	lý	ollyan helyen folý ki						
ny	ný	kenýwenek Býzoný	n	nýlwan meneýeketh	ń	meenńeý	yn?	menýnen
ó	o	ýo walo mastol						
ö, ő	ew	kewz zemedbowl ew	o	tõrweennek zemedbõl idõben	eõ	Eõtod	eew (diftõn- gus?)	eew (csak E/3. sze- mélyes névmás- ban)
s	s	eztendõs essýk						
sz	z	zent eztendõs	s	sentenciat epýstolajában				
ty	tý	atýatok kereztýen	t'	ýmatt<y>att'a (=imádtatja)	tí	malaztt'iat		
u, ú	w	wrwnk wgý						
ü, ú	w	ezwnkben lehetwnk nekwnk						
v	w	wolna kýwel	u	dauid				
z	z	azon hozýaa	s	Iesws moýses				
zs	s	Ierwsalembe sýdoknak	z	zoltar kenýben				
néma h	th	otth adathýk	gh	ýrgalmassagh				

Nem nagy terjedelmű szövegében az első lapon (552) még kéthasábosan kezdi a szöveget, de már a következő lapon (ugyanazon szövegegységen belül) egyhasábosan folytatja.

Ingadozó helyesírású kéz, gyakoriak a *zemedbõl* ~ *zemedbowl* (552) féle kettõsségek. Az *ö* és az *é* jelölésében jelentõs mértékû az ingadozás.

Meglehetõs állandóság látszik viszont a *hog* írásmódjában (ez akár Ráskay öröksége is lehet).

Bizonyos sajátosságok alapján feltehető a szöveghû másolás, az elõzményszöveg befolyása. A *menny* írásmódja például eltérõ az irgalmasságról, valamint a Szentháromságról szóló szövegben. Utóbbiban ilyen alakokat találni: *meneýkben*, *meneýben* (574), *meneýbowl*, *meneýneknek* (575 – négyszer) stb. Ha metatézis gyanúja felmerülhet, erre l. még: *ehssee<k>hg* (575), *zapporýetýa* (554).

Az *eew*, valamint az *eõ*-féle E/3. személyes névmási alakok diftongusos ejtésre utalnak.

Az írástípus és a jelölésmód közötti esetleges összefüggés nyomai: *Nýcodemos* (574 – háromszor bastardában) ~ *Nýkodeemos* (574 – kurzívban).

Ez a kéz főleg a sorok végén szükség esetén nazális jelet alkalmaz, pl. *ewangelýõt* (552), *mýndēhato*, *hog nē* (553), *wtāna* (554) stb. és használja a szokásos rövidítéseket is: *anthý xp̄us*, *antýxp̄sna* (569), *xp̄s* (552) stb.

A hangérték nélküli *h* gyakori, főleg a *th* kapcsolatban.

Az *aa* betűkapcsolat az *á* hang jelölése mellett többször előfordul *a* értékben: *waak*, *magokaat* (555), *wallýanaak* (569); ugyanígy jelenik meg az *ee* betűkapcsolat az *é* mellett zárt és nyílt *e* értékben is: *teebb*, *nýnczeen*, *legýeteek* (552), *testeel* (555), *eez*, *ezeek* (574) stb.

A szóeleji *f* többször kettőzve van: *ffelette*, *ffeýedelme* (555), *ffýay*, *fflýomny* (569), *ffelden* (575) stb. A hasonló betűforma indokolhatta a *ssokakat* (570), *ssem* (575) írásmódot.

Mássalhangzó-rövidülés intervokális, továbbá -megnyúlás nem intervokális és intervokális helyzetben egyaránt előfordul: *nagýobat* (555), *ýmaron* (553), *semýt* (569), *akoron* (574), *zeretelek* (575); valamint *ýrta*, *keppmwatalo* (552), *mýnddent*, *hattra* (553) stb.), valamint *fýzetteseról*, *neppeknek*, *elettedben* (554), *wtolssó*, *pwzthassaghnak* (569), *kýrról* (575) stb.

A *-val/-vel*-nek előfordulnak nem hasonult alakjai is: *tellyessegvel*, *tetemenýedwel*, *ýozagokwal* (554), egyéb hasonulatlan alakok: *weezýen*, *karhozýek* (575).

Ez a kéz tagolójelként virgulát, elválasztójelként ferde vonalkát használ, amelyet általában a következő sor elején is megismétel.

Összefoglalás. A kódex kezeinek helyesírásáról összefoglalóan elmondható, hogy mindegyikük – a korra általában is jellemzően – keverék típusú helyesírást használ, az egyes szóalakokra nézve sok ingadozással. A hang–betű megfeleltetésekben is sok a hasonlóság, bár az egyes kezek variációs hajlandósága között azért vannak eltérések is. A legkevesebb változattal az 5. kéz ír, a legtöbbet egy-egy hangra pedig a 3. kéz alkalmazza. A *h*-val való magánhangzónyújtás (*ah*, *eh*) is főleg e kéz sajátjának látszik. A főcsoportokhoz képest szinte mindegyik scriptor esetében akad egy-egy, csupán kivételként előforduló hangjelölés, azt sem lehet kizárni, hogy ez olykor tévesztés eredménye. Az *u~ü* jelölés rendszerszerűen nem különül el egymástól, velük szemben az *ö* jelölése még a többjegyű mellékjeltelen típusban is eltérő: pl. *bezeedwnkben* ~ *zaywnkban* (554), de *ewrwlnek* (555). A scriptorok egy része folytatja a Nyulak szigeti scriptorium hagyományait: a *h* mint javítóbetű, valamint a sorok végén ún. őrbetűk alkalmazása, amelyek a következő sor elején megismétlődnek. Egyes szavak szokatlan betűkettőzéseivel kapcsolatban felvethető, hogy ezek az előzményszöveg vagy előzményszövegek őrbetűinek maradványai (pl. *yymadsagot*, *kýrról*, *mýnddent* stb.) Ez a mássalhangzó-kettőzések mellett részben az *a*, illetve *e* értékben álló *aa* és *ee* jelölésekre is vonatkozhat. Természetesen ez a felvetés még további vizsgálatot igényel.

1.5. Irodalomjegyzék

- ABAFFY CSILLA 2000. Magyar nyelvemlékek és másolataik az MTAK Kézirattárában: MKsz. 116: 340–351; Ua. apró változtatásokkal és illusztrációkkal: Magyar nyelvemlékek és másolataik az MTA Könyvtárának Kézirattárában. In: Örökségünk, élő múltunk. Gyűjtemények a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában. Szerk. Fekete Gézáné. MTAK Közleményei 37 (112) Új sorozat, Bp., 2001. 62–84.
- N. ABAFFY CSILLA – CSAPODI CSABA 1990. Czech-kódex 1513: RMKód 4., Magyar Nyelvtudományi Társaság, Bp. I–XIX.
- Analecta Hymnica = G. DREVES, CL. BLUME: Analecta Hymnica medii aevi. Leipzig, 1886–1922.
- BÁLINT SÁNDOR 1976. Karácsony, Húsvét, Pünkösd. Szent István Társulat, Bp.
- BARTKÓ JÁNOS 2003. Un instrument de travail dominicain pour les prédicateurs du XIIIe siècle: Les *Sermones de evangeliiis dominicalibus* de Hugues de Saint-Cher (†1263). Edition et étude. PhD disszertáció, Univ. Lyon 2, 2003. (http://theses.univ-lyon2.fr/documents/lyon2/2003/bartko_j#p=0&a=title)
- BARTSCH 1991. The Illustrated Bartsch. Early German artists, 9. Commentary Part 2: Le Peintre-graveur [6, 2]. General Ed. John T. Spike, by Jane C. Hutchison. Abaris Books, New York.
- BENKŐ LORÁND 1957. Magyar nyelvjárástörténet. Tankönyvkiadó, Bp.
- BERKOVITS ILONA 1965. Magyar kódexek a XI–XVI. században. Magyar Helikon, Bp.
- BOGNÁR ANDRÁS – LEVÁRDY FERENC 1960. Példák könyve 1510: Codices Hungarici 4., Akadémiai Kiadó, Bp.
- BOROS ALÁN 1903. Zsoltárfordítás a kódexek korában. Stephaneum Nyomda, Bp. 249–259.

- BÓTA LÁSZLÓ 1966. A Gesta Romanorum és a magyar irodalom: ItK. 64: 699–700.
- CSAPODI CSABA 1973. „Magyar Codexek” elnevezésű gyűjtemény (K 31 – K 114): A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának Katalógusai 5., Bp. 23–27.
- CSAPODI CSABA – CSAPODINÉ GÁRDONYI KLÁRA 1995. Ariadne. A középkori magyarországi irodalom kéziratának lelőhelykatalógusa: MTAK Közleményei 34 (109) Új sorozat, Bp.
- CSÁSZÁR ELEMÉR 1929. A középkori magyar vers ritmusa: ItK. 39: 155–178.
- DARVAS ANIKÓ 2009. Érsekújvári Kódex. In: Magyar nyelvemlékek 2009. 286–287.
- DÖMÖTÖR ADRIENNE 2006. Régi magyar nyelvemlékek. Akadémiai Kiadó, Bp.
- Evangelium Nicodemi. In: C. TISCHENDORF: Evangelia apocrypha. Lipsiae, 1876 (ed. 2.), 372–406. (Magyarul: Feljegyzés a mi urunkról, Jézus Krisztusról, mely Pontius Pilátus idejében készült. Ford. Adamik Tamás. In: Csodás evangéliumok. Telosz Kiadó, Bp., 1996, 117–140.)
- FRICK JÓZSEF 1910. A középkori magyar himnusz-költészet. Stief Jenő és Társa, Kolozsvár.
- GALLA FERENC 1947. Magyar tárgyú pápai felhatalmazások, felmentések és kiváltságok a katolikus megújulás korából, 1. rész: Regnum-könyvek, I. Bp.
- HAADER LEA 2004. A Nyulak szigeti scriptorium mint műhely: Nyr. 128: 196–205.
- HAADER LEA 2005. A nyelvi (ízlés)változás nyomai az Érsekújvári Kódexben. In: 101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére. Szerk. Mártonfi Attila, Papp Kornélia, Slíz Mariann. Argumentum, Bp. 103–109.
- HAADER LEA 2008a. Altungarische Kodexkopierwerkstätte auf der Haseninsel mit Porträts. In: Rationale obsequium. A hatvanéves Rokay Zoltán köszöntése. Szerk. Szotyori-Nagy Ágnes. Szulik József Alapítvány, Bp. 63–82.
- HAADER LEA 2008b. A Nyulak szigeti kódexmásoló műhely két korszakáról. In: A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei V. Szerk. Büky László, Forgács Tamás, Sinkovics Balázs. Szegedi Tudományegyetem Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged. 51–60.
- HAADER LEA 2009. Arcképtöredékek ómagyar scriptorokról. In: Magyar nyelvemlékek 2009. 53–74.
- HAADER LEA – PAPP ZSUZSANNA 2001. Gömör-kódex 1516.: RMKód. 26., MTA Nyelvtudományi Intézete, Bp. 7–134.
- HAJNÓCZI IVÁN 1921. Az első magyar Homeros fordításrészlet: It. 10: 140. [A verses Katalin-legendában.]
- HARSÁNYI ANDRÁS 1999. A domonkosrend Magyarországon a reformáció előtt. Paulus Hungarus–Kairosz, Reprint, Bp. 109–111.
- HOLIK FLORIANUS 1920. Index miraculorum Marianorum. Indici A. Ponceleti in Anal. Boll. T. XXI. vulgato superaddendus. Szent István Társulat, Bp.
- HOLL BÉLA 2012. Repertorium hymnologicum medii aevi Hungariae. Initia hymnorum, officiorum rhythmicorum, sequentiarum, troporum, versusum alleluaticorum, cantionum. OSZK, Bp.
- HORN ILDIKÓ 1992. Csáky Anna Franciska és a pozsonyi klarisszák: Aetas 8: 28–43.
- HORVÁT ISTVÁN 1835. A Magyar Nyelv régi Maradványairól: TudGyűjt. XIX: VIII. kötet, 21–25.
- HORVÁTH CYRILL 1891a. Pelbárt és kódexeink: Budapesti Szemle 65: 382–400.
- HORVÁTH CYRILL 1891b. Pelbárt és kódexeink: Budapesti Szemle 66: 21–43.
- HORVÁTH CYRILL 1892. Pelbárt és a verses Katalin-legendája: ItK. 2: 35–50.
- HORVÁTH CYRILL 1894a. Codex-tanulmányok: ItK. 4: 64–66. [A tizenegyezer szűz legendája.]
- HORVÁTH CYRILL 1894b. A Margitsziget és kódexirodalma, I–II: Magyar Szemle 6/22: 254–255, 6/23: 265–267.
- HORVÁTH CYRILL 1895. Codex-tanulmányok: ItK. 5: 56–64.
- HORVÁTH CYRILL 1896. Codexeink forrásai: ItK. 6: 199–203, 377–379, 498–500.
- HORVÁTH CYRILL 1897. Codexeink forrásai: ItK. 7: 372–378.
- HORVÁTH CYRILL 1907. Alexandriai Szent Katalin verses legendája: EPhK. 31: 9–25.
- HORVÁTH CYRILL 1911. Középkori legendáink és a Legenda Aurea. Bp.
- HORVÁTH CYRILL 1923. Középkori magyar versek: It. 12: 10–16.
- HORVÁTH CYRILL 1933. A verses Katalin-legendája, a szabadgondolkodás és a neoplatonizmus: ItK. 23: 193–198.
- HORVÁTH JÁNOS 1918. Ősi nyolczas szerkezetek időrendje: MNy. 14: 49–53.
- HORVÁTH JÁNOS 1931. A magyar irodalmi műveltség kezdetei. Magyar Szemle Társaság, Bp.
- HORVÁTH SÁNDOR 1916. A Szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. Stephaneum Nyomda, Bp.

- KARDOS GYULA 1906/07. Alexandriai Szent Katalin cseh és magyar verses legendájának viszonya: A Kassai Főgimnázium Értesítője: 3–59.
- KARDOS TIBOR 1960. Régi magyar drámai emlékek, I. Akadémiai Kiadó, Bp.
- KARDOS TIBOR 1964. A magyar világi líra kezdetei: ItK. 68: 102–118.
- KATONA LAJOS 1899a. Adalékok a codex-irodalmunk forrásaihoz, I–II: ItK. 9: 246–249, 371–377.
- KATONA LAJOS 1899b. A Gesta Romanorum történetei codexeinkben: EPhK. 23: 306–318.
- KATONA LAJOS 1901. Adalékok a codex-irodalmunk forrásaihoz: ItK. 11: 447–455.
- KATONA LAJOS 1903. Alexandriai Szt. Katalin legendája középkori irodalmunkban: Értekezések a Nyelv- és Széptudományok Köréből XVIII, 5.: Bp. Kivonata: AkÉrt. 14 U((1903): 58–74.
- KATONA LAJOS 1906. Újabb adalékok a codex-irodalmunk forrásaihoz: ItK. 16: 105–120, 169–184, 191–201 [Sienai Szent Katalin élete az Érsekújvári-codexben], 264–270, 332–347.
- KATONA LAJOS 1908. Nádor codex.: Nyelvemléktár 15. Bp. XXX–XXXIII.
- KESZLER BORBÁLA 1995. A magyar írásjelhasználat története a XVII. század közepéig: NyTudÉrt. 141., Akadémiai Kiadó, Bp.
- KESZLER BORBÁLA 2004. Írásjeltan. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp.
- KIRÁLY GYÖRGY 1918. Világbíró Sándor mondája régi irodalmunkban, I.: ItK. 28: 129–142.
- KNIEZSA ISTVÁN 1952. Helyesírásunk története a könyvnyomtatás koráig. Akadémiai Kiadó, Bp.
- KOROKNAY ÉVA 1973. Magyar reneszánsz könyvkötések. Kolostori és polgári műhelyek: Művészettörténeti Füzetek 6., Akadémiai Kiadó, Bp.
- KORONDI ÁGNES 2005. A Liber de modo bene vivendi szerzősége és szövegkörnyezetei a késő középkori magyar nyelvű kolostori kódexirodalom tükrében: Erdélyi Múzeum 67: 156–164.
- V. KOVÁCS SÁNDOR 1965. A Gesta Romanorum és a magyar irodalom. In: Gesta Romanorum. Vál., ford. Boronkai Iván. Magyar Helikon, Bp. 251–269.
- LAUF JUDIT 2012. Az Érsekújvári kódex és a Makula nélkül való tükör. Konferencia előadás. Misztika a 16–18. századi Magyarországon: PPKE, BTK Lelkiségtörténeti Műhelyének 5. konferenciája. Piliscsaba, 2012. április 13–14. (Megjelenik a MKSz-ben.)
- LÁZÁR BÉLA 1891. A Gesta Romanorum hatása a magyar műköltészetre: ItK. 1: 147–160, 235–246.
- LÁZS SÁNDOR 1984. Jordánszky-kódex. A hasonmás kiadást kísérő átirás elkészítése, utószó és szómagyarázatok a Jordánszky-kódex olvasatához. Helikon Kiadó, Bp.
- LÁZS SÁNDOR 2009. A Nyulak szigeti domonkos apácák olvasmányainak korszerűsége. In: Magyar nyelvemlékek 2009. 123–139.
- LÁZS SÁNDOR: 2010. Kinizsiné Magyar Benigna könyveinek sorsa. MKSz. 126: 100–102.
- Legenda aurea 1890. Iacobus de Voragine, Legenda aurea. Ed. Th. Graesse. Vratilaviae.
- Legenda aurea 1990. Iacobus de Voragine, Legenda aurea. Szerk. Madas Edit. Helikon Kiadó, Bp.
- Legenda aurea 1998. Iacopo da Varazze, Legenda aurea. Ed. G. P. Maggioni, I–II, SISMEL–Edizioni del Galluzzo, Firenze.
- MADAS EDIT 1989. Adalékok az Érsekújvári kódex sermóihoz: Tanulmányok a középkori magyarországi könyvkultúráról. Szerk. Szelestei N. László. OSZK, Bp. 203–225.
- MADAS EDIT 2011. Az *Érsekújvári Kódex* mint a menekülő apácák hordozható könyvtára és két új forrás-azonosítás (Műhelytanulmány). In: Szöveg-emlék-kép. Szerk. Boka László és Vásárhelyi Judit: Bibliotheca scientiae et artis 2., Bibliotheca Nationalis Hungariae–Gondolat Kiadó, Bp. 91–104.
- MADAS EDIT 2012. Sursum sonet laudis melos. In: Convivium Pajorin Klára 70. születésnapjára. Szerk. Békés Enikő és Tegye Imre: Classica, Mediaevalia, Neolatina 6., Debreceni Egyetem, Debrecen–Bp. 147–153.
- Magyar nyelvemlékek 2009. „Látjátok feleim...” Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig. Az OSZK kiállítása 2009. október 29 – 2010. február 28. Katalógus. Szerk. Madas Edit. Bp.
- Magyar Tudós Társaság Évkönyve 2 (1935): 8–12. (Czech János tájékoztatójának a kivonata, melyet 1832-ben küldött be a Tudós Társasághoz.)
- Meditationes vitae Christi = Iohannes de Caulibus: Meditationes vitae Christi. Ed. M. Stallings-Taney: CCCM 153., Brepols, Turnholt, 1997.
- MÉSZÁROS ANDRÁS 1995. Alexandriai szent Katalin legendájának bölcséleti hátttere (A legenda magyar és cseh verses szövegének összevetése alapján): Irodalmi Szemle 38/2: 53–63; 38/3: 43–52.

- A. MOLNÁR FERENC 2000. Két régi magyar ima az Oltáriszentségről. A Laskai Sorok és párhuzamos szövege a Thewrewk-kódexben: *NyudÉrt.* 148. sz., Akadémiai Kiadó. Bp.
- A. MOLNÁR FERENC 2005. A legkorábbi magyar szövegemlékek (Olvasat, értelmezés, magyarázatok, frazeológia): ΑΓΑΘΑ XVII – Nyelvi és Művelődéstörténeti Adattár. Kiadványok 8., Debreceni Egyetem BTK Klasszika-filológiai Tanszék, Debrecen.
- MTTÉ. A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei 1831–
- O. NAGY GÁBOR 1937. A misztika kódexirodalmunkban. Debreceni Református Kollégiumi Tanárképző, Debrecen.
- NÉGYESI LÁSZLÓ 1915. Szerzelék középkori verses emlékeinkhez: *It.* 4: 175–179.
- PL = J.-P. MIGNE: *Patrologia Latina*. Paris, 1844–1855. (*Patrologia Latina. The Full Text Database.*)
- PUSCH ÖDÖN 1910. Vallásos elmélkedések kódexeinkben. Stief Jenő és Társa, Kolozsvár.
- PUSZTAI ISTVÁN 1988. Winkler-kódex 1506.: *Codices Hungarici* 9., Akadémiai Kiadó, Bp. 9–35.
- PUSZTAI ISTVÁN – MADAS EDIT 1994. Nádor-kódex 1508.: *RMKód.* 16., Magyar Nyelvtudományi Társaság, Bp. 7–25.
- RMKT I., 1877. Középkori magyar költői maradványok: Régi Magyar Költők Tára, I. Szerk. Szilády Áron. MTA Könyvkiadó Hivatala, Bp.
- RMKT I., 1921. Középkori magyar verseink: Régi Magyar Költők Tára, I. Szerk. Horváth Cyrill. MTA Könyvkiadó, Bp.
- F. ROMHÁNYI BEATRIX 2000. Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon. Katalógus. Pytheas Kiadó, Bp.
- ROZSONDAI MARIANNE 2009. Eredeti kötésben megőrzött nyelvemlékeink. In: *Magyar nyelvemlékek 2009*, 173–198.
- RÖSSLER MÁRIA IRÉN 1927. Magyar domonkosrendi példák és legendák. Bölcsészettudományi értekezés. Globus Könyvnyomda, Kassa.
- RUŽIČKA JOSEF 1938. Der Versbau der altmagyarischen und der alttschechischen Katharinenlegende: *Slavische Rundschau* 6. füzet: 58–62.
- SCHWARCZ KATALIN 1994a. Kósa Jenő magyar nyelvű klarissza rendtörténete 1768-ból: *A Lymbus Füzetei*, 37., Scriptum Kft., Szeged.
- SCHWARCZ KATALIN 1994b. A klarissza apácák könyvkultúrája a XVII. században: *Olvasmánytörténeti dolgozatok* 6., Scriptum Kft., Szeged.
- SCHWARCZ KATALIN 2003. „Mert ihon jönn Aßonyotok és kezében új szoknyák”. Források a klarissza rend magyarországi történetéből. Bp.
- SZABÓ DÉNES 1967. Kódexszövegeink egyes változatainak eredetéről: *NyudÉrt.* 58. sz., Akadémiai Kiadó, Bp. 201–206.
- SZABÓ FLÓRIS 1964. Források kódexeink halálszövegeihez: *ItK.* 68: 681–690.
- SZABÓ FLÓRIS 1967. A hóraskönyvek hatása kódexirodalmunkra: *ItK.* 71: 163–167.
- SZABÓ GYÖRGY PIUSZ 1921. Ferencrendiek a magyar történelemben. Adalékok a magyar ferencrendiek történetéhez. Budapesti Hírlap Ny., Bp.
- SZERCZ ALAJOS IMRE 1916. Kódexeink párhuzamos szentírási töredékei. Franklin Társulat, Bp.
- SZYLABA EMIL 1944. A pozsonyi klarissza-templom története. Litera könyvnyomda, Pozsony.
- TARNAI ANDOR 1984. „A magyar nyelvet írni kezdik”. Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Bp.
- THIENEMANN TIVADAR 1922. A szabadgondolkodás első nyomai a magyar középkorban: *Minerva* 1: 223–240.
- TIMÁR KÁLMÁN 1908. A „Gemma fidei” himnuszai: *Religio* 67: 337–339, 353–355.
- TIMÁR KÁLMÁN 1926. Adalékok kódexeink forrásaihoz: *ItK.* 36: 42–53, 169–174, 264–270.
- TIMÁR KÁLMÁN 1927. Magyar kódexcsaládok: *ItK.* 37: 217–219, 222.
- TIMÁR KÁLMÁN 1928. Magyar kódexcsaládok: *ItK.* 38: 57–72.
- TIMÁR KÁLMÁN 1929. Magyar kódexcsaládok: *ItK.* 39: 146–152.
- TIMÁR KÁLMÁN 1930. Domonkos-rendi magyar kódexek: *ItK.* 40: 265–275, 397–412.
- TIMÁR KÁLMÁN 1931a. Domonkos-apácák birtokába jutott kódexek: *ItK.* 41: 69–71.
- TIMÁR KÁLMÁN 1931b. A Lázár-kódex forrásai: *ItK.* 41: 277–284.

- TOLDY FERENC 1855. Alexandriai Szent Katalin verses legendája ugyanazon szentnek két kisebb prózai életével együtt. Lauderer és Heckenest, Pest.
- TOLDY FERENC 1856. Régi magyar passió rajzokkal. Adalékul a középkori magyar irodalom és rajzművészet ismeretéhez. Eggenberger Ferdinánd Bizománya, Pest.
- TÓTH PÉTER 2011. „Biblia Hebraeorum”. (Egy zsidó apokrif töredékei az Érsekújvári Kódexben): ItK. 115: 659–677.
- TÓTH PÉTER – FALVAY DÁVID 2009. Jakab apostoltól Bonaventuráig: Egy ál-apokrif a Sermones dominicales passiók beszédében. In: Magistrae discipuli. Tanulmányok Madas Edit tiszteletére. Szerk. Nemerényi Előd: A Magyar Könyvszemle és a MOKKA-R Egyesület Füzetei 2., Argumentum Kiadó, Bp. 313–340.
- TÜSKÉS GÁBOR 1997. A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai: Historia Litteraria 3., Universitas Könyvkiadó, Bp.
- VARGHA DAMJÁN 1899. Kódexeink Mária-siralmai. Stephaneum Nyomda, Bp.
- VARGHA DAMJÁN 1910. Seuse Henrik Amand a magyar kódexirodalomban. Szent István Társulat, Bp.
- VARGHA DAMJÁN 1912. Speculum humanae salvationis és a magyar codexirodalom: AkÉrt. 23: 429–449.
- VARGHA DAMJÁN 1916. A Szent Domonkos-rend és a magyar kódexirodalom. In: HORVÁTH SÁNDOR. 1916, Bp. 222–256.
- VARGHA DAMJÁN 1921. A gyulafehérvári „Batthyaneum” viszonya a magyar kódexirodalomhoz. In: A Szent István Akadémia Értesítője 6: 71–88.
- VARGHA DAMJÁN 1923. Kódexeink legendái és a Catalogus Sanctorum: A Szent István Akadémia Nyelv- és Széptudományi Osztályának Felolvasásai, I, 3, Szent István Akadémia, Bp.
- VARGHA DAMJÁN 1943a. A clairvauxi Szent Bernátnak tulajdonított „A jó élet módjáról” című mű a magyar kódexirodalomban: A Szent István Akadémia Nyelvtudományi és Szépirodalmi Osztályának Értekezései, I, 8, Stephaneum Nyomda, Bp.
- VARGHA DAMJÁN 1943b. Clairvauxi Szent Bernát: A jó élet módja. A XVI. sz. magyar nyelven sajtó alá rend. Vargha Damján. Szent István Társulat, Bp.
- VOLF GYÖRGY 1888. Érsekújvári codex: Nyelvemléktár 9–10. Bp.
- WEHLI TÜNDE 2009. Az Érsekújvári Kódex illusztrációi. Könyvfestés a margitszigeti dominikánák kolostorában 1530 körül. In: Magyar nyelvemlékek 2009. 159–170.
- ZOLNAI GYULA 1894. Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig. MTA, Bp. 266–274.
